

અસલ મોટી

સદેવંત સાવળીંગા ની

આઠ ભવની વાર્તા.

— . . . —

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
શ્રી હરી હર પુસ્તકાલય
રાવર રોડ - સુરત

આવૃત્તિ ૫ માં
મને ૧૯૪૦

૪૦૦૦
૧૮ ૧૯૬૬

મુદ્રક : ગોવિંદજી હાલિભાઈ નાયક, શ્રી ~~મમાવિ~~ વિ. પંથુ
પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, બરાનપુરી ભાગળ - સુરત.

કૌમત ૮ આના

પ્રજાપતિ સંસ્થાના સંસ્થાપક

શ્રી રામચંદ્ર ગુપ્તા

જન્મ તારીખ

૨૨ ઈ. ૧૯૦૦

જન્મ સ્થળ

સાદાવાડા

જન્મ સ્થળ

॥ श्री गणेशाय नमः श्री सारदाय नमः ॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

सद्वेपंत सावणी गानी वार्ता.

होहरो--समझ देवी शारदाने, वणी गणपत लागु पाय, अवी-
त्यण वाणी आपणारे, मारी ललललीमे नश थाय. ॥१॥ गुरु नामसे
गोवींद भीने, गुरु यरणुकी आश; गुरु नामका स्मरणु करे, होवे
रोगका नश. ॥२॥ गुरु नामसे गोवींद भीने, होवे डारणु सीध, गुरु
नामका स्मरणु करे, मजे सीध नयनीध. ॥३॥ गुरु नामसे गोवींद
भीने, लुने करम सज्जेग, गुरु, नामका स्मरणु करे, मजे सुंदर सुज
सोग. ॥४॥ गुरु नामसे गोवींद भीने, वैकुण्ठका धाम; गुरु नाम
स्मरणु करे, होवे मदायण काम. ॥५॥

होहरो--ओह समे शीव पारवती, कछलास वनमां जय;
अमंज्य जुगनी जेध वावडी ने वणी तेनी जेते मांय. ५
ओह दीवसने समे महादेव जेने पारवती डेलासने विसे जेध छे
ते समे पारवतीजे शीवने कछुं छे छे जे जानाथ ! तमे मने पुर्व
पश्चिम, उत्तर, दक्षिण लणीना सर्व देशो ने तमाम वननी प्रदक्षिणा
करावी छे, पणु आ छंजान पुण्याना पर्वत तथा वन जे घाजागर
कहेवांय छे ते नथी देखाड्यां माटे ते मने देखाडे. ते जेवानी मारी
धणी छंछा छे. ते सांजणी शीव कहे छे छे पारवती ? ओ वनमां शुं
जेवुं छे. वनमां तो पाणी ने पाषाण विना जीजुं कांछ नथी माटे छुं
तो तप मुकीने नही आवुं. पारवतीजे कछुं जे तमे ना कहेशो तो
हुं अक्षोप यम नछश. त्यारे शीवे कछुं जे तुं वनमां आवीने त्या
नाना प्रकारना जाड वृक्ष, ते जनावरनां यमकार जेध छठ करीश तो !
पारवतीजे कछुं के महाराज ! वगडामां ते शुं जेध छठ करीश माटे
आसे. मारे तो कांछ छठ करवी. नथी जेम कछी महादेव जेने
पारवती जे वन विसे आल्यां जय छे. ज्यां मध्य जागे मयां जेटले

નાના પ્રકારની પુલની વાડીઓ અને અન્ય પ્રકારનાં વૃક્ષો પણ જાણી જાય છે, અનેક પ્રકારનાં પક્ષીઓ ઝીણું સ્વરે ગાયન કરે છે અને ત્યાં સમધીદાર જે પવન તે પણ મંદમંદ વાય છે તેથી રમણીક વન જોઈ પારવતી અંતર વિષે આનંદ પામી શીતને કહે છે કે, મહારાજ આ જંગલમાં અલૈકીક દેખાય છે, પણ જ્યાંથી આ પવન ધણી ઠંડો આવે છે ત્યાં પાણી હશે ખરું? નહિ તો આવી ઠંડી લહેર આવે નહિ. તે સાંભળી શિક્ષક કહે છે કે અહીં અસંખ્ય જીવંત નાળાઓની વાવ છે તે તે વાવને ત્રણેયે ને સાથે તો પગથીયાં છે એવી મહા મોટી વાવ છે. તેથી પાણી કંઈ ગગાના નિર્મળ નીર જેવું છે. ત્યાં પારવતી કહે કે મહારાજ મને તે વાવ દેખાડો કે તેમાં માંહે ઠંડકમાં આપણે જઈએ ખડી એસીએ. તે સાંભળી મહાદેવ પારવતીને લઈ તે વાવ લઈ ચલ્યા, અને વાવ આવી એટલે કહે છે કે જો વાવ આવી. તે વાવ જોઈ પારવતી ધણી ખુશી થઈ તે વાવમાં જઈએ અને શીતને કહે છે કે હે મહારાજ! આ વાવમાં જઈને તેમાંથી પાણી ભરી લાવી મને પાઓ. ત્યારે શીતે કહ્યું કે હે પારવતી! આપણે જંગપાત્ર આસન ઉપર બેસીને આવીએ છીએ માટે તને પાણી શેમાં લાવીને આપું? પારવતી કહે મને તેમ કરી મને પાણી લાવી આપો. પછી શીતે ત્યાં સાગના વૃક્ષના પત્ર લઈ તેનો પડીઓ કરીને વાવમાં પાણી ભરવા ગયા, તે ભરી લાવી પારવતીના હાથમાં આપ્યું.

દોહરો—પાત્ર અડધું લાવી આ ને, વળી આપ્યું પારવતીને હાથ;

પોતે દુવે જેમ પુમડેરે, તે તો બોલારે શંભુનાથ. ૭
જેમ માતા પોતાના બાળકને તરસું જાણી પુરા પ્રેમથી પુમડે પાણી દુવે તેવીજ રીતે મહાદેવે ધણી હેનથી પારવતીને તે પડીઓ આપ્યો. પાણીનો પડીઓ હાથમાં લઈને પારવતી પીવા જાય છે તેટલામાં ઉચ્ચે તે પાણીમાં જનવરનું પ્રતીબિંબ પડ્યું તેથી પાણી પીવું બંધ રાખી પારવતી ઉચે વૃક્ષ ઉપર જનાવરને જીવે છે, એટલે શીતે કહ્યું કે

હે પારવતી ! તું જળ પીતી નથી ને જળમાં, એવું શું દીઠું કે તું ઉંચું
જોઈ રહી છે ! માટે નીચું જોઈ જઈ પાણી પી લે એટલે આપણે
આસન ઉપર જઈએ. તે સાંભળી પારવતી કહે છે મહારાજ, આ
જનાવર કેવા શાંત થઈને બેઠા છે ! શીવ કહે એવાં જનાવર તે
નથી જોવાં શું ? એવાં તો વાંદરાં ધણાં ફરે છે. પારવતી કહે મહારાજ
વાંદરાંના ટોળેટોળાં ફરે છે પણ આવાં શાંત થઈને બે જણાં બેઠાં
છે તેથી મને લાગે છે કે એ કેમ ધણાં સમજી છે ને તે હાલ
શીવમાં ઉદાસ થઈ બેઠેલાં દેખાય છે તેનું કારણ શું હશે તે મને
કહો. ત્યારે મહાદેવ કહે છે કે હું સ્ત્રી ! જે હું તને એની બધી વચા-
સ્થીત વાત કહું તો છ માસ વીના જય અને આપણે આસન ઉપર જવા
માટે વાર થાય છે તેથી તું જઈ કર એટલે આપણે જઈએ. તે સાંભળી
પારવતીને ક્રોધ થયો એટલે પાત્ર હતું તે ફેંકી દઈ માંખતું
સ્વરૂપ લઈને પોતે શિવની જટામાં ભરાઈ ગયાં. શીવે પારવતીને
અનોખ થયેલા જોઈને પોતે ગાંડાપુર થઈને પોતાની ચોરાશી જોજનની
જટા ફેલાવી એક ભુવાની માફક ધુણવા લાગ્યા ને પારવતીને ખોળવા
અન્યા. જેમ જેમ પારવતી નથી દેખતાં તેમતેમ વધારે ભમતા ફરે છે.
ટાહરો--પાત્ર અડધ ભરી ફેંક્યું ને વળી વલખાં મારેરે જીગદીશ,

પારવતીને કારણેરે, કંઈ ભોળો ધુણાવે શીશ. ૮

છેવટે હારીને પારવતીને કાલાગાત્રા કરવા લાગ્યા કે હવે તું જે
કહીશ તે બધું કરીશ અને તારાથી હું થાક્યો માટે તું મને તારું સ્વરૂપ
જતાવ એ સાંભળી પારવતી મહાદેવની જટામાંથી નીકળી પાછું પોતાતું
સ્વરૂપ લઈ આવી સામા ઉભાં રહ્યાં. [શક્તિનું પરીબળ એટલું વધારે
કે જ્યારે સંતાર્ધ જય ત્યારે સીવથી પણ જડે નહિ] એટલે શિવે
કહ્યું કે તું ક્યાં ગઈ હતી ? આજે હું તને ખોળી ખોળીને થાક્યો.
ત્યારે પારવતી કહે, હું તો તમારી પાસેને પાસે જ હતી પણ હવે
મને એની વાત કહો. શીવ કહે આવી રીતે એના છ અવતાર

થયા છે ને હવે સતમે અવતાર થવાનો છે. પારવતી કહે અને તેની સાત અવતારની વાત કહેા. પછી શિવ સાત અવતાર કહી બતાવે છે.

--કહે ઇશ્વર સુણુ પારવતી, કહું અવતારનો સારઃ
પ્રથમ વિષ્ણુ ને બ્રહ્મણી, બીજો હરણો હઃણી અવતાર. ॥૬૮॥
ચોપાદ --બીજો ચરો અવતાર, ત્રીજો ચક્રો ચક્રી બલુવી;
મોર સુડા ને કપીલ, હવે થાશે માનવી. ॥ ૧૦ ॥

દોહરો--છમે અવતાર એમના વિજેગે ગયા, અને હવે સંજોગનું છે કામ
કહે ઇશ્વર સુણુ પારવતી, એમનું અમર રહેશે નામ. ॥ ૧૧ ॥

એવી રીતે સદાશિવ પારવતીને અવતાર ગણાવાને કહે છે. હવે ચાલો આપણે આસન ઉપર જઈએ, ત્યારે પારવતી કહે છે કે મહારાજ! આ તમે તો એના છ અવતારના નામ કહી બતાવ્યાં પણ તેના અવતાર શી રીતે થયા તે કહેા. વળી તમે કહેા છો કે એમના છ અવતાર વિયોગે ગયા છે તે સ્વાધી વિયોગે ગયા હશે તે વાત કહી બતાવો નહિ તો પાછી સંતાપ જઈશ. શિવ કહે તું સંતાપ જઈશ નહિ. એક વખત સંતાપને તો આખા વનમાં ધુણી મુઓ ને પાછો ક્યાં ધુણતો ફરે, માટે તને તેડી લાવ્યો છું તેટલા માટે તું કહીશ તેટલું ફરીશ, એમ કહી શીવ સાતે અવતારની વાત કહી બતાવે છે ને પારવતી સાંભળે છે.

શિવ કહે એ પ્રથમ બ્રહ્મણુ થયો. શરમા જોશીની દીકરી સાથે સગાઈ કરી ને જ્યારે તે બ્રહ્મણુ સાત વરસનો થયો, એટલે કાશીએ લગ્નવા ગયો. ત્યાં લણી મહા વિદ્વાન ઘણું દ્રવ્ય કમાઈ પાછો પોતાના ઘરે લણી આવવાને ત્યાંથી નીકળ્યો. આવતા આવતાં તેના સસરાના ગામ ઉપર આવ્યો. ત્યાં તેની સગાઈ કરેલી કન્યા છે. તે ગામથી અર્ધ ગાઉ વગડામાં વડના વૃક્ષ નીચે જાણ્યા થાપે છે ને પોતાને પીવા સાફ તુંબડીમાં પાણી ભરી લાવી છે ને પીતાં પીતાં પાશેર પાણી તુંબડીમાં આકી રહ્યું છે એટલામાં પેલો બ્રહ્મણુ ત્યાં આવી જોવાળીયાને પુકે છે

કે અહીં ક્યાંથી પાણી મળશે ! ત્યારે ગોવાળીઆએ કહ્યું કે અહીંથી
 અર્ધ ગાઉ ઉપર ગામ છે ત્યાં તમને પાણી મળશે. નહિ તો પેલા વૃક્ષ
 નીચે શરમા જોશીની દીકરી જાણ્યા થાપે છે, તે પીવાનું પાણી લાવી
 હોય ને તેની પાસે પીતાં જાડી રહ્યું હોય તો જુઓ. જાહજીય તે સાંભળી
 મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે એતો મારો સસરો થાય છે, ને તે પણ
 મારી સ્ત્રી હશે તેથી જો હું તેને જાળખાણ આપીશ તો શરમાઇ જશે
 ને પછી મારી સાથે વાતચીત કરશે નહિ માટે અજાણ્યો થઇ પાણી
 માગું એમ ધારી પોતે તે સ્ત્રીની પાસે અવી હોય. તે સ્ત્રીનું રૂપ જોઇને
 મહા મોહિત થયો ને સ્ત્રી પણ તેનું રૂપ જોઇ મોહિત થઇ. પછી
 જાહજીયે તેને કહ્યું કે સ્ત્રી જો તારી પાસે પાણી હોય તો મને પા.
 ત્યારે સ્ત્રી કહે છે કે મહારાજ પાણી હતું પણ મેં પીધું તેથી થોડું
 રહ્યું છે અને મને પણ તરસ લાગી છે, ને તમને પણ તરસ લાગી
 છે તેથી તમેજ પીઓ એમ અરસપરસ વાત કરતાં તે જાનેના મન-
 મોહિત થઇ ગયાં છે, ને કામથી એ પાણી પીવાનું નથી. ને જાને જણ્યું
 એકએકના ગળામાં હાથ નાખી એક વૃક્ષ નચે બેઠાં એટલામાં પાણી
 પીધા પીના જાનેના પ્રાણ નીકળી ગયાં. એવામાં હીરાસેન નામનો રાજા
 પોતાના મનોરંજન નામના પ્રધાનને લઇ મૃગયા રમવા નીકળ્યો છે
 તેમને પાણીની તરસ લાગી છે. તે જળ ખોળતાં ખોળતાં તેજ વડતા
 વૃક્ષ નીચે આવ્યા ને પેલા જાને જણ્યુંને જ્યાં અરસપરસ ગળામાં હાથ
 નાખી રાજાએ બેઠેલા જોઇ પ્રધાનને કહ્યું કે હે પ્રધાન ! આ જાને
 જણ્યા કેવાં નીર્લજ છે કે આપણી જરા પણ શરમ રાખતા નથી,
 પ્રધાને કહ્યું મહારાજ ! શરમ તે જીવતાને કે મરેલાને ! એ તો જાને
 મરી ગયા છે. એ સાંભળી રાજા પ્રધાનને કહે કે તું મહા ચતુર છે
 તો મને કહે કે એમના પ્રાણ શી રીતે ગયા હશે.

દોહરો—સાંભળ મારા મનરંજનરે, વળી તું છે ચતુર સુખજી;

અહીંઆ પડ્યા એ માનવીરે, એમના કેવી રીતે ગયા પ્રાણ. ૧૨
 ત્યારે પ્રધાન તેઓની પાસે પાણીની તુંગડી પડેલી જોઇ તે
 ઉપરથી અટકળ બાધી રાગને કહ્યું છે.

દોહરો—નીર થોડાં ને રાજા હેત ધણાં ને વળી પ્રેમનાં વાગ્યાં જોને બાણ,

તું પીરે તું પી કરતારે, રાજા બેઠના છીડી ગયા પ્રાણ. ૧૩

હે રાજા! પાણી વગર એમના જીવ ગયા છે. રાજા તે સાંભળી ધણી ખુશી થઇ પ્રધાનને શાખાસી આપી અને બંને ગામ બણી ચાલ્યા. પછી એવે સમે મહાદેવ અને પારવતી ત્યાં આવી ચઢ્યાં. એવી વાત મહાદેવ પારવતીને કહે છે એટલામાં પારવતી બોલ્યાં કે મહારાજા! આપણે ક્યારે ગયાં હતાં? મને તો કંઈ ખબર નથી. મહાદેવ કહે તને શી ખબર હોય. તારા તો ફેટલાય અવતાર તો થઇ ગયા છે ને ન માનતી હોય તો જો આ મારી કાટમાં રૂકમાળ છે એમાં જોટલા મસ્તક છે એટલા તારા અવતાર થયા. પારવતી કહે ઠીક પણ શું થયું. મહાદેવ કહે તે દહાડે પણ તેં તેમને જોઇ એવી હઠ કરી કે મહારાજા અને તમે સજીવન કરો ત્યારે મેં તને કહ્યું કે તું સજીવન કાવે છે પછી તેજ આપણને પાછા નડશે ત્યારે તેં કહ્યું કે મહારાજા જોને આપણે ગુણ કરીએ તે માણસ આપણો અવગુણ કરે નહિ માટે સજીવન કરો. પછી મેં જટામથા ચંદ્ર હતો તેમાંથી અમૃતનું બુંદ લઇ છાંટ્યું એટલે સજીવન થયાં ને જો તું પડી ખાલી હતી તે આખંડ જળથી ભરાઇ ગઇ એટલે આપણે અલોપ થઇ ગયા. પછી બંને જણે એક એક પ્યાલો પાણી પીધું. પછી ધણી માયા થઇ એટલે તેમને વિષય થયો તેથી બ્રહ્મણે તે સ્ત્રીને કહ્યું કે જો આપણે અહીં જંગલમાં રહીએ અને અંધારું થાય તો જનાવર આવી મારી નાંખે, માટે ક્યાંક એકે જગએ એમ ધારી ગામની ભાગોળે શિવનું દહેરું હતું તેમાં બંને પેઠાં. ત્યાં પુખ્તરી પુખ્ત કરી સાંજરે ઘેર ગયો એટલે દહેરામાં કાઠની વસ્તી રહી નહિ, પણ દહેરું સાંકડું ને વચ્ચે મારી મૂર્તિ તેથી તેઓને બેસવાની પણ પુરી જગ્યા નહોતી તો સુષ્પ શી રીતે રહે! પછી શિવલોગ વચ્ચે હતું તે કામીએ અંધ થઇ હુપેડી નાખવા થયું.

છપો--કામીને નવ રહે જાન, કે હું પાપ કરું છું; કામીને નવ રહે જાન જે હું વણ મોતે મરું છું; કામીનું સરે જો કામ તો પાપ ને પુન્યજ બુજો; કામીને વાપે કામ તો દિવસની રાતજ સુએ, તેમ કામી કામે અંધ થઇ, ન મુકે ધરની કે પારકા, મોતી કહે કામને વશ થયો પછી ન જુવે માત, જેન કે બાળકી. ૧૪

તેવીજ રીતે બ્રહ્મણે કામને વશ થઇ શિવલોગને હાથવતી ઉખેડી ફેંટી દીધું. પછી શિવે પારવતીને કહ્યું જો તું કરેતી હતી કે તે આપણને નહિ નડે પણ નડ્યા ખરા, અને એમણે તો મારી મૃતિ ઉખેડી ફેંટી દીધી. ત્યારે પારવતીને રીસ ચડી તેથી કહે કે તમે તમારું કૃપ બદલી ધમકાવો. પછી મહાદેવે જોગીનો વેશ લીધો ને જોગી જુડા લખ દેહરામાં આવી તેજોએ વિષયની તૈયારી હતી તેવામાં શિવ કહે છે કે અરે હરામખોરો તમે દેહરામાંથી નીકળો નહિ તો આપ દઇશ. તે સાંભળી પેલા કહે છે કે અહ્યા લંગેટા તારું અહીં શું પાકે છે? તારે સાર આ જગ્યા બાંધીને સજ કરી રાખી હશે. એવી રીતે કામમાં આધળા થઇ બંને જણા શીવને મારવા મંડ્યા એટલે શિવને મહા ક્રોધ ચડ્યો અને આપ દીધો કે તમારા સાત અવતાર વિયોગે જજો અને વિયોગની વાત સાંભળતાંજ બંને જણા ગાંડાતુર જેવા થઇ ગયાં ને ત્યાંથી નાદાં તે વનમાં ગયાં ને જતાં નદી તીરે એક ગામ આવ્યું એટલે બંને જણુ નદી તીરે બેઠાં ને કહે છે કે આપણે કાશી જઇ કરવત મુકાવીએ તો આપણો આપ નિવાગળ થાય એવો વિચાર કરે છે એટલે પ્રભાતનો પહોર થયો. પછી પેલી સ્ત્રી કહે છે કે મહારાજ તમે ગામમાં જઇ કંઇ લાવો તો ખાઇએ, પછી બ્રહ્મણુ ધસ્યો મન્યો ગામમાં ગયો ને સ્ત્રી નદીને તીરે બેઠી છે તેવામાં ત્યાં તેજ ગામનો રાજા તેમને દૃષ્ટ નીચે મુવેલા દીઠા હતા તેજ હીરાસેન ને તેમનો પ્રધાન મનરંજન બંને જણુ શિકાર રમવા નીકળ્યા છે તેવામાં પેલી સ્ત્રીને નદી તીરે બેઠેલી જોઇ અને તેને દેખી રાજા ધણો મોહિત થઇ ગયો. પાસે જઇ

સ્ત્રીને કહે છે કે તમે અમારા રાજ્યદરબારને યોગ્ય છો; તમે મારે ઘેર ચાલો. જો તમે આવશો તો સારું, નહિ તો જોરજુલમથી પકડી જઇશ. સ્ત્રીએ વિચાર કર્યો કે જો હું નહિ જાઉં તો જોરાવરથી લઇ જશે, તો મારી મેળેજ જાઉંતી. પછી રાજાને કહે છે કે મહારાજ મારે છ માસનું પ્રત છે માટે છ માસ પછી તમને વરીશ રાજાએ કહ્યું સારૂ પછી રાજા પોતે રાણીને લઇ તોળા મહેલમાં રાણીને પોતે શિકાર રમવા ગયા એટલે પેલો બ્રાહ્મણ સીધું લઇ નદીએ આવી જુએ તો સ્ત્રીને દીડી નહિ તેથી શોકવાન થઇ ત્યાં ઘેડાના તથા માણસનાં પગલાં જોઇ તે પગલે રાજ્યદરબારમાં ગયો તો તે રાણી પોતે ઝરખામાં બેસી છે તે જોઇ બ્રાહ્મણ સ્ત્રીને કહે છે :

દોહરો—શેણે વર્યા દત્ત ડુંગર ને, વળી અમે નદીઓને તીર;

હવે રે મળવું કઠણ મયું, ભુડી પાઉમે પડ્યો જંજીર. ૧૫

તે સાંભળી સ્ત્રી બહુ આદરથી કહે છે :

દોહરો—પ્રીતમ પ્રીત લગાડીને, ઓ વાલા દુર દેશે મત જાવ;

રહેા અમારા નગરમાં ને વળી અમે આપીએ તે તમો આવ.

હે બ્રાહ્મણાથ ! તમે મને મુકીને હવે કંઈ જશો નહિ. તમને સીધું પહોંચાડીશ તે તમે ખાઇ મહાદેવની પૂજા કરજો. પછી રહેતાં રહેતાં સાગ આવેથી આપણે નહાસી જઇશું, એમ કહી બ્રાહ્મણને ત્યાં રાખ્યો છે. હવે બ્રાહ્મણ ત્યાં શિવની પૂજા કરે છે ને તેના મેળાપન સારૂ રાજા આશીર્વાદને બહાને મહેલ તીરે જાય છે. એક દિવસ રાજાએ બ્રાહ્મણને જોઇ રાણીને પૂછ્યું કે પેલો બ્રાહ્મણ કેમ ફેરા ખાય છે ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું મહારાજ તે આપણે અહીંથી સીધું લઇ જાય છે માટે આશીર્વાદ દેવા આવે છે. પછી રાજા એક દિવસ વાઘના શિકારે જતાં રાણીને કહેતો ગયો કે જો મને આજ વાર લાગે ને હું મોડો આવું તો મારા પછાડી આપણી સવારી મેં કલજે એમ કહી રાજા શિકારે

ગયો ને વાઘના શિકારે ચઢ્યો તેથી રાત પડી ગઈ, એટલે રાણીએ
 તમામ સત્તરોને હુકમ કર્યો કે રાજા હજુ સુધી આવ્યા નથી માટે
 તમે સૌ રાજાના સામાન જાઓ. તે સાંભળી તમામ સિપાઈ પોતે
 ઘોડેસ્વાર થઈ રાજાના સામા ગયા ને ગામમાં કોઈ સિપાઈ ન રહ્યા.
 પેલો બ્રહ્મણ આવ્યો એટલે રાણીએ સન કરીને કહ્યું પેલો અરીષ્ટી
 સ્વાર ઘોડે સામાન માડીને ઉઠી ગયો છે તે લઈને અહીં આવો
 એટલે આપણે જતાં રહીએ. આજ કે ઇ દરબારમાં નથી. પછી પેલો
 બ્રહ્મણ ઘેરો લઈને આવે છે એટલામાં તે દિશાએ જવાણો થયો.
 તેથી પોતે રાવતને ઘોડો સોંપી ગયો. હવે રાવત ત્યાં અંધારામાં
 ઘોડો ઝાલી ઉભો રહ્યો છે એટલામાં તે રાણી ઉતરી નીચે આવેને
 તે ઘોડાની પાસે જઈ બ્રહ્મણને બદલે અંધારામાં ઉભેલા રાવતને
 લઈ ચાલી નીકળી. તે રાતની રાતમાં વીણ ગાઈ ગયા ત્યાં પ્રભાતનો
 પહોર થયો ને જુવે છે તો રાવત દીઠો. પોતે વિચાર કરવા લાગી કે
 હવે પેલો બ્રહ્મણ ક્યાં જશે પણ એને મેં કાશીએ જવાનો વાયદો
 કર્યો છે માટે ત્યાં જશે ખરો પણ આને સમજાવું તો કામ થાક
 એમ ધારી પેલા રાવતને કહે છે કે તમે આવ્યા તો ઠીક થયું. હવે
 આપણે શોખ કરીશું. એવું સાંભળી રાવત મનમાં ખુશી થયો કે
 આવી સ્ત્રી મળી. પછી રાવતને સ્ત્રીએ કહ્યું કે આપણે બૂખ્યા છીએ
 માટે તમે ગામમાં જઈ સોધું લાવો એટલે આપણે રસોઈ કરીએ
 એમ કહી રાવતને ગામમાં સોધું લેવા મોકલ્યા પછી તે સ્ત્રી તે
 રાવતને મુકી ઘોડો લઈ ચાલતી થઈ. હવે પેલો બ્રહ્મણ દીશાએ
 જઈ આવેને જુએ છે તો ત્યાં રાવત, ઘોડો કે રાણી એમાંનું
 કાંઈએ દીઠું નહિ. પછી પોતે વિચાર કર્યો કે રાવતને તે કાંઈ પત કરે
 એમ નથી. જો રાજાને મુક્યો તો રાવતનો શો આશ્ચર્ય છે તેથી

તેને પણ મુકી દેશે ને મેં વાચદો કાશીનો ક્યો છે માટે તે કાશીએ આવશે માટે ચાલ હુંએ પણ કાશીએ જઈ એમ ધારી તે કાશીએ ગયો ને ત્યાં જઈ કરવતવાળાને કહ્યું કે ભાઈ મને સદાશીવે શ્રાપ દીધો છે કે તારા સાત અવતાર વીયોગે જન્મે, માટે દેહ મુકીને શ્રાપ નીવારણ કરવો છે. કરવતવાળા કહે ભાઈ, સદાશીવનો શ્રાપ છે માટે સાત અવતાર મીથ્યા નહીં થાય પણ એક અવતારનું ફળ તું દેહ મુકે છે તેથી મળશે એમ કહી તેને કરવત મુક્યું. એટલામાં પછગાડેથી સ્ત્રી આવીને ત્યાં આગળ પોતાના ધણીની ખમર પુછી ત્યારે તે કરવતવાળાએ બધી હકીકત કહી બતાવી એટલે તેણે પણ તેની પાસેનો ઘોડો તથા બીજો સામાન જે હતો તે બધો પુન્ય કરી દઈ કરવત મુકાવ્યું. પછી તેઓ ત્રીજો અવતાર ચક્રવો ને ચક્રવી થયાં ને એક ઝડપી ઘટામાં એકાં છે એવામાં દવ બળતો આવ્યો ત્યાં ઝાડનાં પાંદડાં બળીને બોંય પડવા માંડ્યાં તેથી પોતે પોતના સોજતીને કહે છે.

દોહરો—પત્ર વછુટ્યાં ડાળથી ને વળી તે કહે સુણો વનરાય;

અબકે પીછેરે કબરે મીલીગે ને દુર દુર પડેગેરે જાય. ૧૭

હે ભાઈ! હવે આપણે છુટા પડ્યા તે ક્યારે મળીશું? ત્યારે વૃક્ષ કહે છે કે આપણે તો બચીશું ક્યાંથી કારણ કે આપણો ઉપાય કાંઈ ચાલે એવું નથી કે અહીંથી બચીને જઈએ પણ આપણા ઉપર આ પક્ષીઓ એકાં છે તેમને કહીએ કે કંઈ કરતાં હિડી જાય તો બચે.

દોહરો—ફળ બળતું જોઈનેરે, કહે તરવર વનરાય;

અમે તે બળીએ પાંખ વિનારે, ભુંડા પંખીયું હિડી ક્યું ન જાય ૧૮

હે પંખી! તમે પાંખવાળા થઈને કેમ હિડતાં નથી. અમારે પાંખો નથી માટે બળીએ છીએ તે સાંભળી પેલા પંખી ને વૃક્ષને કહે છે.

દોહરો—ફળ ખાધાં ને પાન બગાડીયાં ને વળી ઘેરી તમારીરે ડાળ;

તમે બળો અમે હિડીએ, તે વળી જીવીએ ફટલા કાળ. ૧૯

હે તરવર ! બેગા બેઠાં ને તમારી મહો બત કરો એટલે તમે બળો
ને અમે જીવીએ એ અમારાં લક્ષણ નહીં. બાપ, અમે તો આવી
તરેહની મીત્રાઈ કરીએ છીએ.

દોહરો—હળદી તો જરદી ન તજે, વળી ચુનો ન તજેરે સંકેદ;

દોનુરે મીઠા કંકુ ભયા ને, બગીદારી ઉત્કારે હેત. ૨૦

હે બાપ ! જેમ હળદર પોતાનામથી પીળાશ કરતાં જરદી તે
મુકી દે છે ને ચુનો પોતાનામથી સંકેતાઈ મુકી દે છે, ને એ બે
એકઠા મળીને કંકુ જેવો રાતો પદાર્થ બને છે, બાપ તેના હેતને ધન્ય
છે. વળી જેમકે દુધને પાણીની મીત્રાઈ થાય છે ત્યારે દુધ પાણીને
પોતાના ભેગું મળેલું જોઈ પે તે તેને પણ પોતાના જેવું દુધ કરી દે છે
પણ જુદું નથી પડતું તેનો દખલો એ કે જે કોઈ માણસ દુધ લેઈ
પોતે પાણીને બાળવા તાવડમાં નાંખી તજે તાપ કરીને ઉકાળે એટલે
દુધમાં પાણીનો ભાગ હતો તે બાળવા માંડે છે એટલે દુધ પીયાર કરે છે
કે મારો સોજતી જે પાણી તે બળે છે તો મારે જીવીને શું કરવું છે
એમ બાણી પોતે પણ ઉભરો ચડી દેવતામાં પડવા જાય છે એટલે
ઉકાળનાર માણસ ઉભરો જોઈ તેમાં પછું પાણી છાટે છે એટલે દુધ
ઉભરાતું રહી જાય છે. તેનું કારણ એજ કે દુધે બાણીને કે મારો
સોજતી જે પાણી તે પાછો મારા ભેગો આવ્યો એવી રીતે નેઓ
અરસપરસ પ્રીત રાખે છે માટે અમે પણ એવી પ્રીત રાખનારાં છીએ
તે કેમ ઉડી જઈએ. એમ કહી પોતે પણ બને જાણુ તે દરમાં બળી
મુઝાં. પછી એથો અવતાર સ્વડાસુડીનો થયો ને તેમની મા તેમને
માળામાં મુકી ચારો લેવા ગઈ એટલામાં વાસુકીનાગ આવી તેમને ગળી
ગયો તેથી મરણ પામ્યા.

ચોપાઈ—આવ્યો વાસુકી નામ, પાંખીને ગળી ગયો;

મોર મોરડીનો વિયોગ, છદ્દે કપિલજ થયો. ૨૧

દોહરો—છએ અવતાર એમના વિયોગે ગયા ને, હવે છવટનેરે અવતાર,
કહે ઇશ્વર સુણુ પાર્વતીરે, અમર નામ કર્યા કીરતાર. ૨૨

એથી અવતાર સુઝાસુડીનો થયો, ને પાંચમે અવતાર મોર ને
મોરડીનો થયો. છઠો અવતાર એમનો વાંદરા વાંદરીનો થયો. ત્યાર પછી
સાતમે અવતાર એમને સંજોગ થશે ને પરમેશ્વરની કૃપાથી તેમનાં
નામ અખંડ રહેશે. એમ મ્હી પારવતીને શીવે છ અવતારની વાત
સંભળાવી. એ વાત સાંભળી પારવતી મનને વિશે ધણાંજ ખુશી થયાં
ને શીવને વિનતી કરી કે મહારાજ હવે તમે એમને સુખ સંજોગ
કરો. ત્યારે મહાદેવ કહે છે તું ધીરજ રાખ.

દોહરો—ધીરા ધીરા વાવતા ને, વળી ધીરે સખ કુછ હે.ય;

માળી સીચે સો ગણુ, પણ રત આવે ફળ હોય. ૨૩

હે પારવતી ! ઉતાવળથી કાંઈ કામ થતું નથી પણ ધીરજથી
થાય કેમકે માળી પેતે વગર રતે ફળ વાવે ને તે વૃક્ષને ધણું ધણું
પાણી પાવ પણ રત આવે ત્યારેજ ફળ થાય છે માટે જ્યારે એમને
મનુષ્યાદેહ આવશે એટલે તેમનો સંજોગ થશે, ત્યારે પારવતી કહે
મહાદેવ એમને મનુષ્યાદેહ આપો. હવે એટલું માફ કહ્યું માનો.
પારવતીનું કહ્યું માનીને શીવ પછી કહે છે, આ વખત અમરત એધ-
ડીયું છે, તે જો આ દેવતાના વાવમાં જો જણ હાલ પડશે તો તેમને
મનુષ્ય દેહ મળશે એમ કહી શીવ પેલાં જનાવરને કહે છે.

દોહરો—ઉચા તારા ટગમજે ને વળી નાચેરી મહાજળ વાવ.

એમાં પડે દો જનાવરાં તો વળી સરજે નર ને નાર. ૨૪

ચોપાછ—સરજે નર નાર, વળી ઇશ્વર તો એમ કહે; એ નાળીએર
વાવ. અવતાર તો અમર રહે, રૂપ આપ્યું સિદ્ધાસન કાય,

રાજ દીધું ચક્રે, અનેક જુગ જાય, અવતાર તો અમર રહે. ૨૫

એવી રીતે શીવ કહીને પારવતીને લઈ ન્હાંથી નીકળ્યા. હવે
શીવે કહેલું પેલી વાંદરીએ સાંભળ્યું ને વાંદરાના સાંભળવામાં નહિ
આવ્યું તેથી વાંદરી વાંદરાને કહે છે,

દોહરો—સાંભળ જુડા વાંદરા ને, તારું હૈયું રાખ નીરધાર;

પડીએ અમરત વાવમાં, તો વળી આવે મનુષ્ય અવતાર. ૨૭

હે વાંદરા, આપણને શીવે કહ્યું માટે પડીએ તો મનુષ્ય થઈએ.
ત્યારે વાંદરો કહે છે.

દોહરો—દેહી પોતાની બાળી કરીને, બાવો ચોળે જોતે રાખ;

વાંદરી ન જાણો ઇશ્વરારે એવા લંગોટા ફરે જોતે લાખ. ૨૮

હે સ્ત્રી ! એમને ઇશ્વર કેમ કહેવાય. એવા તો રાખ ચોળા જટા
વધારી લંગોટીવાળા ધણાએ બાવા રખડે છે માટે હું તો નહીં પડું.
જો એવાનું કહ્યું કરીએ તો છવ ખોષ જોસીએ. પછી વાંદરીએ
ધણું કરી સમજાવ્યો. પણ વાંદરાએ માન્યું નહીં એટલે છેવટે પોતે
તે વાવમાં ખીરામ કહી પડતું મુખ્યું. પડતાંજ સોળ વરસની ઇન્દ્રના
ધરના જેવી અપ્સરા થઈ રહી તેમાં પોતે નવન શરીરે ઉભી છે.
પછી વાંદરો સ્ત્રી જોઈ મોહીત થઈ ગયો ને પોતે તેની પાછળ
વાવમાં પડવા માંડ્યું એટલે સ્ત્રી બોલી:

દોહરો—સણ જુડા વાંદરા ને વળી હવે માં ભરતોરે કાળ,

અમર ચોષડીયું વહી ગયું ને હવે સામે ઉગતો કાળ. ૨૯

હે જુડા ! વાંદરા હવે પડીશ તો મરી જઈશ. કારણ કે એ
પણ ગઈ. જો તું મારી સાથે પડ્યો હોત તો તારું કામ થાત એવું
સાંભળી વાંદરો મનમાં પસ્તાય શોક કરવા લાગ્યો ને સ્ત્રીને કહે છે.

દોહરો—અમે તે વન ફર્યા વાંદરા ને, અમે ફરીએ તે જોતે ડાળોડાળ;

તુરે વાંદરાની સુંદરીરે, તુને લેઈ જશે કાઈ ભુષાળ. ૩૦

હે જુડી, ત્યારે હવે મારા શા હાલ થશે ને તને આવી રૂપવંતી
જોઈ કાંઈ રાગ લેઈ જશે ને મારે તો ડાળોડાળે ભટકવું પડશે.
ત્યારે સ્ત્રી બોલી કે જુડા તું શીઘ્રે ચોંટા કરે છે. તને મુકી હું કંઈ
જવાની નથી ને તું પહેલેથી તક ચુક્યો ને હવે વીમાસે શું વળે માટે

તું વનમાં જઈને વનફળ લઈ આવે તો આપણે ખાઈએ. પછી વાંદરો વનમાં વનફળ લેવા ગયો, એવામાં હીરાસેન નામે રાજા મનરંજન પ્રધાન ને એક ધાંયજીને ત્રણે જણ શિકાર રમી પાછા ઘેર જતા હતા તેઓ વાવ ઉપર આવ્યા અને વાવની પાસે એક વૃક્ષ હતું ત્યાં જઈ બેઠા ને રૂગની ઝારી ધાંયજીને આપી કહ્યું કે વાવમાં જઈ પાણી ભરી લાવ. પછી ધાંયજીને ઝારી લઈ ગયો. વાવમાં બે ને ત્રણ પગથીઆ ઉતર્યો એટલે પેલી સ્ત્રીએ તેનો અવાજ સાંભળ્યો કે કાંઈ પુરુષ આવે છે ને હું તો નગ્ન છું તેથી પોતે માંહીથી મોટો ધાંટો પાડી કહ્યું કે ખખરદાર કેણુ આવે છે ? જ્યાં ધાંયજી એકાએક એચિતો વાવમાંથી ભયંકર અવાજ સાંભળ્યો એટલે બીન્યો ને હાથમાંથી ઝારી પડી ગઈ.

દોહરો—ખડખડ ઝારી હાથથી પડી, ઉડી ગઈ માથેથી પાધડીઃ
જેડા વિસર્યો તે ત્યાં રહ્યો, જુમ પાડી રાજા અગળ ગયો.

રાજાએ પૂછ્યું પાણી લાવ્યો ? ધાંયજી કહે મહારાજ બળ્યું તમારું પાણી. હું તો કંઈ મારા છોકરાને નસીએ જીવતો આવ્યો છું. હું માંહી ઉતર્યો ને એકાએક મોટો ભયંકર અવાજ થયો. તે સાંભળીને બીન્યો ને ઝારી હાથમાંથી વાવમાં પડી ગઈ ને પાધડી પણ માથેથી પડી ગઈ ને મારા જેડા મુકીને નાઠો. છું તે હજુ સમોએ વળ્યો નથી. તે સાંભળી રાજા હલ, તલવાર લઈ વાવ ઉપર આવ્યા ને વાવમાં જ્યાં એક પગથીયું ને બીજો પગથીએ ઉતર્યા કે માંહેથી ગણુમણુટ કરતો અવાજ થયો તે સાંભળી ત્યાં રાજા ખમચામને ઉભા રહ્યા. પછી સ્ત્રી માંહેથી બોલી કે કેણુ આવે છે ? હું નગ્ન છું રાજાએ કહ્યું કે ડાકણ છે કે સુડેલ છે ? ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું કે દુઃખના મારી સ્ત્રી છું ને તમે પુરુષ છો તેથી તમને ના કહું છું. પછી રાજાએ પોતાને ખભે દોશાલો હતો તે વાવમાં નાંખ્યો એટલે સ્ત્રી તે લઈ પહેરી ઉભી રહી. પછી તે રાજા ધીરે ધીરે હિંમત ચલાવી વાવમાં ઉતર્યા ને જુવે છે તો મહારૂપવંતી ઇંદ્રની અપ્સરા જેવી ને સૂરજના જેવું તેજ મારતું મુખાર્વીંદ એવી સ્ત્રી દીઠી. તેને જોઈ રાજા

અંખાં ગયો. પછી રાજાએ સ્ત્રીને કહ્યું કે તું આવી જગામાં કેમ રહે છે? તું મારી સાથે ચાલ. હું રાજા છું, તને જે જોઈએ તે મળશે ને તું મહાસુખ ભોગવીશ પછી સ્ત્રી કહે કે મહારાજા! હું તો કુંવારી છું રાજા કહે હું તારી સાથે લગ્ન કરીશ ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું તમે મને વચન આપો કે હું કહું તે કરવું પછી રાજાએ તેને વચન આપ્યું. પછી સ્ત્રીએ કહ્યું એક તો મારી સાથે વાંદરો છે તે મારા જીવનપ્રાણ છે તેને સાથે રાખવો ને બીજાં એ કે હું તમારી સાથે છ માસ પછી લગ્ન કરીશ રાજાએ કહ્યું કે એમ કરજે. પછી રાજાએ પોતે વાવમાંથી બહાર આવી ધાંવળને કહ્યું કે તું ગામમાં જઈ એક રથ ને પાંચ સત સિપાઈ લઈ આવ પછી ધાંવળે રાજાના કહેવા પ્રમાણે ગામમાં જઈ લઈ આવ્યો. એટલે રાજા સ્ત્રીને કહે છે આ રથ મંગાવ્યો છે તેમાં બેસો. હવે પેલો વાંદરો વનમાં ગયો છે તે નથી આવ્યો. માટે સ્ત્રી વાર કરે છે કે જો તે આવે તો હું તેને સાથે તેડી જઈ ને રાજા ઉતારણ કરે છે પછી સ્ત્રી હાથ જોડી વાવને અરજ કરે છે કે હવે હું તારા દર્શન કરારે કરીશ એમ મહી વાવને કહે છે. દોહરો—છેડાં સંગી વાછડી ને વળા રહી ગઈ હામે હામ.

તારારે જળ હવે નહી પીઉંતે, જે હોત અમારેરે ગામ. ૩૧.
છેલ સંગીના વાવડી ને વળા જુગતે અંધાવીરે બોય,
સોને જડાવું તારા પગથીઆં ને વળા નગર અમારેરે હોય. ૩૨.

હે વાવમાતા! તું મારે નગર આવતી હોય તો તારાં પગથીઆં સોને જડાવું. પણ તું તો અહીં ને અહીં રહી જાય છે. હવે તારાં પાણી હું નહી પીઉં, એટલામાં રાજાએ હાંફ મારી પણ પેલો વાંદરો ન આવ્યો. એટલે પોતે બહાર નીકળી રથમાં બેસી સિપાઈઓએ પડદા નાખી દીધા ને રાજા ઘેડેસ્વાર થઈ સ્ત્રીને લઈ પોતાના ગામ બણી ચાલ્યા. એમાં પેલો વાંદરો ફળ લઈને આવ્યો ને વાવમાં જઈ જુએ છે તો સ્ત્રી દીડી નહી એટલે શોકાતુર થઈ ફળબળ ફેંકી દીધાં ને કુદકો મારી ઝડતી ટાંચ ઉપર ચઢી લાંબી સરતે જૂવે છે તો રથ જતો દીડો તેથી બણ્યું કે મારી સ્ત્રી જાય છે. પછી

હેં ઉતરી રીસ ચઢાવી પુછડું ઉંચું કરી હુકાહુક કરતો ને દાંત કચડતો ઢેકડા મારતો ને જ્યાં રથ પાસે આવ્યો ને ક્રોધ કરી રથ ઉપર જાય છે એટલે સિપાઇએ તેને હાકવા માંડ્યો તો વધારે રીસ કરી સિપાઇ ઉપર દાંત કચડતો સામે ધસવા લાગ્યો. એવામાં સ્ત્રીએ અવાજ સાંભળ્યો કે વાંદરો આવ્યો એટલે રાજાને કહ્યું કે મહારાજ તમારે વચન તે અવુંજ? રાજાએ સિપાઇને કહ્યું કે તમે એને મારશો નહિ. સિપાઇ કહે કે સાલા રથ ઉપર ઢેકડા છે. એવામાં સ્ત્રીએ પડદો ઊઘાડી બહાર મોં કહાડી જોયું એટલે પેનો વાંદરો ઢેકડો મારી રથમાં પેસી ગયો ને રાણી પાસે જઈ બેઠો. પછી રાજા ને રાણી ગામમાં આવ્યા, ત્યાં રાજાએ રાણીને એકદડા મહેલમાં ઉતારો આપી તેમાં રાખી ને તેની હજુરમાં નોકર ચાકર તથા દાસીઓ સોંપી રાખી પોતાના વાંદરાને સોનાની સાંકળે પોતાના પક્ષે બાંધી રાખે છે, રાજા ક્રોધ વખત રાણી પાસે જાય તો સામી ખુરશી નાખીને બેસે પણ રાણીની પાસે જઈ બેસાય નહિ. જો રાણીના થડમાં જવા જાય તો વાંદરો ડોળા કહાડી સામા દાંતીઆ કરી કરડવા જાય પણ રાજાને રાણી પાસે આવવા દે નહીં. પછી રાજાએ વિચાર કર્યો કે આ વાંદરો રાણી પાસેથી જાય તો નીરાંતે વાત થાય નહીં તો એ આપણને જાંપવા દેશે નહીં. એવામાં એક મહારી રમત રમવા આવ્યો, રાજાએ મહારીને કહ્યું કે તું રાણીને ખુબ ખુશી કર કે તને રાજા થઈ કંઈક વચન આપે તો વચન લેઈ તું રાણી પાસે જો વાંદરો છે તે માંગી લે એમ કહી રાજાએ મહારીને પચાસ રૂપીઆ આપ્યા. રાણીએ ખુશ થવાથી માગ માગ કહ્યું, ત્યારે મહારી કહે કે આ વાંદરો છે તે મને આપો. રાણીએ વિચાર્યું કે ના કહું તો વચન જાય તેથી વાંદરો આપ્યો ને કહ્યું કે અજથી છ મહિને આ વાંદરાને બરાબર શીખવીને

પહેલ વહેલો મારી પાસે આવજો હું તને કંઈક છનામ આપીશ. હવે મહારી વાંદરાને લખને જાય છે. જતાં જતાં વાંદરો રાણીને કહે છે.

દોહરો—ખ વો પીઓ ધન વાવરો ને, વળી કાપડ પહેરોને સાર:

તમ માટે અમે વેચાવારે, ભુંડી મહારીને દરબાર.

હે સ્ત્રી! ખા પી ને મગ્ન કર. હું તો હવે જઈ છું. વાંદરાની આંખમાંથી આંસુ આવ્યાં જાય છે તે જોઈ સ્ત્રી કહે છે.

દોહરો—વચન ચુક્યો વાંદરા ને, ભુંડા બોલી લખવે તું તો વેણ:

તુજ ઘટ સાલે મોરી પ્રાતડી ને, વળી મુજ ઘટ સાલે તારાં નેણ.

હે વાંદરા! તું કાળ ચુક્યો ને હવે બેલે શું થવાતું. તને મારી પ્રીતડી સાલે છે ને મને તું રૂએ છે જ્યાં તારાં નેણ સાલે છે. પછી મહારી વાંદરાને લખ ઘેર ગયો. છ મહીના થયા એટલે રાજાએ પર-જીવાની તકવારી કરી. લક્ષ્મણા બે ત્રણ દીવસ બાકી રહ્યા છે એટલામાં પેન્નો મહારી આવ્યો. રાણીએ પોતાના સોતેરી ચોકમા રમવા બોલાવ્યો. રાજા પણ પ્રધાનને સાથે લેઈ આવ્યો ને મહારીએ રમત ચાલતી કરી. તેણે વાંદરાને ખુબ રમાડ્યો તેથી રાજા થઈ રાણી અને ગાજાએ શીરપાત આપ્યો. પછી મહારીએ વાંદરાને કહ્યું કે તું રાજાને સલામ કર એટલે વાંદરાએ રાજાને સલામ કરી ને રાણીને સલામ કરવાનું કહ્યું એટલે પુઠ ફેરવી બેઠો. તેથી મહારીને રીસ ચડી એટલે વાંદરાને પાંચ સાત લાકડી આપટી દીધી તેથી વાંદરાની આંખમાંથી આંસુ આવ્યાં ને જોઈ રાણી કહે છે.

દોહરો—સુણ સુલક્ષણા વાંદરા ને, તું તો ભરી ન શક્યો કાળ;

તારે શરીરે પડે જોને લાડી, તે તો મારે શરીરે ઉઠે આળ

હે વાંદરા! તારાથી કાળ ન ભરાઈ તેથી તને દુખ પડે છે ને તારા આંસુ જોઈ મારા શરીરે આળ ઉઠે છે. પછી રાણીએ પોતાનો નવ-

સારો હાર હતો તે તોડી નાખ્યો એટલે મદારી વાંદરાને મારતો છુટો મુકી મોતી વીણવા લાગ્યો. વાંદરો છુટો થયો એટલે વિચાર્યું કે રાંડ પોતે સુખ ભોગવે છે ને મને માર ખવરાવે છે માટે લાવ લાગ આવ્યો છે તેથી કુદી રાંડનું ડોકુ મરડી નાખું એમ ધારીને ઠેકડા માર્યો ને એક ધાતુ ઝાલ્યું પણ ધાતુ તુટી પડ્યું એટલે તે નીચે પડ્યો ને નરતજ પ્રાણ નીકળી ગયો તે જોઈ રાણીએ મદારીને કહ્યું:

ચોપાઈ-તોડુરે નવસર હાર, લુડા મોતી વીણવા રહ્યો,
હમણાં હતો કરમાંજ, મદારી વાંદર ક્યાં ગયો.

મદારી વાંદરા સામુ બુલે છે તો મરી ગયેલો દાઢો પછી રાણી વાંદરાને મરી ગયેલો જોઈ વિચાર કરે છે.

દોહરો-ઢઢ હમણા કર પાંખડી, હવે છતીને શરે કરીશ,

જેશું બંધાણી મારી પ્રીતડી, હું તો તેના ભેગી મરીશ.

રાણીએ ધાતુ કે મારો જે જન્મ ધણી તે મરી ગયો તો હવે તેની પાછળજ મરવું એમ કહી નીચે પડવું મુકવા જાય છે એટલે રાજા તેને ઝાલવા ઉઠ્યા, તેની પાછળ પ્રધાન પણ ઉઠ્યો. રાણી પડી એટલે રાજા પડ્યા ને પ્રધાન રાજાને ઝાલવા ગયો તે પણ પડ્યો એવો ખનાવ જોઈ મદારી ગભરાયો કે હવે મારી શી વલે થશે જેથી તે પણ એકદમ મરી ગયો; એવી રીતે ત્યાં પાંચે મરી ગયાં.

હરે વાંદરો મરીને રાજા શાલીવાહનને ઘેર આવતર્યો, તેનું નામ સદેવંત પાડ્યું ને રાણી તેજ ગામના નગરજેઠ પદમશાહને ઘેર આવતરી. તેનું નામ સાવલીંગા પાડ્યું. જે હીરાસેન રાજા હતો તેનું મન તો પરણવામાં અને પરણવામાં રહી ગયું તેથી તે ધારા નગરમાં માણેકચંદ શેઠને ઘેર આવતર્યો તેનું નામ રુપાશા પાડ્યું. પ્રધાન જે મનરંજણો અતુર હતો તે લાલજારોટ થયો ને જે મદારી હતો તે રાણીનું રૂપ

જોઈ મોહીત થઈ ગયો હતો તે રાંડીરાંડને ઘેર તેને પેટે છોકરા થઈને
 આવતર્યો પણ રાંડીરાંડ કળેતી થાય તે માટે તે છોકરાને જઈ વગડામાં
 મુકી આવી તે બાવા ધુધળીમલને નજરે પડ્યો. એટલે પોતે પોતાના
 મહ (આશ્રમ)માં લાવી મોટા કર્યો તેનું નામ ગોરખો પાડ્યું. હવે જ્યાં
 સદેવંત બાર વરસનો થયો એટલે તેનું રૂપ અને જોયન કામદેવ જેવું
 થઈ રહ્યું, પોતે રોજ સાંજ પડે કે પોતાના રેવંત ઉપર જવાહીરનું
 રત્ન જડીત પલાંગ માંડી સ્નાન થઈ હવા ખાવા નીકળે છે. સાવળોંગા
 પણ એવી મહા તેજસ્વી ઇંદ્રના ધરની અપસરા જેવી ભણીગણી ચતુર
 થઈ છે તે પોતે દરરોજ નીકળે જાય છે તે પોતાના મહેલે તેના
 પોતાએ સદત્રત બાંધ્યું છે કે કેમ અભ્યાગત માગવા આવે તો તેને
 આપે પણ પાછો ન કઢાડે. સાવળોંગા ધણી શોભીતા શણગાર પહેરીને
 પોતાની સાલસે સાહેલીએને લેઈ રોજ સાંજની વખત તવડેરીએ ગરખા
 ગાવા જાય છે. એવામાં એક દિવસ બાવા ધુધળીમલના ચેલા ગોરખે
 કહ્યું કે મહારાજ તમે તમારી જટા કેમ ચેળતા નથી? ત્યારે ગુરુએ
 કહ્યું કે બચ્ચા જસ્તીમે મંગતેકુ જના પડતા હે સો પુરસદ નહીં
 મીલતી ત્યારે ગોરખે કહ્યું કે મે મંગતેકુ જાઉં? બચ્ચા જાવતો સહી
 શીર લાલાખારોટની પેળમાં મત જના. ગોરખો કહે ઠીક મહારાજ,
 પછી ગોરખો માથાના કેશ છુટા મેલી અખંડ ભજુત લગાવી અચળા
 ઝોળી, ઝંડો, પાત્રપાવડી, ચક્રમક ચીપાઓ, શેલીસોંગ અને કપાળે
 સોંદુરની આરચા, હાથમાં ડંડો લઈ કહો બીડી જોગી બની વસ્તીમાં
 ચાલ્યો. એક શેરી, બીજી શેરી ને ત્રીજી શેરીમાં અલક જગાવતો જાય
 છે કે એક બેરી બોલી મહારાજ તમે લાલાખારોટની પેળમાં જાઓ કે
 ત્યાં પદમશા શેઠની છોડી સાવળોંગા તમને મુખ માગ્યું આપશે. એવું સુણી
 ગોરખો ગુરુનું વચન ન માનતા લાલાખારોટની પેળમાં ગયો. કમર ધુધરા.

કશી દીધા હતા તે સાંભળી કુતરાં ભસવા લાગ્યાં એવા ડાળથી પદમશા
શેઠની હવેલીના સેનેરી ચોકમાં આવી અત્રેક જગાવીઓ.

ચોપાઈ- સતકા બાંધ્યા સદાવ્રત, ને કુંડાં બાંધ્યાં કામની;

સતકા સુરત ધરમ, બીક્ષા દેને લામની.

બાવાએ કહ્યું જો સદાવ્રત સતનાં બાંધ્યાં હોય તો બીક્ષા આપ્ય
અને જો કપટ કર્યાં હોય તો અમે જમજો એમ કહી મહેત્ર નીચે
જમ ઉમો પછી સાવલીંગા કહે છે.

ઉભા રહેને બાવાજી આજ, બીક્ષા તમે લીજીયે;

તમ આવે લીક્ષા દહેર, આશિષ અમને દીજીયે.

એમ કહી સાવલીંગા પોતે સોનાનો થાળ અરો બાવાને લેટ
આપવા આવી તે જોઈ બાવો કહે છે.

નાંખ્યાં નજર ફેરાં બાણ, આટો કેમ લીજીયે;

બાવો માંગે જોઅન ફેરાં દાન, અતીતકુ દીજીયે.

બાવે કહ્યું તારા જેવી રૂપાળા બીજ કાણ છે એવું સાંભળી
સાવલીંગાને રીસ ચડી ને ચેલને કહ્યું.

દોહરો- બાવારે મારા બાવલીયા ને, વળી નજરો રાખ્ય તારી ડીક;

ફાડીરે નાંખીશ તારાં તુંમડા, તો વળી શેમરે માગીશ લીખ.

દોહરો-સુન જો ચંચલ નારીઆં ને વળી જોલનકું જરા શીખ,

વાડેથી લાવું બીજાં તુંમડા, ને વળી તેમાં માંગીશ લીખ.

હે સાવલીંગા! ત્રીચાર કરીને જોલ તુંમડાં તોડીશ તો વાડ
ધણું નીપજે છે. તે સાંભળી સાવલીંગા કહે છે.

જાતનો અતીત કાણ, છે તમારી માતડી;

આવવા દે પીતા મુજ આજ, પછે છે તારી વાતડી.

સાવલોંગા કહે મુઆ અતીત થઇને આવી હઠ કરે છે, માર
બાપને કહી તારી વલે કરાવીશ. ચેલો કહે છે.

બડો પીતા તારો શેઠ, હુંટાવે પુલવાડીઆં,
તેરે સરખી કલીકા કયા ભાર, કાયકુ મેણાં મારીયાં.

હે સ્ત્રી ! તારો બાપ તો મોટો ઉમરાવ છે. તે તો પુલની વાડીએ
હુંટાવી દે છે, તું તો એક પુલની કળી જેવી છે, તેમાં આટલો ગુમાન
કરી મેણાં મારે છે, તેવાં વચન સાંભળી સાવલોંગાને ક્રોધ થયો અં
આંખો કહાડી બાવાની સામે જોયું.

બાવો માગે લેટ કે, શહેર જાણે આપણે;
સોખ્યાં નેહ કરા બાણુ, બાવો પડ્યો નારણુ.

જ્યાં સાવલોંગાએ બાવાના સામે નજર કરી કે બાવો તેનું તેજ
જોમ ભોંયપર પડ્યો. ધણીવાર થયાથી ચેલાનો ગુરૂ બાવો ધુધળીમલ તે
જગાએ આવ્યો તે જુએ છે તો ચેલો તો ભોંય ઉપર ઉધે મોહ
પડ્યો છે, મહોંમાં ધુળ પેશી ગઈ છે, ને જાણી ભેળી દુકા દીધી છે
આથી ગુરૂ ચેલાને કહે છે.

ચોપાષ-ચેલાંરે તુટ્યો જોને આભ, તુટીરે જાણે આભલી;
ચંદ્રવદની નાર, કામણુગારી કાણુ મળી.

હે ચેલા ! તને શું થયું. તારે માથે આભ તુટ્યા કે તને કોઈએ
કામણુ ક્યો. તે સાંભળી ચેલો કહે છે

નથીરે તુટ્યો ગુરૂ આભ, નથીરે તુટી આભલી;
કામણુગારી નાર સાવલોંગા મુજને મળી.

હે ગુરૂ ! મને સાવલોંગા કામણુગારી મળી છે, બીજું કંઈ થર
નથી તે સાંભળી ગુરૂ કહે છે.

સુણ બે ચંચલનાર, લડકેકું કયું લડી;
શીર લઉંગા ઉતાર, અદાસે કયું ખડી.

હે બાઈ ! તેં મારા ચેલાને કેમ માર્યો, તને શ્રાપ દેઈ બાળી
ભરમ કરી નાંખીશ નહીં તો સાચે સાચુ કહે. તે સાંભળી સાવલોંગા
નરમ થઈ બાવાને નમી પડી કહે છે.

દાદી જોતનવંતી નાર, જીવડો ચાલ્યો છળીરે;
એમાં શો અમારો વાંક, શું આવ્યા ચેલાની વારચઢીતે.
હે મહારાજ ! મારું જોતન ને રૂપ જોઈ તમારા ચેલાનો જીવ
ચળી ગયો તેમાં હું શું કર ત્યાં ગુરુ કહે કે તું એને ઉઠાડ. પછી
સાવલોંગા ચેલા પાસે આવી કહે છે.

ચેલાજી બેઠા થાઓ, આંજી તમારી આંખડી;
પહેરવા આપુ પીતાંજર લાલ ચડવા આપું ચાખડી.
હે ચેલાજી ! હવે તો ઉઠો, પણ ચેલો ઉઠતો નથી તે વારે
સાવલોંગા પોતે ચેલા સામું હસીને લલચાવે છે.

ઉઠેને મહારાજ, આપણે કરીએ જોઠડી;
રંધાવું બત્રીસ રસોઈ, જમાડું રસ રોટલી.

હે ચેલાજી, તમારે જે જમવાની ઇચ્છા હશે તે તમને જમાડીશ
ને તમે ઉઠો તે સાંભળી ચેલો કહે છે.

બળ્યાં તમારાં પકવન બળીરે તમારી રસ રોટલી;
સલામત મારે મહોલાના લોટ, બળીરે તારી જોઠડી.

હે સ્ત્રી ! મારે તો તારું કંઈ જોઈતું નથી, પછી ગુરુએ ચેલા
ઉપર હાથ ફેરવી ઉઠાડી ચેલાને કહે છે.

ચેલા નાસવું હોય તો નાસ કે શહેર નહીં અપણું;
મળશે મહાજન કેરા લોક, કોઈ કહે બાપડું.

હે ચેલા! હવે તું ઉતારજો ચાલ નહીં તો તેનાં સગાં વહાલાં
જાણશે તો આપણને મારશે એવામાં આડોશી પાડોશી એકઠા થયાં
ને ધણુક લોક ભરાઈ ગયા ને ચાલવાની જગ્યા રહી નહીં. પછી
ગુરુ સરવેના ઉપર રોષ કરી કહે છે.

મળી જે વરણ અદાર, દુનીયાં સરવે દુઃખી;
શેહેર કરી દઉં હળાહળ, ધનુકયો આવો ધુધળી.

જાને રીસ કરી લોકાને કહે છે તમ સખ લોક કપરસે ચલે
જાઓ નહીંતો સારા શેહેર હળાહળ કર ડાનુંગા પણ લોકો માનતા
નથી એવામાં સદેવંત કુંવર ઘોડે બેસી ફરવા નીકળ્યા હતા તે ત્યાં
આવ્યા ને પોતાની પાસે ચાળકો હતો તે લોકાને ઝાપટવા માડ્યો.
એટલે માણસો દોડાદોડ કરવા લાગ્યા. પછી આવો પોતાના આશ્રમ
ઉપર ગયો. ગોરખા કુંવરે બોલાવીને પુછ્યું કે ત્યાં શું હતું કે લોકો
ભરાયા હતા. ત્યારે ગોરખો કહે છે કે મહારાજ તમારા નગરમાં જીવતી
ડાકણ છે તે મને વળગી હતી પણ મારા ગુરુ સમર્થ હતા જેથી મને
જીવતો ઉઠાડ્યો ને અહીં લાવ્યા નહીં તો ઉગરત નહીં ત્યારે કુંવરે
કહ્યું કે ડાકણ ડાકણની વાત જવા દે, સાચે સાચું કહે, ત્યારે ચેતો
કહે તમારા નગરમાં મેં એવી સ્ત્રી દેખી કે તેના તેજે કરી મુરજા
ખાઈ પડ્યો હતો.

હે રાજા! તેની આંખ એવી છે કે તેના મોટા વહન વિશે
અપણતા કહેતાં વીજળીનો ચમકારો થઈ રહે એવા અજાણના મારે છે
એ સાંભળી સદેવંતને મોહ થયો, ને કહ્યું કે તું મને તેનું નામ ઠામ
જતાવ તે સાંભળી ચેતો કહે છે.

દોહરો—ઉંચા નાળીએરીના ઝાડનાં ને સામી સરખવાતી ઓળ;
અતરે કરતુરી મેં કે ધણી ને, એરે સાવલીંગા તી પોળ.

એટલે સદેવંત પોતે લાલખારોટની પોળમાં આવી જોયું તો એક ધણી ઉંચા હવેલી દીઠી. આમાં સવલોંગા ક્યા હશે એવો વિચાર પોતે કરે છે એટલામાં રાજસભામાંથી લાલખારોટ ઘેર આવ્યા ને સદેવંત કુંવરને શેરી વચ્ચે ઉભેલા જોયા જોયા બોલાવીને કહે છે.

દાહરો-શેરી વચ્ચે સદેવંત, આવીને, વળી ઉભા રહ્યા મહારાજ, સાચું બોલોને કુંવર સુલક્ષણારે, તમે આવ્યા છો કાનેરે કાજ.

હે સદેવંત તમે અહીંયાં શેરી વચ્ચે કાને સારૂ આવી ઉભા છો ? ત્યારે સદેવંત ખરોટને કહે છે.

લાલખારોટ મારે મન વસ્યા, ને વળી તમથી વાલેરૂ નહી કાય, તમારી શેરીમાં એક નારી રહે, તેના મેળાવો કરી દાને કાય.

સદેવંતે કહ્યું કે હું તમને કહો તે આપું પણ મને એ નારીનો મેળાપ કરાવો. ખરોટ કહે એનું કંઈ નામ ઠામ હશે કે બાંધે ભારે નારીજ એવી નારીઓ તો મારી પોળમાં સો છે, જો તેનું નામઠામ કહો તો વળી બતાવું ત્યારે કહે છે કે પદમશાની દીઠી સવલોંગા તેનો મેળાપ કરી આપો. લાલખારોટે કહ્યું કે ભાઈ હમણા તમે ઘેર જાઓ, સાંજના ચાર વાગતા પાછા અહીં આવજો એટલે એ નિશાળેથી આવતી હશે તે તમને બતાવીશ. એમ કહી ખરોટ ઘેર ગયા ને સદેવંત કુંવર પણ પોતાને ઘેર ગયા. હવે ઘરમાં સદેવંતને કંઈ સુઝતું નથી, સવલોંગાની મનમાં ઝંખના લાગેલી છે તેથી કંઈ ચેન પડતું નથી ને વિચાર કરતા ચાર વાગવા આવ્યા એટલે સદેવંત કુંવર પોતાનો શણગાર પહેરી જવા તૈયાર થયા ને ખરોટને ઘેર આવ્યા.

દોહરો- હીરા સાણેક મુગટ જડયો વળી કુંડળ લટકે કાન;
 મોતીયાની માળા પહેરીને, તે ઝળકે સુરજ સમાન.
 કલગી તોરા ફરફરે, જરકશી જામે જોને સાર;
 શાલ દોશાલા ઓઢીયા, માંહે ઝાઝા ઝળકે તાર.
 શેલ કશીરે કમર બાંધ્યું, ને વળી ભરગચીનો સુરવાળ;
 તીર તરકસને કામડી ને, વળી શીરોઇની તરવાર.

ચોપઇ-શીરોઇ તરવાર, ભાલા જોને ઝળહળે,
 એવા સજી શણગાર, રાજા મહેલમાંથી નીસરે.

બારોટ કસુઓ પીવાને હોઠો ભરી બેઠો એટલે કુંવરે આવી કહ્યું
 મને બાવાએ કહ્યું તે વાત ખરી છે, કે ખોટી, એવું કપ એનું છે કે
 નહી, ત્યારે બારોટ સદેવંતને કહે છે.

જેણે પુરવ જન્મ કરોડો પુન્ય કર્યા હોય તેને જ એ નારી મળે,
 નહી તો મળતાર નહી. જેવું નાક સુડા કહેતાં પોપટની ચાંચના જેવું
 છે. દાંત દાડમની ઢળીઓ ને જેની ઝંઘા કહેતાં સાચળ કેળના થંભ
 જેવા છે ને પગ કામળ વનની ફળી જેવા છે. આંગળીઓ તો જાણે
 મગની ઢળીઓ ને આંખોમાં તો જાણે સરવ જગત મોહી રહ્યું છે એવી
 સ્ત્રી પુરવ જન્મના સંસ્કાર વીના મળે નહી એવું સાંભળતાં સદેવંત
 કુંવર મહા મોહીત થઇ ગયો ને કહે છે કે વળી એનું બીજું લક્ષણ
 બતાવે ત્યારે બારોટ કહે છે.

હે કુંવર! તેની મીઠી જીભે કરી આખી દુનિયા મોહી રહી છે.
 તેની આંખમાં તો જાણે વશીરણ વીઘા ભરી છે અને તેના ઉપર
 નજર કરે તેને પાડ્યોજ છે. તેના સ્વર કાયલના જેવો છે. માટે હે
 રાજા! પૂર્વ જન્મના સંસ્કાર વિના મળે નહી.

કુંવર કહે હવે હું એને નજરે જોઇશ ત્યારે મારો જીવ ઠેકાણે

આવશે માટે ખારોટ મને બતાવો એવામાં ચાર વાગવા આવ્યા એટલે ખારોટ અને કુંવર અગાશી ઉપર ચડ્યા. સાવલીંગા નિશાળમાં ચાર વાગ્યા એટલે પોતાની સરખી સાહેલીઓ લઇ પોતે હસતી ચલ ચાલતી આવે છે અને તેનું મુખારવોદ સુર્યના જોડું પ્રકાશ મારી રહ્યું છે તેથી તેને આવતી જોઇ ખારોટ કહે છે.

દોહરો-સાવલીંગા ચાલી નિશાળથી ને, વળી ધર બણીરે આવતં
મજરો કરેરે લાલ કપીરે, એ તો ગુણુ રાગે ગાવંત.

સોહલો-ગુણુ રાગે લાલો ગાવંત, સમજી લો મનને સજન;
કલીયુગમે આવે ઓ ઓ નારી, હુંટી જાશે નગરી સારી.

ખારોટ કહે હે કુંવર! તમે ઉતાવળા જઇ ગાંધી શેરીએ દુભા રહેા ત્યાં તમને તે મળશે. સદેવંતે વેગજેથી આવતી જોઇ હતી એટલે મનમાં ધણા મોહિત થઇ ઘોડે બેસી ગાંધી શેરીએ ગયો.

ચોપાઇ-રૂડી ગતી કામની, લાગ્યા તેનમેં મુંજરા, ચલે હંસકી ચાલ, ગલેમેં ટુલનકા ગજરા. સાવલીંગા રૂપ સ્વરૂપ ધર દીસાએ ચાલીયા; જેમ માન સરોવરમાંહી, હસગતી હાલીયાં,

સદેવંત રસ્તો રોકી ઉભો છે એટલામાં સાવલીંગા સરખી સાહેલીઓ સાથે ચાલી આવે છે અને જે જે સાહેલીના ધર રસ્તામાં આવે છે તે ઘેર જઈ નવ નવ ડેરીએ ગરબા ગાવાને જવા સારું શોભાતા શણગાર પહેરવા જાય એમ કરતાં સાવલીંગા પોતે એકલી ધર બણી ચાલી આવે છે ત્યાં સદેવંતનો ઘોડો ઉભેલો જોઇ અચકાઇને વીચાર કરવા લાગી કે રાખતો કુંવર ઉભો છે તેથી સામા જવું નહીં કારણ કે મહા પ્રવીણ છે. માટે કાંઇ અડો રસ્તો કાઢી ઘેર ચાલી જઈ એમ ધારી ગાંધી ઉપર દુહો કહ્યો.

દેહરો—ગાંધી કરતુરી જોઈને આપજે ને, વળી જોરી નહીરે ખરાય,

કોક માણસ આડું ઉભું રહ્યું, તેના આડું તે કેમ ઉતરાય.

આ સાંભળી સદેવંતના મનમાં એવું આવ્યું કે ગાંધીને ઘેરથી કરતુરી લઈને આવે છે પણ સાવલોંગાની કહેવાની મનસૂબા એ હતી કે રાજા તું કરતુરી ખોળવા આવ્યો છું તે તને રસ્તામાં નહીં મળે, એ તો કોઈ એકાંત જગ્યાએ મળે એમ કહી આડે રસ્તે થઈ પેતાના મકાન ભણી ચલી નીકળી, ઘેર જઈ સેળે શણગાર ધારણ કરી વળે વળે મોતી પરોવી મહા મુલ્યવાન વસ્ત્ર પહેરી કેઈ રંભાની માફક બનીકની નવ ડેરીએ ગરબા ગાવાને ચાલી, સદેવંત ગાંધી શેરીએ ઉભા છે ને લાલગરોટ અગાશીમાં ઉભા ઉભા જુએ કે રાજા મુરખ જેવો છે તે તે નવ ડેરીએ ગઈ અને રાજા તેની વાટ જોઈ ત્યાં ઉભો છે તેને પાછો ખેલાવું એમ કહી બારોટ અગાશીમાં રહી રાજાને કહે છે.

ચોપામ—સદેવંત ઘોડીલો ખેલાવ, કે આવ મારી શેરીએ,

સરખી સાહેલીઓનો સાથ, રમે છે નવ ડેરીએ.

હે કુંવર! કેમ ઉભા રહ્યા છો, પાછા આવે; એ તો નવડેરીએ ગઈ ત્યાંથી રાજા બારોટના ઘર આગળ આવ્યો અને સાવલોંગા નવ-ડેરીએ ગઈ એ વાત સાંભળી ઘોડો છુટો મુઠી ધર્યો તે નવડેરીએ જઈ ઉભો અને જુવે છે તો એક એકથી ચડીચડી મરખી સાહે-લીઓ દીઠી તેની વચ્ચે જઈને ઉભો એટલે બધી સાહેલીઓ શરમાઈને આધુ એટી એકઠી થઈ ગઈ અને સાવલોંગા હતી તે પોતે આધુ એટી તેના સન્મુખ આવી ઉભી રહી અને સદેવંતને કહે છે.

દેહરો—સદેવંત કુંવર સુખણ, ઉભા કેમ શેરીએ; હું નકલંકી છું નાર, તેણું કેમ ફેરીએ. દેખશે દૂરીજન લોક, વિચારમાં કોઈ વાતમાં; આપણે સરખે સરખાં દોય, જાઓ સૌ સૌના સાથમાં

હે રાજા ! તમે તમારા સાથમાં જાઓ, ને હું મારા સાથમાં
જાઉં કાંઈ આપણને દેખશે તો વાત કરશે માટે તમારે આવું કરવું ન
ધટે આ કાંઈ એકાંત જગા નથી ને પ્રીત કાંઈ ઉઘાડી થતી હશે ?
અથા મીઠાશના વચન સાંભળી સદેવંત મહા મોહિત થઈ ગયો, ને કહે છે.
દોહરો— નગરઠઠા મુલતાન, ના દેખી એસી કામની;

ગળે મોતનંકા હાર, ઝખુકે છે દામની, અત્તર બીતો છે કેશ,
અખીયાં દોલે લાલ હે; જે ધર એસી નાર, સોધ નર ન્યાલહે.

હે સાવળીંગા ! તારા જેવી રૂપવંતી સ્ત્રી જે પુરુષને મળી હશે
તે પુરુષને ધન્ય છે. સાવલીંગા સદેવંતના મીઠાશનાં વચન સાંભળી
ધણી મોહીત થઈ ગઈ ને કહે છે.

દોહરો—કમર કટારી રાજા વાંકડી ને વળી તેને જોઈએ શીરોમ્મ તલવાર;
જે ધર એસા સાજના, તે વળી ધન ધન નારી અવતાર.

હે રાજા ! તારા જેવો જે સ્ત્રીને પુરુષ મળ્યો હશે અને તેને જે
નારી મળી હશે તેને પણ ધન્ય છે. અરમપરસ મીઠાશનાં વચન સાંભળી
સદેવંત કુંવર સાવલીંગાને છેડો ઝલીને કહે છે અને તું તારું મોહું
દેખાડ ત્યારે સાવલીંગા સદેવંતને કહે છે.

દોહરો—સદેવંત છેડો મારો મેલ, પાલવ રૂડો ફાટશે;
ચુકીને દેથું ગાળ, રાજા લાખેણો લાજશે.

હે રાજા ! તમે મારો છેડો મેલો કેમકે અમે સ્ત્રી જાત તમને
ગાળ દેઈથું તો તમારી લાખની આજરૂ તે ફાડીની થશે. તે સાંભળી
પાલવ મુકી કાંકુ ઝાલ્યું.

દોહરો—સદેવંત કાંકુ મારૂ મેલ, ચુડો મારો નંદશે;
મળશે માજન કરા લોક, ધોઈણે વાસો લાંગશે

હે સદેવંત ! મારી નાતના લોક દેખશે તો તને ને મને બંનેને
મારશે માટે માઈ કાંડુ મુક તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

દાહરો—મુણ સાવલીંગા સદેવંતને કહે ને, વળી મેલું તે મનની લાજ,
શીશ પડે ને માઈ ધડ લડે, તોએ છોડી મેલું ન આજ.
હે સ્ત્રી ! માઈ શીશ હેઠે પડે તોએ હું તને મુખ્યાનો નથી માટે
તારો ધુંધટ દુર કર, તાઈ મોં મને દેખાડ.

દાહરો—ધુંધટ મુજસે દુર કરી દે, તને ધુંધટ નહિરે સોય,
કાચારે કુળની છે ગેરીયાં ને વળી વાત વેપારી ધર જોય.
હે રાણી ! મારાથી મોં છુપવી શીઃ જાય છે. સાવલીંગા મોં
દેખાડે પણ બાવા જેવું થાય તેથી મોં દેખાડતી નથી પણ રાખને
સમજાવીને કહે છે.

આરે ધુંધટડામાં કપટ ધણું ને, રાખ ધુંધટ ખોલ્યો નવ જાય,
જો મેં ખોલું રાખ ધુંધટો તો વળી મરે કે મદિરે થાય.
હે સદેવંત ! તને માઈ મોં બતાવું તો મરે અગર મદિરે થાય,
ત્યારે સદેવંત કહે છે.

ચોપાધ—મેને ખાયા કેવળીઆ બહનાગ, ધંતુરેસેં ક્યું મરે.
મેને રમડી કાલી નાગ, બીછુડેસેં ક્યું કરે.

હે સ્ત્રી ! મેં કેવળીઆ વહનાગ ખાધો છે તો ધંતુરથી કેમ
ડરીશ અને વળી મેં કાળા નાગ રમડ્યા છે તો વીછુડાથી કેમ
ડરીશ, એ સાંભળી સાવલીંગા બોલી:

ચોપાધ—ધુંધટડે કાળો નાગ, વીછી ડંખ મારશે,
લાગશે નેણાં ફેરા બાણ, તમને કાણ ઉગારશે.

હે સદેવંત ! મારા નેણનાં બાણ વાગ્યાં તો કાંઈ ઉગારનાર નથી.
માટે તમે મરે મોં જેવું મુકી દો. તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

દોહરો-સાપના કાટયા સૌ મરે ને વળી વૉછુડે તનમન હોય,
નારીનાં માર્યા નર મરે તો, તારા કુળમાં ન જીવે બીજું કાય.

હે સ્ત્રી! તું કહે છે કે મારી આખો જોઈ મરી જશો તો તારા
કુળમાં કાંઈ જીવે નહીં માટે હે સ્ત્રી! રકબ ન કરતાં મારા તપી
યેલા આત્માને તું કંડો પાડ એમ કહી રાગ કહે છે.

દોહરો-મુખયા પાલવ દુર કરો, ગોરી મુજને બતલાવ;
રાગને તો રનેહ લાગ્યો રે, ગોરી નેણુશું નેણુ મીલાવ.

હે સ્ત્રી! મને રનેહ થયો માટે મારા નેણુના સાથે તારાં નેણુ
લાવ પછી સાવલીંગાએ સદેવંતનો વણો અઝદ જોઈ વિચરું કે
જોવા વિના મુકતાર નયા માટે અને સમસ્યામાં કહી સમજવું
મ વિચારી બોલી કે—

ચોપાઇ-દશ આંગળીએ વેઠ, અંગુઠું જાણે આરશી, કયા જાણે
જીવન લોક, અપન દોનુકી પારસી. નીશાળે આવજો રાગ ચાત મન
ધરો, ત્યાં મળશે એકાંત, વાલેરા વાંતા કરો.

હે રાગ! હું નીશાળે જાઉં છું, ત્યાં જાયુવા આવજો એટલે
કાંતે વાંતો કરીશું. સદેવંત કહે હું તો નીશાળેથી ઉઠ્યો છું તે હવે
ને કેમ અવાય. સાવલીંગાએ કહ્યું ગમે તેમ કરીને આવજો ત્યારે
વાંત કહે એ તો ઠીક પણ હાલ મને તારું મોઢું બતાવ નહીં તો
હીનસ તારી પાછળ જુરીજુરીને મરીશ, તેવું સાંભળી સાવલીંગા
શી એમ હોય તો હ્યો મોં બતવું એમ કહી કહે છે

હે રાગ! મને ચાર ડગલાં આધી જવાદો પછી તમને મોં
વાવું પણ તમે ફજેત ન કરશો એમ કહી ચાર ડગલાં આધી
મુખ ઉપરથી પાલવનો છંડો ખસેડ્યો અને જ્યાં રાગ સમું

જીવે છે એટલે જેમ આકાશમાંથી એકદમ અણુઅણુ કરતી વીજળી નીકળે અને એકાએક ફાટના જેવામાં આવે અને અંગાધ જન્ય તેવીજ રીતે રાજા અંગાધ મુહૂર્ત ખમ પૃથ્વી ઉપર પડ્યો તે સાવલીંગા દશેક ડગલાં ગાંધ એટલે ગાંધ આખ ઉધાડી જીવે તો સાવલીંગા જતી દીઠી એટલે મનમાં ઝુરવા લાગ્યો તે કહ્યું કે હવે મને ક્યાં મળશે ને એનો મેળાપ ક્યાં થશે એવી શોચનામાં સદેવંત કુંવર ગાંડા જેવો થઇ ગયો છે અને મુખથી સાવલીંગા કહેનો જન્ય છે.

રાજા પોતે વિચાર કરતો રસ્તે ચાલ્યો જન્ય છે એટલે રસ્તામાં હજમ મળ્યો તેને કહ્યું નીશાળે ગોર મહારાજની હજમત કરવા જન્ય ત્યારે સાવલીંગાની ખખર લેતો આવજો એમ કહી ઘેર ગયો ત્યાં રાણી પાટમદે બે દીવસથી રાજા ઘેર નહીં આવેલા તેથી ઉદાસ થઇ બેઠેલી છે તે રાજાનું મોં જોઇને કહે છે.

હે રાજાજી ! ઉદાસ કેમ જણાવ છો ? રાજા કાંઇ ઉત્તર આપતા નથી અને એક દારે ચુપ બેસી રહ્યા છે. હવે પેત્રો વાલીયો ધાયજો નીશાળમાં ગયો ને ત્યાં મહેતાજી ઉઘી ગયા છે અને એક દારે નીશાળીયા ભણે છે ને એક તરફ પડે રહી છોડરીઓ ભણે છે તેથી સાવલીંગા જેવામાં આવતી નથી એટલે તાબોટા પાડી નીશાળમાં ગાવા મંડી ગયો (સદેવંત નામ મારા વાલાજીરે, તેનું છે કામ મારા વાલાજીરે) એવી રીતે કુદતો જન્ય છે ને ગાતો જન્ય છે તે સાવલીંગાએ સાંભળ્યું એટલે વાલીયાને પડદામાં પાસે બોલાવી કહે છે કે સદેવંતની શી ખખર છે ? ત્યારે વાલીએ કહે બાઇ તારી ચીંતમાં મરે છે ને ઘેત્રો ફરે છે. સાવલીંગા કહે તું જરા મારા નખ લેતો જ એમ કહી હાથ બહાર કાઢે છે એટલામાં તો વાલીયાની આંખે અંધારા અવ્યાં ને ચક્કર બાઇ ભોંય ઉપર પડ્યો ને શુદ્ધિ આવી એટલે ઉઠીને સાવ-

લીંગાના નખ ઉતારી લઈ રાજ પાસે આવ્યો એટલે પાટમદે પડદામાં ગયા પછી વાવીયાને રાજ પુછે છે.

સાહલો-એટલામાં આવ્યો વાલીઓ રાત, કુંવર પુછે છે તેને વાત, સુતારે સુખ નથી ને વળી બેઠાં નથી સુખ, વાલીએ આવી દેખાડ્યા જીવોને નખ.

વાલીઆએ મુઠી ઉઘાડીને રાજને નખ દેખાડ્યા એટલે રાજ મેહીત થઈ કહે છે કે આ હીરાકણીઓ ક્યાંથી લાવ્યો અને તેં એની કીમત શી આપી? (હવે એ વાત રાણી પાટમદે પડદામાં બેઠાં બેઠાં બધી સાંભળે છે) એટલે વાલીઓ બોલ્યો મહારાજ! આ હીરાકણીઓ નથી એ તો સાવલીંગાના નખ છે. રાજ કહે એના આવા રૂડા નખ? તો હવે મને મળે તોજ અન્ન પાણી લેવું નહીં તો મારે તેની પાછળ પ્રજા ત્યગ કરવો, રાજ કહે છે.

ચોપાછ જેવી દીઠી હોય નાર, તેવી કહી જતાવજે;

કુડ ને કપટ ઠાંધ, હઠએ નવ રાખજે.

વાલીઓ-હે રાજ! મેં તો પડદામાં એના નખ લેતાં હાથ જોયા એટલે હું તો ભોંયમાંજ ગેયુ ખાઈ ગયો તે બે ઘડીએ શુદ્ધિ આવી એણું સાંભળી સદેવંત કુંવર ચીતભ્રમ થઈને ઘેડાની ઘેડારમાં ચાલ્યા. (કહેવત છે કે રાજના કુંવર રીસાય ત્યારે ઘેડાની ઘેડારમાં જઈ સુવે) રાજ ઘેડારની ઘેડારમાં ગયા એટલે રાણી પુછે છે કે વાવીયા હું રાજ ને ક્યારની બોલાવતી હતી પણ મારી સથે બોલતા નહોતા અને તું આવ્યો એટલે તારી સાથે હસી ખુશીથી વાતે વળગ્યા તેનું કારણ શું? વાલીઓ કહે ખાઈસાહેબ મારું નામ ન હોયો તો હું તમને કહું પેલી વાણીયણુ આપણા રાજએ રાખી છે એ સાંભળી રાણીને પોતાના મનમાં ક્રોધ ચડ્યો ને નકકી કયું કે, રાજ બે દીવસથી ઘેર નહોતા

આબ્યા તે એનાજ વારતે માટે મારે અહીંયા રહી શું કરવું છે, હું મારે પીએર જમણ, એમ ધારી રાણી રીસાયાં. હવે સદેવંત કુંવર ઘોડાની ઘોડારમાં છે પછી રાજા લાલાખારોટને લેધ ઘોડારમાં કુંવર પાસે આબ્યા ત્યાં કુંવર પોતે સુતા છે એટલે રાજાએ કહ્યું કે તું કેમ રીસાયો છે. તને કાંઈએ આંખ દેખાડી હોય તો તેની આંખ ફેડું, કાંઈએ ગાળ દીધી હોય તો તેની જીભ કાપું, કાંઈએ આંગળી દેખાડી હોય તો તેનો હાથ કાપું, મારા બેઠા તને કહેનાર કાણુ છે? ત્યારે સદેવંત પોતે મનમાં વિચાર કરે છે.

ચોપાઇ-સદેવંત બેઠા ત્યાં કે મનમાં વિચાર ધરે;

કહું જો મારી પેર, પીતા મારા શું કરે.

મારા પીતાને કહું તો ખરો, એમ ધારી પિતાને કહે છે.

ચોપાઇ-મારે જવું છે આજે ભણવાને કારણે;

માનો ને મારા તાત, નીશાળીયા લાવો ખરણે.

હે પીતા! મારે ભણવા જવું છે માટે નીશાળીયાને બોલાવો.

સોહલો-રાજા કહે છે કુંવરને વાત, રાજવળામાં બેઠા કરો તમે કાજ;

વારે વારે કુંવર ભણવું ન હોય, માટે મનમાં વિચારી જોય.

હે સદેવંત કુંવર હમણાં તો તું બહીગણી ખત્રીસ લક્ષણો થયો છે ને પાછો કહે છે મારે નીશાળે જવું છે એ તે શું? હવે તો તારે રાજકાજ કરવાનો વખત છે કે રમવાનો વખત છે એવાં વચન સાંભળી કુંવર કહે છે.

ચોપાઇ-સદેવંત કુંવર સુમળ્ય, આવી હિસા ખરણે,

મનમાં છે મોટી હામ, ભણવાને કારણે.

ગરને તેડાવોને આજ, પીતા માનો મારી વાતડી.

નહોં તો જોજો કાલ, કરું દેહની વાતડી.

સોહબો-રાજા કહે છે કુંવરને વાત, ના કરવી તારે દેહની ધાત;

માની છે તારી મેં બધી વાત, નિશ્ચે ભણવા જાઓ પ્રભાત.

હે કુંવર! સુખેથી નીશાળે જાઓ. કુંવર કહે ના હાલ જામે મહે-
તાને બોલાવો. પછી રાજાએ તરત મહેતાને તેડવા માણસ મોકલ્યું. હવે
રાજા પોતે કુંવરને જમાડી લાલાખારોટને તેડી રાજદરબારમાં ગયા
એટલે ગેર રાજસભામાં આવ્યા.

ગારે ઘેર જઈ તપાસ્યું તો આજનું ચોષડીયું એવું તો ઠીક છે
કે ન પુછો વાત. રાજા કહે એમ હોય તો વરઘોડો ચડાવી અત્યારે
નીશાળગરણુ કરીએ પછી ગાર નીશાળે ગયા અને રાજા વરઘોડો
ચઢાવી ધામધુમથી નીશાળે જાય છે, ચાંદામાં લોકની ઠહ જોવા મળી
છે. નીશાળમાં રહી સવળોંગા પણ વરઘોડો આવતો જુએ છે ને
દોહરો-હલકે મેહની જોવા મળીને, વળી જુએ નાનેરાં બાળ;

સેના આક્રમ દાથે ધરીને, ઠોકાર ચાલ્યા આવેરે નીશાળ.

હેલ નગારા વાગીયા ને, તેમાં સરણાધ પુરે સાદ:

માનોતેરે મેના તમારી નીશાળે સદેવંત ભણવા આજ.

હે મહેતાજી! તમારી નીશાળે કાંઈ રાજના કુંવર જેવું ભણવાને
આવે છે. તેના વગર આટલી ધામધુમ હેય નહીં. ત્યાં આવી રાજાએ
મહેતાજીને કહ્યું.

દોહરો-ગાર તે મારા ગારજી ને, તમને લળી લગી લગુ પાય;

સદેવંત કુંવર સુલક્ષણારે, તેને ભાવે તે વિદ્યા ભણાવ.

હે ગાર! હવે કુંવર ભુત્રી ન જાય તેમ કરજો. મહેતાજી કહે
સાર. પછી ગાર અશીશુની લેહરમાં આવ્યા તેથી સદેવંતને કહે હું
સુધ રહું છું ને સોટી લઈ છોકરાઓને ભણાવ, એમ કહી ગાર ગઈ

ગયા હવે સદેવંત પોતે પડદાની પાસે જઈ તેને ઓડીંગણ દબને બેઠા છે ને છોકરાને લણાવવા માંડ્યાં. સાવળીંગા સદેવંતનો શબ્દ સાંભળી પોતે પણ છોડીઓને લણાવતી હતી તે પડદા પાસે આવી વીચાર કરે છે કે હવે સદેવંતને બોલાવાય કેમ, તેથી પાટી ઉપર ધાવ લખી પડદા તળે ખસેડી મુકી એટલે સદેવંત પાટી લઇને ધાવ વાંચે છે.

સરસ્વતી માતાને વિનવુંને, વળી ગણપત લાગું પાય;

પાટીયું લખીએ પ્રીતશું, વળી વાંચી સંભળાવે તમે રાય.

તે વાંચી સદેવંત ખુશી થયો અને પોતે પણ તે પાટીમાં ધાવ લખી પડદા તળે પાટી ખસેડી મુકી.

માતા સરસ્વતી વીનવું ને, હું તો કથન ન જાણું કેણુ;

પહેલારે પ્રીત સદેવંતશું રે, જ્યારે મળીયાતાં તેણુરે નેણુ.

હે સાવળીંગા! હું તો કથન કે કેણુ કાંઈ જાણુતો નથી; પણ નવડેરાએ જે દીવસે મળી તે દીવસથી પ્રીત જાણું છું તે ધાવ વાંચી સાવળીંગા ધણી ખુશી થઈ. હવે સદેવંતે વિચાર્યું કે મહેતા જનમશે તો દેખશે તેથી ઉભો થરા જાય છે એટલામાં સાવળીંગાએ પાટી લખી પાછી ખસેડી મુકી.

સોહલો-નીચે નેણુ નહી મેલું કઠી, બેસો બેસો મારી જાતી ટાઢી;

જે ગોર આપણા ઉપર કરશે રીશ, તો સાંપીશ પહેલુ મારું શીશ.

હે સદેવંત! તમે કેમ બીઓ છો. જરા નીચા નેણુ રાખી બેસો ગોર કઠી નહી મુકે ને જે આપણા ધર ગોર રીસ કરશે. તો હું મારું શીશ તેને પહેલું વાઢી આપીશ, આવું સાંભળી સદેવંતને હીંમત આવી તેથી પોતે પાછું પાટી પર લખ્યું.

લણુતર ગણુતર ન જાણું બેદ, વાંચું છું પણ નથી વિવેક,

ગોર આપણો રીસાળવા છે તે રખે મને કડવું તે નજર કહે.

તું મને બેસાડે છે તો ખરી પણ ગેર ઠપકા દેશે તે સાંભળી
સાંવળાંગા પાછી પાટી લખી આપે છે

સાંવળાંગાના અક્ષર ચાર ગેર વખણે વારંવાર,
મનમાં ફૂકક લગારે ન ધરો, પાટીયું ભરી તે ઓરી કરો.

તમે લગારે શીકર રાખશો નહીં ત્યારે સદેવંત કહે કે તારો ને
મારો મેળાપ જેમ રવોનમાં જોઈને જાગીએ એટલે કાંઈ નહીં એવો
છે માટે તું આંખે આંખ મળે એવો ઉપાય કર એટલે સાંવળાંગાં કહે
આજનો જો દહાડો ગયો પણ કાલે તમે ગોરને ચંપા બાગમાં ઉખાણી
આપો પછી ગેર સીધા લેવા જશે એટલે તમે નીશાળીયાને કદી મુકળે
અને હું છોડીએને કદી મુકીશ એટલે આપણે એકઠાં થઈશું એવું
સાંભળી સદેવંતે તેના કહ્યા પ્રમાણે બીજો દહાડો ગોરને કહ્યું કે
આજે ચંપા બાગમાં ઉખાણી છે માટે તમે ત્યાં જાઓ ગેર
કહે નીશાળા મુકીને કેમ જવાય! સદેવંત કહે કાઠરી તમારા વગર સીધા
જોઈને નહીં આપે માટે તમે પડે જશો તો સીધાં મળશે પછી ગેર
સીધાં લેવા ગયા પછી સદેવંતે છાકરાને કહાડી મેલ્યા અને સાંવળાંગાએ
છોડીએને મારી કાઢી અને પડદા કાઢી ઉઘાડું કરી કહ્યું કે હવે મહેતા
આવશે તો શું જવાય દઈશું ? પેલો કાણીઓ ગોરને તેડવા ગયો છે
તે હમણાં બોલાવી લાવશે, સદેવંત કહે જેમ થવાનું હશે તેમ થશે,
પછી સદેવંત ને સાંવળાંગા બન્ને બેઠા બેઠા વાતો કરે છે.

દોહરો—નેણુ પદારથ નેણુ રસ વળી નેણુશું નેણુ મીલંત

અબ્બાયા શું પ્રીતડીરે, એ તો પ્રથમ નેણુરે કરંત.

સાંવળાંગા—નેણુ પદારથ નેણુ રસ ને વળી જે કરી જાણે કામ;
જેવો મીઠો મેવો વેણુનોરે, નેણુ તે કદીએ ન હોય.

સદેવંત-ફટ નેણુ ફટ પાખીયા, તને હંજુએ ધરપત નહી

નારીને મન નેડા નહી ને, પછી લાલચ ત્યાં રહી
સાવળીંગા-નેણુ અમારા લાલચુ ને રાજા, ભણી આવે દુણી જાય,
દેખી ચંગા માંડવા ને, એ તો ફેકટ બીખારીરે થાય.

સદેવંત-અમે નેણુને વારીએ, ને વળી રાખીએ ઠીક ઠીક;
દેખી ચંગા મોરીઆરે, જેમ માગી ન મળે બીખ
હે સ્ત્રી ! જેમ તું વારી રાખે છે તેમ હું પણ વારી રાખું છું.
પણ સારી સ્ત્રી જેમ બીખ માગે ન મળે તેવી રીતે લાલચુ થાય તે
સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

કાંક નેણુ તમે વારજો ને રાજા હયકું તો રાખો જોતે હાય;
ચંચળ નેણુ એતો જ્ઞાન ગતી, ને રાજા નફટ બીખારીની જન
હે રાજા ! તારી આંખો કુતરા અને બીખારીની માફક કેમ
ભટકે છે ? તે સાંભળી રાજાને રીસ ચડી અને કહે છે કે તે મને
કુતરા ને બીખારી માફક ગણ્યો. તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે
પગ ઉપર પાટી ધરી ને રાજા ઉપર જોતે મધુ રીશ;
ગેર આપણો આવશે તો રાજા ઉલટી કરશે રીશ.
તમે ઉધુ મધુ ધાલીને ખેડા છો ને ગેર આવશે તો ખીજશે
સદેવંત બોલ્યો.

કુળ બડે કામની તણા, ને વળી ઉચ નચ ધર જોતે જાય;
અમે નેણુને વારીએરે, મારી આંખો અખજ ખાય.
હું તો ધણાએ મારા નેણુને વાઈ છું પણ મારી આંખો
અખજ ખાય છે. સાવળીંગા પછી આવા ગેસભરેલાં સદેવંતનાં વચન
સાંભળી નમી જઈ કહે છે

સૂણુ સાવળીંગા સદેવંત કહે, ને વળી મેલીને મનમાં માન
ઝેરે ખાઈને હુંએ મરત તો, મારો પીતા લાજત શલીવાહન

હે સ્ત્રી ! તારા મનમાં તો કશુંએ નથી પણ હું તારે વાસ્તે
મરત તો મારો પીતા લજત.

નારીને માટે કીયા નર મુગા, ને રાજા તમે કરો છો પહેલ;

પ્રીત કરીને પાછા ખસો, એ તો ખેલાડુંના નહી ખેલ.

સદેવંત-પદમણી તારા વેણુ, રૂદેમાં પરવરે

બાણાવળી નાં છુટ્યાં બાણુ, તે તો પાછાં કેમ ફરે.

ઓ સાવળીંગા ! તારાં જે વેણુ તેં મારા હૃદય સોસરા ચાલ્યાં
જાય છે જેમ બાણાવળીનું બાણુ પાછું ન ફરે તેમ તને હું છોડનાર
નથી તે સાંભળી સાવલીંગા કહે છે.

દોહરો-પ્રીત અગાચર ઠાણુએરે, રાજા મારું કહ્યું તું તો માન;

કાષ્ટને નવ સાંભળાવીએરે, રાજા એકથી બીજો કાન.

રાજા ! પ્રીત કરવી તો છાતી કરવી પણ એક કાનથી બીજો
કાન જાય એમ ન કરવી. હવે કાણીએ ગોરને શોધી કહાડ્યા પછી
કહ્યું કે મહારાજ સદેવ તે તો પડદા ફાડી નાંખ્યા એવું સાંભળી ગોર
ત્યાંથી ધસ્યા મરવા નીશાળે આવ્યા ત્યાં સદેવંતને સાવલીંગા બાંધી
રહી છે તે જોઇ કહે છે.

દોહરો-પકડીયા કામનીએ છોડ્યારે, રાજા ચર ચર કંપે કાય;

એવે સમયે ગોરણુ આવીઆ, એતો તંબુ તણી માય.

ચોપાઇ-તંબુ તણીરે માંય, સદેવંત શું કરે;

લોકડીઆની લાજ, હમયામાં નવ ધરે

ગોર ત્યાં આવી સદેવંતને કહે છે કે તું કામની શરમ રાખતો
નથી. છોકરાને પડદા બડદા ફાડી મારીને કહાડી મુક્યા માટે હું તો
જઇને તમારા પીતાને કહીશ. મારે હવે નીશાળ બાણાવળી નથી. એવી

ધમકીનો અવાજ સાંભળી શરમાઇને નીચું જોઇ નીશાળની બહાર
ચાલી નીકળ્યા પછી ગોરે સાવળીંગાને કહ્યું: કુંવરે બધી નીશાળ બગાડી
તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે

[દોહરો-ધરરે ધુમ્પાંતે છાપરાં હાલીયારે, કંઈ ખોલડાં ખદખદ થાય;
વા ને વંટોળીયો આવીયો. તે ઘોર પડદા ઉડીરે જાય.

હે ગોર! વા ને વંટોળીયો ચડ્યો ને મારીને છાપરાં નેવાં
ખડખડવા લાગ્યાં ને પડદા છુટીને એના મેજે ઉડ્યા.

ચોપાઇ-શીખ દોને ગોર, ધર દીશાએ ચાલીએ;

રૂડાં વધામણા કાઠ, પીતાજીને આપીએ.

રાત્રી લઇ સાવળીંગા બહાર નીકળી એટલે સદેવંત કહે છે કે જીઓ
આપો દીવસ આપણો નકમો ગયો ને ગોરે જાણ્યું ત્યારે સદેવંત કહે
છે કે મારાથી તો કાલે નિશાળે નહિ અવાય આપણું કામ પેલા
કાણીઆએ જગાડ્યું હવે કેમ કરીશું? સાવળીંગા બોલી ગોરે ડાંગર
વાવી છે માટે બધા છોડીને અને છોડીએને એક દીવસ ટોવા મોકલે
છે પણ તમે નથી ગયા અને હુંએ નથી ગઇ માટે જઈને કહેા કે
કાલ તમારી વાડીએ અમો હુડા ટોવા જઈશું ને હું ભાત આપવા
આવીશ તે સાંભળી સદેવંત પાછો ગોર પાસે આવ્યો ને કહ્યું કે તમારી
વાડીએ જવાનો વારો અમને નહીં આપો? બધાને આપો છોને, ત્યારે
ગોર બોલ્યા તમે રાત્રી છો ત્યારે સદેવંત કહે ઘેર રાત્રી પણ અહીં
તો નિશાળીઆ. ત્યારે ગોર બોલ્યા કાલે તમે જન્મે સદેવંત કહે માફ
ભાત આપવા સાવળીંગાને મોકલજો. ભાઈ આવશે તો મોકલીશ.

સાવળીંગા ગોર પાસે આવી. ગોરે ગોરાણી પાસે જવા જણાવ્યું
સાવળીંગા ગોરાણી પાસે આવી. પછી ગોરાણીએ બે લાડવા હતા

તે રમાલમાં વીંટીને આપ્યા તે લઈ સાવલીંગા ચાલી તે રસ્તે જતાં વિચાર કરે છે કે મારા રાજા આ લાડવા ખાય ? એમને વાસ્તે તો બત્રીસ ભાતની રસોઈ અને તેત્રીસ ભાતનાં શાક કરી સોનાના થાળમાં મુકી રૂપાની ઝારીમાં એ ખમું નીર ભરી સેળે શણગાર પહેરી જઈને જમાડીશ.

હવે સાવળીંગા મહેલમાંથી જેમ વીજળી ઝખુકે તેમ તેજ મારતી નીકળી. સોહલો-સુંદર બખરમાં જાય, લોક કહે રૂપવંતી વાએ વાય;

છેલ જીએ તેને કેમ સુહાય, હંધું કુ? ને હાય હાય.

સાવળીંગા ચાલી જાય છે એવામાં એક વાણીયો ઘી લાવતો હતો તે હાથમાં કુલ્લુ બેઠા તાવડામાં રેડવા જતો હતો તેવામાં તેણે સાવળીંગાને જોઈને એવાન થઈ સોંવમાં ઘી રેડી દીધું તે જોઈ એક જુવાન બ્રાહ્મણ વાણીયાને કહે છે:-

રે વાણીયા એમાં શું દીધું કે તે ઘી દેળી નાંખ્યું ત્યારે વાણીએ બ્રાહ્મણને કહે છે.

સાચા દિલથી રમરણ કરીને વળી ચાલી જાય સુરત નીરધાર;
મેરે આપે માગીએ, એવી નાની નાજુક નાર.

વાણીએ કહે એના રૂપ ઉપર એક કુલ્લુ તો શું એવા પાંચ કુલ્લા ઉતારીને ફેંકા દઉં પણ તે કાઠના તરફ જોતી નથી. બ્રાહ્મણ કહે તું તો તુકસાન કરી તેના સામુ જીએ છે પણ જો હું એને બોલાવું એમ કહી સાવળીંગાના સામે જઈ ઉભો રહ્યો, પણ સાવળીંગાએ સામું ન જોયું ત્યારે બ્રાહ્મણે એક ધાવ કહ્યો.

નારી તું કાંઈ નથી બજાતી, તે વળી જાણે રતેહ ઉપાય;
આ છલકો તને સામે મળ્યો, તે તું રસની ભાગી કેમ જાય.
સાંભળી સાવળીંગાને બણી રીસ ચડી એટલે આંખ કાતરી

બ્રહ્મણ્ય ભણી જોયું એટલામાં ભટને ફેર આવ્યા ને મુરબા ખાઈ
એક કીચડનો ભરેલો ખડો હતો તેમાં પડ્યો ને અખો તરી ગયો.

ચોપાઈ-સળ્યા સોળ સળગાર, પીચા ફેરે કારણે;

માર્યા નેણું ફેરાં બાણ, બ્રહ્મણ્ય પડ્યો ખાળમાં.

એક સોનારની દુકાન હતી તેમાં તે બાટ બડતો હતો તે
એને જોઈ પોતાનો હથોડો માથામાં મારવા લાગ્યો અને ચોરામાં જે
ચારણ્ય બાટ બેઠો અને દુકાનોમાં બેઠેલા વાણીઆઓ તેને જોઈ રહ્યા.

ચોરે માર્યા બાટ, બજારે માર્યા વાણીયા;

સોનીએ ફેડ્યા શીશ, લવારે શીશ તોડીઆ.

સાવળીંગા બજારમાં થઈ દરવાજા બહાર નીકળી વાડી તરફ
ચાલી. રસ્તામાં બે રસ્તા આવ્યા એટલે ખમચાઈને હાથ અને એક
ગોવાળીયાને પૂછે છે.

સોના ઇંટોણી શીરપર ધરીને વળી માથે તે મેદ્યું જોને ભાત;

ભાઈ વીરા જોને ગોવાળીયા વીનબું, ને મારી કંઈ ફાડી ને કંઈ વાટ.

હે ભાઈ! ગોરની વાડીનો રસ્તો કીયો ?

હે બેન ! આ આંખા અને આંખલીઓ દેખાય છે અને ઉપર
મુઠા કલોલ કરે છે એ તમારી વાડી એ સાંભળી સાવળીંગા પોતે
હરખમાં ચાલી જાય છે અને જ્યાં પવનના ઝપટાથી માથા ઉપરનું
ચીર ખસીને અંજોડે આવી રહ્યું છે અને મુખારવોંદ ઉઘાડું તેજ
મારી રહ્યું છે અને ચોટલાની વેણુનાં પાટીયાં કાળા ભમરાની માફક
જખમી રહ્યાં છે, અને પોતે મહા મહામાં હંસના માફક કુદતી ચાલી
જાય છે તે જોઈને સદેવંત કહે છે.

ચોપાઈ-છુટે પેટે જોને તાર, એમતાં એમ આવજો.

પતથટ કરી આંચ, આડી નવ ભાવજો.

છુટે જેટે જોને નાર, લાગે બહુ સારીયાં;

સાવળીંગા સમતોલ, નાવે બીજી નારીયાં.

એ સાંભળતાં સાવળીંગા વીચાર કરે છે કે રાજ્યએ મને લાજ
કહાડવાનું કહ્યું તેથી પોતે ધ્રુવટો તાણી ચાલી આવી.

પનધટ છેડા તાણું ધ્રુવટ લેધ વાલીયા,

માથે સોનાનો થાળ, જળ ભરી ઝારીયા.

ચંપા થડે ભાત ઉતારી પોતે અઘી ઉભી છે તે જોઇ રાજ
કેપાયમાન થયા ને કહ્યું કે તું મને જમાડવા આવી છે કે ધ્રુવટો
તાણી રાવા! એમ નહીં રીસામ ત્યાંથી પોતે ઉઠી અધા ગયા. સાવ-
ળીંગાના મનમાં કે રાજ હમણાં આવશે પણ નામ તો આવ્યા નહીં
તેથી રાજને મનાવવા સારું ચંપાના ઝાડને કહે છે.

દોહરો-ચંપા તુજને ભર છેડે ને, વળી મુજને છેડેરે સાજન;

હેતે ને પ્રાંતે આરિયાં, કેમ રીસે ભરાયા રાજન.

હે રાજા! તમને મેં કાંઈ કહ્યું નથી ને તમે રીસામ કેમ બેઠા
છો. તમારા જીવની ખાતર ત્રણ ગાઉ ચાલી આવી ને પગમાં તો ફેલા
પડી ગયા છે તોએ તમે બોલતા નહીં એનું કરણ શું! રાજને રીસ
થડી તેથી હુકમ દેવાનો મળો હતો તે ઉપર ચઢી બેઠા પછી સાવ-
ળીંગા કહે મહારાજ પગ ધ્રુવે અને કહે તો થળ અહીં લાવું.
રાજ્યએ એક આમલીની સોટી લઇને ઝાપટી દીધી તે સોર ઉઠ્યો
તેથી નાચે બેસી રાવા માંડ્યું ને પોતે પસ્તાવો કરે છે કે મેં ધરમાં
તો હજુ લગણુ કાઢતો હુંકાણો ખાધો નથી ને અહીં માર ખાવો
પડે છે એ મારા કરમનો વાંક છે એમ કહી રાજ પાસે જઈ એને કહે છે.

દોહરો-તુને વાથો ઝપેટીયોને, કેમ રાજ માળે ચઢીઓરે સુજાણ,

ઝરઝર માથે નર ઝરેરે, તુને કેમ ન આવે કમાણ.

હે રાજા ! તમને દયા નથી આવતી કે તમે આમ ગાંડા થઇ ગયા. રાજા કહે તને કહું કે તું આવતીતી એમને એમ છુટે પેટે આવજો ત્યારે તું ધુંમટો તાણીને મારા નામનો છેડો વાળીને આવી એમ કહી બોલે છે

ચોપાઇ-છેલ જમાડવાને કાંઇ, આવી તું તો ગોરીયા,
કરોધ થકારે કામન, પગે ઉપાડીયા.

તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે કે રાજા અમારો સ્ત્રીનો ધર્મ છે કે લાજ મરજનદાથી આવતું પણ પવનથી અંબોડા પર ચીરનો છેડો ખસી ગયો તેને ખસેડતાં જરા નીચે ઢિતરી ગયો તેમાં મારો શો વાંક કદાડો. છો

લાગી પવનની આંધ પનથટ મારા ઉડીઆ;
આછા સાળુ કાય અમર લેખ ગોઠીઆ.

એવું સાંભળતાં રાજા ખુશી થયા ને મનમાં કહે છે બાપડીને વગર વાંકે મારી પછી યાગ પાસે આવીને બેઠા.

દોહરો-નથીરે નીરાં નથી સરોવરાં ને વળી નથી કુવામાં જોને કાસ;
નીર દોળ્યાં નહિ મળે ને રાજા દેશા કંઇ અમને દોપ.

હે રાજા ! આ પાણી તમે દોળી નાખ્યું તે હું ક્યાંથી લાવીશ. અહીંયાં કાંઈ સરોવર કે કુવામાં કાસ નથી તે સાંભળી રાજા હસી પડ્યો ને સ્ત્રીને કહે છે જે જમાડશે તે પાણી નહીં પાય ! ત્યારે રાજા કહે છે.

દોહરો-હંસ કુવોને હંસ વાવડીને, વળી હંસલી તું સીંચનદાર;

નીર ભરી આવો સુંદરી તો, આપણુ બોજન જમીએ સર.

હે સ્ત્રી ! હંસ કુવા ઉપરથી પાણી લઇ આવો. હવે સાવળીંગા કુવા ઉપર સાળુ બાંધી જારી કુવામાં ફાંસી પણુ કુવો ઉંડો તેથી

પહોંચી નહિ તેથી કુવા ઉપર ઉભી છે એટલામાં ગોવાળાઓ ગાયો
ચરાવે છે તેને કહ્યું ભાઈ અહીં માફ ચીર પહોંચતું નથી ને બીજો
ક્યાંય પાણી મળશે ? ગોવાળાઓ એ હ્યોઃ ગામમાં જવ તો મળે નહી
તો અહીંથી જો ગાઉ ઉપર નદી છે ત્યાં જવ તો મળે.

નદી કીનારે શીમળા ને, બુંડા ક્યાં ન ઉઘ્યોરે તું દૂર,
માફં જોખન તારાં પુલ્લ હાંક, તે તો જાય છે વહેતે પુર.

તે સાંભળીને શીમળાનું ઝાડ કહે છે

હું નદી કીનારે વસુ શીમળો ને વળી સોટો પાંસરો દોર,
તારું જોખન ને મારાં પુલ્લડારે, બુડી જાઓ વા ને વંટોળ.

સાવળીંગને વેગળેથી ઉતાવળી ધાસભરી પાણી લઈ ચાલી
આવતી જોઈને મનમાં વિચાર કરે છે કે એક ડગલું પણ ન ભરે તે
મારા માટે જો ગાઉ નદીએ જઈ પાણી ભરી લાવે છે.

સાવળીંગા-દોહરો-૩ડી ચ પાં ફરી છાંયડી ને વળી વાયુ શીતળ વાય,

જમી લોને સાજના ને, વળી જોખન ટહાકું થાઈ જાય.

હે મહારાજ ! જમી હ્યો જોખન ટહાડાં થાય છે.

પીરરયા વિના જોને પદમણીરે, એ તો કામની કેમ ખવાય,
અવર પુરૂપની ઓળમાંરે, એતો જુગતે જુગતે જમાય.

હે સાવળીંગા ! તું કહે છે કે જમી હ્યો, જમી હ્યો પણ પીરસ્ત્રી
છે નહી તે સાંભળી સાવળીંગા બોલી: હે રાજા ! હવે સાંજ તો પડવા
આવી છે અને કાંઈ જોવા આવશે તો મોટો વરઘોડો થશે પણ મને
તો તેની હરકત નથી. તમો જમો તો ખરા, હું કાંઈની બીક રાખતી નથી
અનનથી અદકુ કાંઈ નથી, ને રાજા સજણ રજણ કે સેણ;
જમી હ્યોને ઠાકરા, વળી નેહ ગેહ કર જોને નેણ;
હે રાજા ! અનનથી કાંઈ મોટું નથી કાં સજન રજન કરતાં.

ચાંદની રાત તે બધા અન્નથી ઓછા હેતવાળી છે. આપણી આંખો નેહ કરે છે માટે એક એકના મોઢામાં ધાલ્યા કરતાં વિશેષ છે, માટે તમે હાથે જમી લ્યો.

જીગતે કરીને કાંઈ રાખતે જમાડીઅ :

મનગમતા મુખવાસ, અન્નમેલા આપીઆ.

ક્યારની કરું છું અરજ હાથ મેં તો જોડીઆ :

શિખ દિયેતે મારા શામ, જીર મારો ઉદાસ થયો.

હવે સાવળોંગા હાથ જોડીને કહે છે કે જમતાં જમતાં આંખો ઠહાડો વહી ગયો. માટે મને રજા આપો. તો હું જાઉં કેમકે મને વાર થઈ તેથી હમણા જોર પેલા કાણીયાને મોકલશે ને તે અડી આવશે તો પછી ફરેતી થશે. મન હશે તો માગવે મળીશું તે સંભળી કહે છે.

સુષુ સદેવંત સાવળોંગા કહે ને, મારા હૃદયમાં અંધે વિચાર ઓરા અમે ન આવીએ ને, તમારા પંડતો નહિ પતીઆર.

હે સદેવંત રાજા ! હું તમારી પાસે આવું તો ખરી પણ મારા મનમાં વીચાર આવે છે કે તમે ઘણા રીસાળંચા છો. તેથી તમારા પંડતો પતીવાર પડતો નથી.

સુષુ સાવળોંગા સદેવંત કહે, ને મેં તો મેલી છે મનની માણુ :

પરમણી ઓરા આવજો ને, વળી શક લખુ શાલીવાન.

હે સ્ત્રી ! મારા બાપના સોગન બાધા તોએ તું માનતી નથી પણ જો તારાથી દગો કરું તો મારી સાત પેઢીઓના સમ છે, એમ કહી પછી તરવાર ઉઘાડી કરીને કહે છે કે આ શક્તિ મને પુછે. રાજાનો ઘણો અગ્રહ જોઈ સાવળોંગા બહુ ખુશી થઈને રાજાને કહે છે.

સમ તમારા પાળીએ, ને આ લોહ ધારા સુરત ;

અમે વેપારી વાણીઆ, રાજા દેખી દેખીને ડરંત.

હે રાજા ! હું તમારા સમને માનું છું પણ આ ધારવાળું લોહું
શું કરવાનું છે કે તેને વખતે વખતે હિંદુ કરો છો. અમે વાણીયા
તે જોઈને બીએ છીએ તે સાલણી સદેવંતે તત્તવાર મ્હાન કરી આવી
નાખી દીધી અને સાવલીંગાનો હાથ ઝાલી ભોંય ઉપર બેઠા.

સોહલો—ચંપાને થડે બેઠાં બેઠાં, ઉપર સુડા કરે કલોલ;

નર ને નારી બેઠાં ઓળાઓળા, ન હીસે ખાંપણુ કે ખોડ.

ચોપાઈ—ચંપા કરી છાંય, સાલ કરા સાથરા;

રત્ન જડીત ઓછાડ, તે તો સેજે પાથર્યા.

મુખશું મુખ મીઠાવ, ચુંબન અન્નમેજા કરે,

અરસપરસ કરતાં મીઠી વાત, મુખમાંથી મોતી ઝરે,

બંને જણા ચંપાની છાંયા તળે સાળુના સાથરા ઉપર રત્ન
જડીત ઓછાડ પાથરી બેઠાં છે અને એક એક અરસપરસ નાના
પ્રકારના હાસ્યવિનોદ કરે છે. હવે નિશાળમાં ગોર છોડીને કહે છે
સાંજ પડી ને હજુ સુધી વાડીએથી કાંઈ આવ્યું નહિ માટે કાંઈ ખંખર
કહાડવા જાઓ. ત્યારે કાંઈએ કહે સાહેબ કહે તો હું જઈ આવું,
ગોર કહે તું એકલો જઈશ તો કુંવર મહા મીઠાળવો છે માટે તને
મારી નાખશે લેયા તું તારી જોડે બીજાને તેડી જા લેયા કાંઈએ આવે
ભાઈમધ બાઈએ કરીને મહા ખંખરો હતો તેને લઈ જાને જણા
વાડી ભણી દોડતા ચાલ્યા. ગોરે વિચાર કર્યો કે એ છોકરાં છે માટે
હું પાછળ પાછળ જઈ નહિતો એમનો કાંઈ ધાટ ધડાઈ જાય એમ
ધારી ગોર પેતે હાથમાં લાકડી લઈ ધીરે ધીરે ચાછળ ચાલ્યા જાય છે.
દોહરો—ગોરે નિશાળીયાને સાવધ કરવાને વળી વાડીએ મોકલવાને સોય;

સદેવંત સાવલોંગા ગયા વાડીએ, એને જઈ આવોને જોય.

ચોપાઈ—જઈ આવોને જોય, હજુ લગણુ શું કરે,

લોકડીઆની લાજ, હાથમાં નવ ધરે.

હવે પેલો કાણીઓ ને બાડીઓ બન્ને વાડીની બહાર ઉભા રહીને જુએ છે. બંને જણા ચંપાના થડ નીચે જોડાજોડ બેઠેલા છે તે લાંબો હાથ કરીને કાણીઓ બાડીઓને ખતાવે છે કે બે પેલાં કેવાં નીરાંતે બેઠેલા છે તેટલામાં સાવલીંગાએ બાડીના તરફ જોયું તો કાણીઓ દોઢો એટલે ઝડપ ઉઠી કે લુગડાં સજ કરી હાથમાં થાળ લઈ સદેવંતને તેમની લણી લાંબો હાથ કરી કહે છે.

બેઠાં છે જોડાજોડ, ચંપા કરી છાંયડી;

શીખ દીયો નજાન, દહાડો નહોતો બે ધડી.

એટલે સદેવંતે સુરજ જેવાને વાડ લણી નજર કરી તો છોકરા એટલે તલવાર તાણીને તેમની પાછળ થયો જેથી છોકરા પોતે મુઠીઓ વાળીને નાહા. નાસતાં નાસતાં ગોર સામા મળ્યા એટલે ગોરને કહે છે.

દોહરો—અમને વીતીને તમને વીતશે ને તમે સાંભળો પંડીત પ્રવીણ,

સરખે સરખાં મોકલ્યાં, ને ગોર તમે અકલના લીણ.

હે મહારાજ! તમે જાઓ છો ખરા પાણુ અમને વીતી તે તમને વીતશે. તમારી અકલગકલ પુત્રી ગમ્મ દત્તી કે બાવા ડાહ્યા થઈ બે સરખે સરખાને મોકલા છે. તે સાંભળી ગોર કહે છે કે ભાઈ ત્યાં એવું શું છે?

હવે સાવલીંગા પોતે લુગડાં સજ હાથમાં થાળ લઈ ઘર લણી જાય છે અને સદેવત પોતાના વસ્ત્ર હથેયાર સંભાળી ઘર બહાર જતા પોતાના મનમાં કહે છે.

સોહલો—હાયરે સુંદર મારી ચાલી જાય, ને વાડી મને ખાવા ધાય,

કાણીયે બગાડી મારી સારી પેર, ઉઘસ થઈ રાજા ચાલ્યો ઘેર.

રાજા પોતે કાણીયાને ગાળો ભાંડતા આડે રતે થઈ ધરલણી

આત્મા અને મહેલમાં જઈ બેઠા. હવે સાવલીંગા વાડીના ઝાંપા બહાર
ગઈ ત્યાં ગોર મળતાં કંઈ કે જાત આપી પાછા આવવું કે ત્યાં બેસી
રહેવું. મારીને વાડી બેદાન મેદાન કરી નાંખી તેવા ધમકીના વચન
સાંભળી સાવલીંગા ગોરને કહે છે.

તમે ગોર નમસ્કાર, ને વાડીમાં તો મને લાગી વાર,
જવ વાડીને સાથે ક્યો, બીજો બગડ કાંઈ નથી ક્યો.
ગોર તમારી વાડીએ, ધુલ છે તેમાં વાસજ નહિ,
ફાગટ ફેરો જમને થયો, રાગ તો કાંઈ વારનો ગયો.

હે મહારાજ ! રાગ તો ધણી વાર થઈ ગયા છે તેમાં મેં જાણ્યું
કે લાવને હું ઘોડીવાર હમણાં હુડા ઉડાડુ તેથી મને વાર લાગી આ
સાંભળી ગોર કાણીયાને કહે છે કે તું કહેતો હતો કે બે જણ બેઠાં છે
તે ક્યાં છે. કાણીઓ કહે સાદેજ હમણાં હતાં ત્યારે સાવલીંગા કાણી-
યાને કહે મુઝા હમણાં હતા તો ક્યાં ગયા, હું પાંખો કરીને ઉડી ગયા
તુંજ લડાઈખોરો છે કે જોને તેને જુદું સાચુ જરાવે છે. હવે ગોર
સાવલીંગાના હુગડાનો ડાળ ફરી ગયેલો જોઈ સાવલીંગાને કહે છે.
દોહરો-ગુણકા ફરી થઈ છોકરીને, તેં તો માંડ્યો ગણકા ધાટ,
કેણે તારા ચીર જીંજવીઆ ને, વળી કાને લગાવ્યા હાથ.

હે સાવલીંગા ! તારા ચીર કેણે પલાળ્યાં, સાંભળી સાવલીંગા
ગોરને કહે છે.

નથી ગુણકાની હું છોકરી ને, ગોર નથી ગુણકાનો મારો ધાટ;
ચીર કેણે જીંજવશે. ને મને કેણે લગાવેરે હાથ.
જો ગોર મારા ચીર કેણે પલાળનાર છે તે સાંભળી ગોર કહે છે.
લીલી અટલસવું તાર કાપડું ને માંદી ઝીણું ટાંકલ મોર,
મોર તારા કેણે હાંપેડીયાં ને, એવો કેણે મળ્યો તને ચોર.

તારી અટલસન્ની કાંચલી ઉપર જે મેર હતા તે પણ ઉખેડી નાખ્યા છે ! તે સાંભળી સાવલીંગા બોલી.

મેજ અટલસનું માર કાપડું ને માંડી ટાંકલ ટાંકરે મેર,
ગેર તમારી વાડીએ જઈને, મને સદેવંતે ઠાધી મરડેળ.

હે ગેર ! તમે મને ક્યરના આળ મુકો છો ત્યારે કહું છું કે
જીવ સદેવંતે મારા મેર ઉખેડી નાંખ્યા અને ચીર પલાળ્યા.

ચોપાઇ-શીખ દીગેરે ગેર, ધર દીશાએ ચાલીએ,

ઇડાં વધામણુ હોય, કાઇ પીતાજીને આલીએ.

પછી ગેર પાસેથી શીખ લઇ ધર ભણી જાય છે.

સાવલીંગા રૂપ સ્વરૂપ, ધર દીશાએ ચાલીએ,

આવે તે મહેનેઃ માંય, પીતાજીએ ભળીયા.

જેવી સાવલીંગા પોતાના મહેલમાં જાય છે તેવીજ તેના બાપે
દીડી ત્યારે વીચાર કરે છે.

સોહલો-કંથ જોગ થઇ કુંવરી વીશાળ, ઠાલી માથે એમે છે માળ,

હવે નહી રહી આપણુ હાથ, માટે નોતરીએ માજનની જાત.

મોતીએ મેલ્યા સોને સળે આશતું નીર સાગરમાં મળે,

કહાનો હવે નથી કારવાર, ક્યાનો હવે નથી વેવાર.

હવે છોડી પરણવા જોગ થઇ તેથી ઘડીયાં લગત લઇ પરણાવી
દેવી હવે સદેવંતને કાંઇ સુજ પડતી નથી. મધરાતને સમે પતંગ ઉપર
ઉંધ આવી તેથી ઉઘી ગયા અને આયિતાનું સ્વપ્નું થયું કે જાણે
હું ને સાવલીંગા અને જણુ ચંપા બાગમાં બેઠા છીએ ને હું ગળામાં
હાથ નાંખવા જાઉં છું એમ પોતે ઉંઘમાં લાંબા હાથ કરી નાંખ્યા
એટલે જાગી ઉઠ્યો ને જુએ છે તો ચંપા ડાળે નથી ને સાવલી

ગાએ તથા ફક્ત પોતાના હીરામણ પોપટના પાંજરા સીવાય બીજું કંઈ દીકું નહીં.

પછી પોતે પલંગ ઉપરથી ઉઠીને મહા નીરાશ થઈ જરૂરે જુને છે તો સાવળાંગનો મહેલ સામે દેખાય છે તે જોઈ પોતાના હીરામણ પોપટને કહે છે.

દોહરો—સો સો ફાસ જોને શેડવસંતે, વળી અહીંયા તે ક્યાંથી હોય,
સુણ મેહગી સુડતાને, વળી તેને કાણુ તે જઈ આવે જોય.
હે પોપટ ! આ સાવળાંગનો મહેલ દેખાય છે તે પણ મારે મન
તો સો ફાસ જેટલો વેગળો છે ને તેની હવે કાણુ ખજર લાવે એવું
સાંભળી તે પોપટ કહે છે.

ચાકર છું તમારો ઠાકરાને, વળી જ્યાં મોકલે ત્યાં જાય;
લખતુ હોય ત્યાં લખજોને, તમારા મનના માન્યા કામ થાય.
હું રાજા ! તમારો ચાકર છું ને તમે એમ શું બોલ્યા કે તેની
કાણુ ખજર લાવે ? અતી રીતે પોપટના વચન સાંભળી રાજા ધણો
હર ન પામ્યો ને કાગળ લખી પોપટની કાંઠે બાંધ્યો તે લઈ પોપટ
બોલ્યો સાવળાંગ મહેલમાં સતી છે તેને પણ સદેવંતના જેવું સ્વપ્ન
આવ્યું ને તે એવીની ઝગમગી જાગી તો કંઈ દીકું નહીં પછી પોતે
નીરાશ થઈ પોતાના પલંગ સામે એક મોટો તકતો બાંધ્યો છે તેમાં
પોતાની હાંપી જોઈ કહે છે.

હે રાજા ! સ્વપ્નામાં તમારા નેણુ જોઈ અને તમારાં વેણુ સાંભળી
મહા ખુશી થઈ હતી એવું બે ઘડી રહ્યું હોત તો મારો જીવ ખુશીમાં
રહેત પણ આતો જાગીને ઉઠાસ થયું પડ્યું એવી રીતે પોતે મનને
વિષે ચીંતા ધરી બારીએ આવી બેઠી છે.

એટલામાં પેત્રો પોપટ રાજાની ચીડી લઈ આવતો જોયો તથા

પોતે મનને વીશે ઘણી ખુશી થઇ રાગની ખબર પુછે છે ત્યારે પોપટ
કહે આ ચીઠી વાંચી જુઓ ચીઠી લઇ મહા આનંદ પામીને કહે છે
ભલે આવ્યો સુભાગી સુડલા, વળી લગ્ના લાવ્યોરે સમાચાર;
વારી વારી લેવું તારા વારણારે, તને આપું એકાવન હાર.

હે પોપટ ! તું ભલે આવ્યો, ને રાગના સમાચાર લાવ્યો. તને
વધામણીમાં આ હાર આપું છું એમ કહી પોપટની કાટમાં હાર
નાખવા જાય છે એટલે પોપટ સાવલીંગાને કહે છે

અખંડ રહે ગોરીઆં ને વળી અખંડ તારોરે અવતાર,
લખવું હોય તો લખજોને, પંખા શું કરેરે હાર.

હે સ્ત્રી ! તારી જે પ્રીત તે હું જરાએ વીસર્યો નથી અને તું
વીધોએ ગઇ તેથી મારો શ્રવ ધણો કલપાય છે એ વાંચી સાવલીંગા
લખે છે કે રાગ ! તમારું મારા ઉપર ધણું હેત છે જેથી પોતે કાગળ
લખી પોપટની કાટે ગાંધો અને પેપટને કહ્યું ભાઈ રાજ એક એ
વખત રાગને ત્યાંથી સમાચાર લેઇ મારી પાસે આવજે, પોપટ કહે
આર એમ કહી ચાલતો થયો, હવે પોપટને તો વાર થઇ તેથી ટુંવર
મહા ચીંતા કરે છે.

પોપટ પંખીની જાત, રાંડે ભરમાવીયો,

ગુણવંતો ગંગારામ, હજી નવ આવીયો.

રાગ કહે કાણ જાણે રાંડે ભરમાવીતે ત્યાં બેસાડી મુક્યો.
એવામાં પોપટ આવ્યો તે જોઇ કહે છે.

સોહણો-પોપટ પંખી અતુરસુખણુ, પટો પારવતી તમે શ્રી લગવાન,
ગુણવંતો આવ્યો ગંગારામ, તેં કીધાં મારાં સરવે કામ.

પેપટ તું આવ્યો એ ઠીક થયું હવે મારું બધું કામ સફળ થશે,
પંખી રાગ સાવલીંગાનો કાગળ વાંચે છે.

ચોપાદ-સારા સરા સમાચર લખીને તમે કહાવજો,
જો મળે એકાંત, તો તમે વહેલા આવજો.

રાજા વાંચીને ધણા ખુશી થયા એમ કરતાં પ્રભાતનું પહોર
થયું એટલે સાવળીંગના બાપ પદમશા શેઠ પોતાનાં સગાંઓને તેડાવી
વીવાહની તક્યારી કરવા માંડી.

સાવળીંગના બાપે લગ્ન નીરધાર્યાં ને ગોરને સાવળીંગના સાસરે
મોઢ્યો. હવે રૂપાશાએ પોતાનાં સગાં વહાલાંને બોલાવી તક્યારી કરી
પછી સવારના પહોરમાં રૂપશા શેઠ હાથી ઘેડા, પાલખી રથ તથા ઉંટ
સાથે જન લગ્ન નીકળ્યા, તે મુગીપુર પાટણ આવ્યા અને ગામની
ભાગેળે તળાવ ઉપર પડાવ નાંખ્યો ને તોપો ને બંદુકોના અવાજ
કરવા માંડ્યા એટલે પદમશાહ શેઠને ખબર થઈ કે જન આવી માટે
આપણે સામા જઈ વધેડો ચડાવી સામઘયું કરી જનીવાસે તેડી
લાવીએ પછી શેઠ પોતાના સગાં વહાલાંને તેડી વરઘેડો ચડાવી તેડવ
ગયા. હવે ધર આગળ સાવળીંગા ને તેની માહેલીઓ બેઠી છે ને પછી
સાવળીંગા વિચાર કરે છે કે હમણાં જો હું રાજાને મળું તો લાગ
હીક છે તેથી માહેલીઓને કહે છે.

સોહલો-સાવળીંગા મનમાં કરે વિચાર લગ્ન તો આવ્યું સાતમ સોમવાર;

ન જોઈ મેં બંકી બજાર, ન જોયાં મેં ચંદનનાં ઝાડ,

ન જોઈ મેં નગરની વાટ, ન જોયાં મેં ગાંધીનાં હાટ,

નથી જોયા પતથટના ઘટ, સાસરે જઈ શું કરશું વાત

હે સખીયો ! હવે મારું લગ્ન આવ્યું ને મેં આપણી બંકી

બજાર ચંદન બાગમાં ચંદનના ઝાડ જોયા નથી ને હું સાસરે જઈશ
ને મને ત્યાં કાંઈ પુછશે તો હું એનો શો ઉતર આપીશ માટે તે આપણે
જોવા જઈએ પણ સાવળીંગા મનમાં વિચાર કરે છે રાજાને શી રીતે
તેડવું.

સોહલો—કરમ મારું એવું અભાગીયું ન બન્યો રાજનો એકે લોક,
સુડાની સાથે સંદેશો કહ્યું; રાજને તેડાવી લઉં.

સાવળીંગા પોતે કહે છે કે આટઆટના લાગે તે મારા ફાગટ
ગયા ને જતાં જતાં લાગે આવ્યો તે તેમને સંદેશો કેના જોડે કહાવું.
એવો વિચાર કરે છે એટલામાં પોપટ રાજની બજાર લઇ આવ્યો તે
જોઇ સાવળીંગા કહે છે કે એ લાઇ આ ચીઠી લઇ જા.

ચંદન તલાવડી રાજ ચંદનબાગ, ધરી બે ધરી બોલવાનો લાગ.
ત્યાં આવી મારા સુંદર શ્યામ પુરીયું હાડાની દામ.

એ રાજ તમે ચંદનતલાવડી ઉપર ચંદન બાગમાં આવો તો
આપણે બેગાં થઇશું એવું લખી પોપટની કાટે બાંધી તે પોપટે રાજને
આપી. રાજ ચીઠી બાંચી પુરી થયા હવે સાવળીંગા પોતે સાહેલીઓને
લેઇ બંકા બજારમાં થઇ આવી જાય છે.

નદીમાં સર્વે નદાય છે ને તાળીઓ લે છે ને અરસપરસ એક
એક સામા દુહા કહે છે ત્યાં સદેવંત આવ્યા ને સાવળીંગાએ સદે-
વંતના સામું જોયું એટલે સર્વે સાહેલીઓએ પણ રાજ સામું જોવા
માંડ્યું પછી સદેવંતે વિચાર્યું કે આ બધી બાણી જશે તો પછી
સાવળીંગાથી મારી પાસે આવી શકશે નહીં મારે હું આમે જાઉં
એમ ધારી પોતે નદીને સામે તીર જઇ પગ ધોવા માંડ્યા એટલે
સાવળીંગાએ કહ્યું.

દોહરો—સખી સરોવર આપણે ને, વળી ધસી ધસી ધુવે દાઇ પાવ.

દુઃખરે થાઓ રાજ દુઃખનારે, લીધીરે કટાર બાંધ.

સાવળીંગાએ પોતાની સાહેલીઓને લાંબો હાથ કરી કહ્યું કે આ
દાઇ આપણા સામે બેસી પગ ધુવે છે ને તેને વરી લાંબો હાથ કરી
કમશામાં ચંદનબાગ જતાવ્યો કે તમે બાગમાં જાઓ હું આમને રસતે

વળગાડીને આવું છું. પેલી સાહેલીઓ રાજને જોઈને કહે છે કે અમે છાડીઓ રમીએ છીએ ત્યાં આવી કેમ બેઠા છો તમે તમારે રસ્તે જાય તે સાંભળી રાજ પોતે ચંદનબાગમાં ગયા અને આસોપાલવના અંક તળે જઈ બેઠા.

દોહરો—એકથી એક અલબેલડી છે, વળી નાચા તે બેઠી જોને નાર,
પાવડે જોને પદમણીરે, વળી પુતળીઓની જોને હાર.

ચોપાઇ—પુતળીની જોને હાર, અંબુકે છે દામની;
હાથી એકા ખાય, ધ્રુવે છે કામની.

વળી સાવળીંગાએ વિચાર્યું કે મેં રાજને બાગમાં મોકલ્યા છે ને હું અહીં રમત કરું છું તેથી અકળાશે માટે હવે જાઉં એમ ધારી પોતે સાહેલીઓને કહે છે.

સોહલો—જેવા જેવો ચંદનબાગ છે તે ત્યાં એક આળીંગાજો માળી રહે,
જુદી જુદી સાખ્યો ભરે તે, દરબારમાં જઈ દંડજ કરે

હે બેન! બાગ તો જેવા જેવો છે પણ માંહી એક માળી છે તે દરબારમાં જાઉં કહી દંડ કરાવે છે તે હમણાં બાગમાં ગયો છે તે ભેર જશે એટલે આપણે જઈશું ત્યાં સુધી આપણે આખ મોંચામણી રમીએ પછી બીજી સંતાવા કાળે જુદી જુદી નાઠી અને સાવળીંગા નાઠી તેવીજ બાગમાં ગઈ.

દોહરો—સોમરે આખા જોને આગલીને, વળી દીઠી છે દાડમ દ્રક્ષ;
આસોપાલવને આરવેરે, ભોરીએ ફળોમાં પાડી છે વાટ.

સાવળીંગા પોતે આસોપાલવના ઝાડને ઓઠે થઈ ફળોમાં રસ્તો પાડી ફુલના છોડ ખુંદતી જાય છે કેમકે એને કાંઈ બીક નથી કે મને કાંઈ ખીજવશે. બાગના માલીક તો એને તાબે થઈ એના પહેલાં આવીને બેઠા છે.

શીર છુટી લટીયાં ને વળી છુટેરે પટે ચાલી જાય,
 પદમણીને તો પ્રેમ ધણો ને, વળી લાલજ આખો જોને થાય.
 સાવળીંગાને સદેવંત મહા કામાતુર થયાં છે ને સાવળીંગાના
 માયાના વાગતી લટો છુટી ગઈ ને કામના કેદમાં આખો લાલધુમ
 થઈ રહી છે ને પોતાને કડા પવનથી ઝુલતી સુગંધીથી ધણો પ્રેમ
 ચહે છે પછી સદેવંતનો હાથ જાણી ચંપાની ઘટામાં જઈ બેઠી ને
 સદેવંતને કહે છે.

ચોપાઈ—શા અલખેલા રાજ, લક્ષા તમે આવ્યા;
 સુડાને સંદેશ, લખીને તેડાવીઆ
 હું વારી મારા રાજ, વારી વારી વારીયાં;
 વચન બાધ્યા કાય, જન્મારો અમે હારીયાં.
 અમે આવ્યા તમારી વાડીએ;
 છેલ્લ જમીલા શા મ, આવોને મોજો માણીએ.

સાવળીંગાનાં મીઠાં અમૃત જેવાં વચન સાંભળી રાજ મહા
 કામાતુર થયો છે ને તેમાં નેણની અદાએ કરીને તેનું કામળ હૃદય
 ભેદાઈ ગાંડતુર થઈ રહ્યું છે ને સાવળીંગા સાથે પ્રેમથી વાતો કરે છે.

સાવળીંગા:-અલખેલા કીધાં અલગ નાખી ગળામાં બાવડી;
 ઊભા છે જોડાજોડ, ચંપા ફરી જાયડી.

સદેવંત બોલ્યો-ધડી પછી તું જોતો પરણીને જવાની છું માટે
 તારી હવે પ્રીત કરવી નથી. ધડી સાફ ક્યાં પાછો તારા પાછળ
 શોયના કરું તે સાંભળી સાવળીંગા બોલી.

દોહરો—સુણ સદેવંત સાવળીંગા કહેને, વળી એવું શું બોલો છો આપ;
 વરૂં તો સદેવંત કુંવરને, બીજો લઈ ને બાપ.

હે રાજા ! તમે કહેા છો કે તું પરણીને સાસરે જઇશ પણ
આ માફ વચન છે કે પરણું તો સદેવંત કુંવરને, નહીં તો બીજા
બધા મારે ભાઇ અને બાપ બરાબર છે.

સુણ સાવલોંગા સદેવત કહે ને, વળી હાથમાં રાખજે વીચાર;
કાલ આપ્યા પાળજો ને, નીકર ધરતી નથી હાથેહાર.

હે સાવલોંગા ! તું આ કાલ આપે છે પણ વીચાર કરજો. જો
નહી પાળે તો તારી ને મારી બેની લેથો રઝગશે.

જેવાં બેઠ્યાં ગારની વાડીએ ને, વરી એ વાતો તું અહીં માગ,
કુટકપટ તમે સુંદરી ને વળી તમારે મેમાન.

ગારની વાડીએ વચન આપ્યાં હતાં અને અહીંયાં આપે છે તેવાં
પાળજો ને તારા મનમાંથી મસ્કરી અને કપટ કહાડી નાખજો. આતું
સાબળો સાવલોંગા ખુશ થઇ. રાજાનો ઘણો આગ્રહ જોઇ પેતે રાજાને
સહ ચંપાની ઘટામાં જઈ પેતાતું ચીર પાથરી બેઠી.

ચે.પ.છ—ચેવડ કાધાં ચીર, પીતાબર પાથયાં,
નાખી ગળામાં હાથ, સજ્જનને સારજ કર્યા,
બેઠા બેઠાએડ, લગે બહુ સારીયાં,
નાની સરખી સાહેલીએ, આવીને પોઠારીયા.

જ્યાં જંને જશુ ચંપાની ઘટામાં ચીર પાથરી બેઠાં છે એટલામાં
નાની સરખી સાહેલી હતી તે બીજીએને તેડીને બોળતી બોળતી
બાગમાં આવી સાવલોંગાને બેલાવી, એ સાંઝળી સાવલોંગા ઝઃ
હી અને રાજા એઠે સંતાયો. હવે સાવલોંગાને સાહેલી કહે છે
કે તું કેની સાથે વાતો કરતી હતી. સાવલોંગા કહે તું આંધળો થઇ
હઇશ તારો બાપ કાણ છે અહીં, હોય તો જો. હું તો આપણે રમતાં
હતાં તે વખત સંતાઇને બાગમાં દોડી તે દોડતાં મને ફળ ચઢી

એટલે મારૂ ચીર પાચરી અહીં સુતી સુતી ઉંધ્યા કરતી હતી તેથી તે જોયું કે કાઠની સાથે બોલે છે તે સાંભળી નાની સાહેલી બોલી:

એ સાવળોંગા, તું વાત કરતી હતી તે અમે નજરે જોયું ને જુદું કેમ બોલે છે. આપા તેના બોલ સાંભળી સાવળોંગા નાની સાહેલીને કહે છે.

નાની સરખી સાહેલડી ને વળી મરજે તારા જોને જીર,
વાલમ મારો વિયોગે ગયો ને હું તો સુખ ન પામી શરીર.

હે રાંડ ! તારા મુળ વઢાયાં તે મારી જોડી બગડી એમ કહી સાહેલીજોને લઇ ઘર બહાર ચાલી, રસ્તેમાં ચાલતાં વાડીના ઝાંપા આગળ મહાદેવનું દેવળ હતું તેમાં સાવળોંગા દરશન કરવા ગઇ, ત્યાં મહાદેવને કહે છે.

બોપાઇ—દેરા એટલા દેવ, પથરા મેં તો જાણ્યા,
સાવળોંગાએ સોનાનાં છત્ર, સદાશીવને માનીયાં,
અલખેલો મારો રાજ, મીઠી નજરે લાગ્યું;
સોના કેરા છત્ર, સદાશીવને ચડાવીશું.

સાવળોંગા સદાશીવને કહે છે કે જ્યારે મારા રાજને હું મળીશ ત્યારે તમને સોનાનું છત્ર ચડાવીશ એવી માનતા માની પોતે બધું બહાર ચાલી. સદેવંત પેલી નાની સાહેલીને ગાળો દેતો પોતાને મહેલ ગયો હવે સાવળોંગાના બાપ જન તેડી લાવ્યા અને હવેલીમાં હિતારો આપ્યો પછી શેઠે પુત્રેકાનો વરઘેડો ચઢાવવાની તૈયારી કરી અને મોટા મોટા શાહુકારોને વરઘેડે આવવા તેડાં મોકલ્યાં પછી સાવળોંગાને પીઠી યોળવા સારૂ બોલાવે છે તો સાવળોંગા ઘેર નથી. શેઠ કહે આ વખતે ક્યાં ગઇ હશે ! એમ કહી સિપાઇજોને યોળવા મોકલ્યા, સાવળોંગા ઘેર આવી એટલે સાહેલીજોએ પીઠી યોળવા માંડી.

સાવલોગાને પીઠી ચોળી નવેરાવી વસ્ત્ર શણગાર પહેરાવી તૈયાર કરી, હવે પદમશા શેઠે કહ્યું કે રાજાને જાણને કહો કે પદમશા શેઠની દીકરી સાવલોગાનું આજ લગ્ન છે મારે પ્રત્યેકના વરધેડામાં આપ સ્વારી લઈ વહેલા પધારજો. સીપદએ ત્યાંથી રાજા પાસે આવી રાજાને કહ્યું એટલે રાજાએ સદેવંત કુંવરને સાથે લઈ જવા બોલાવ્યો ત્યારે સદેવંતે કહ્યું કે મારા શરીરને સુખ નથી તેથી હું તો નહીં આવું તમે એકલા જાઓ (મનમાં—રાંડ એકાંતે મળી ત્યાંથી પાછા આવ્યા તો પછી આ ધણી લોકમાં વળવાનું થું. મુઓ એ ને મુધ એની છોડી કે વગર દુઃખે માંદા થવું પડે છે.) પછી રાજા પોતે હાથી ઘેડા પાલખીઓ અને રથ લઈ શેઠને ત્યાં આવ્યા એટલે વાજાંત્ર વાગવા માંડ્યાં.

ચાપાઈ—ધામે ધામે વાગ્યાં જોને ઢેલ. ત્રંબળુ જોને મડગડમાં,

અમીર ને ઉમરાવ, સાથે સર્વે પરવરયા,

ત્રંબક વાગે જોને તુર, શરણાઈએ સાદજ પુરીયા,

ધીડ ધીડ વાગે નોગત, ને તાંસા વાગે સુરીયા.

પાલખીઓ ને સુખપાલ હાથી ઘેડા હણુ હણે,

શહેરના સર્વે લોક, પ્રત્યેક જોવા મળે.

શાખા બાધી સાલવાન, મારે માંડવ આવીઆ,

માંડવ કરી માંચ, આવકાર દઈ પધરાવીઆં,

સાથે સારા લોક, વેપારી વાણીઆ.

છંદના અવતાર અણીપરે આવીઆ.

એવી ધામધુમથી વરધેડો ચઢી બજારની વચ્ચે સોનેરીઆ ચોક્કા આવ્યો ને વાજાંત્રની ધુન મચી રહી તથા બંદુકો ને તમંચા છુટી રહ્યા છે તેનો અવાજ સદેવંત કુંવર સુતા છે ત્યાં આવ્યો તે સાંભળી કુંવર કહે વરધેડો તો જોઉં તો એમ ધારી પોતે અગાશીપર

ચડ્યા ને જીવે છે તો ઇંદ્રપટા થઈ રહી છે ને તમામ રસ્તો લોકથી
ભરાઈ ગયો છે તે જોઈ સદેવંત કુંવર ખુશી થઈને કહે છે કે આમાં
મેળાપ તો મૈહી થાય પણ જોઈ તો ખરો કે તેણે કેવા શણગાર પહેર્યા
છે એવું ધારી પોતે હેમ મહેલમાં આવી અમુલ્ય શણગાર સજે છે.

દોહરો-જરકશી જામો પહેરીઓ, ને માથે તે કસબી મોળ,
રત્ન જડીત શીત્તેય ખાંધીયો, તે દીસે છે અકમજોળ
ફલગી તોરા શોભના, ને વળા ગળે મોતીપત કેરો દાર;
કમરે શેલાં લપેટીયાં, એમાં ઝૂપી રહી છે તલવાર.

ચોપાઈ-ઝૂપી રહી તલવાર, કામરૂપ સમાં જણી,
સજ્યાં શોભીતાં દુધીયાર, તરકશ લછ તાણીયા.
ગડમડની દલ, ભાલા ભેંને જળાદળે,
એકલડા રાજકુમાર, મેહલમાંથી ઉતરે.

હવે સદેવંત પોતે બનીઠણી મહેલમાંથી ઉતર્યા ને ઘોડેસ્વાર
થઈ ચાલ્યા.

એકલડા અસ્વાર, દરબારમાંથી નીસર્યા,
સાજ સોનેરી ગરકાવ, વાગે ઘોડને ધુધરા.
આવી તરેહથી ઘોડેસ્વાર થઈ પરઘેડા સથે જાય છે ત્યાં
સાજનના લોક કુંવરનું રૂપ જોઈ ધણી ખુશી થયા.

મહાજન મોટા લોક, કુંવરને વખાણીયા,
આવ્યા સોનેરીયા ચોકમાં, તેજને લેઈ તાણીયા,
જ્યાં સદેવંતે કન્યાનો ઘોડો જોયો એટલે રેવતીને જોયા તેની
થડમાં જઈ ઘોડને ધામે ધામે ચલાવવા માંડ્યો પણ સાવલોંગા
સદેવંતના સામુ જોતી નથી તેથી રાજા ગુસ્સે થઈ ને કહે છે કે રાંડ,
મને તો ઠહેતી હતી કે મારે તમારા વીના બીજા ભાઈ ને ગાપ છે તો

આ તો પરશુવામાં ગંડાતુર જેવી થઇ ગઇ છે. તેથી ચાલ પાછા એમ-
ધારી પોતાના રેવંતને ચાપ્પુક મારી કહે છે.

દોહરો—એ રેવંત આપણા ને ન કર પરાધરે આશ,
કાગળની વાડીઓ, ને એમાં નથી સોરંગીની વાસ.
એમાં નથી સોરંગીની વાસ, અમથો જીવ મારો ફરે રે ઉદાસ,
જોખન માફ બાળેવેશ હવે લખ્યું તે મારો દેશ પરદેશ.

રાજા કહે છે કે ઘોડા ધેર ચાલ, કાગળની વાડીમાં સોરંગીની
વાસ ન હોય ને તેથી ઉદાસ થવું પડે છે. આવા રીસનાં વાક્ય
સાંભળી સાવળીંગા વિચાર કરે છે કે રાજાના સામું ન જોયું તેથી
રીસાયા. પણ શું કરું આટલા લોકમાં કેમ બોલાવાય. જો પુલેકા
સૂધી એકલી રહીશ તે વખતે સ્ત્રીના રૂપે આવે તો મેળાપ થાય એમ
ધારી પોતે રાજાને સાનમાં સમજાવે છે.

દોહરો—સુંદર શ્રીફળ હાથે ધરી, ગોરી ચુડીઓરે ખખડ વે,
આઘી રે એઠી ચુંદડી ને વરી સાનમાં સમજાવે.

સાવળીંગા પોતે એક હાથમાં શ્રીફળ લઇ બીજા હાથ ઉઘે
કરી ચુંદડીનો લુંધટો તાણી ચુડીઓ ખખડાવતી રાજાને મોં બતાવ્યું
કે તમે સ્ત્રી થઇ મારે મહેલે આવો. સદેવત પોતે ચતુર હતો તે સમજ
ગયો કે મને સ્ત્રીના વેશે તેડે છે એમ ધારી પોતાના મહેલે આવ્યો.
હવે વરઘોડા ફરતો ફરતો ધર આગળ આવ્યો ને ઉતર્યો એટલે સાવ-
ળીંગા ગણેશ આગળ જઇ બેઠી અને સાહેલીઓ સર્વે માવા લાગી.
હવે સદેવંત કુંવરે રાણી પાટમદેની પેટીઓ ઉઘાડી તેમાંથી સેજ
શય્યાગાર લઇ પહેર્યા અને રાણીની જે અમુલ્ય સાડી હતી તે પહેરી.
હીરા જડીત વાળી પણ પહેરવા જાય છે પણ વેઠ વીના કાનમાં
રહેતી ન હતી તેથી વલખાં મારે છે એટલામાં રાણી પાટમદે વરઘોડા

જોવા અગાશી ઉપર ચઢી હતી તે નચે રંગ મહેલમાં આવ્યા તો
સદેવંત સ્ત્રી બનીને બેઠાં છે તે નાકમાં વાળા રહેતી નથી તે દખાવે
છે એટલે આવીને ઓચીંતી કહે છે રાજા વેહ ન હેય તો લાવો
આ શોયો લાવી વેહ પાડું. સદેવંત પાટમદેને જોઇ મનમાં શરમાય છે.
ચોપામ—કેમ કરી રહેશે મહારાજ વેહે વીનાની વાળીયું,

નર ભાગી થયા હો નાર તે તો મેં ભાગીયું,
પુરુષ તણો જોને વેશ તમારા લાજશે,
દીલી મેલતા દાલ તે આ ચુંદડી કેમ છાજશે.

દાલ બાંધતા હતા તે ચુંદડી કેમ શોભશે ને આથી તમારો
મરદનો વેષ લાજશે, તે સાંભળી કહે છે.

રાજનકા નીતિ ગઈ મીત્રનસે રીત ગમ,
નરીકા પ્રીત ગમ જતાં બધા ભાર્યો એ,
મેઘનકા વૃષ્ટિ ગઈ, ભુમીમે તો અમી ગઈ,
કઠીન કરાહલ કલ, ચત્રો આયો એ.

હૈ સ્ત્રી! તું મને શીખામણુ દે છે પણ એમાં મોટા મોટા ગરમ
થમ ગયા છે. તે સંભળા રાણીએ કહ્યું તમારા જોવા નહીં થયા હોય કે
પરમેશ્વરે મરદનો અવતાર આપ્યો છે ને હાથે કરી સ્ત્રીનો અવતાર
ભોગવવા ઠન્હો છો. રાજાએ કહ્યું રાંડ તું મારી જંગ હાથે વતી ઉઘાડીને
એળ ખુએ છે. પછી રાજા ધણું ચીડાયા તે માટે છાના રહ્યાં અને
સદેવંત મહેલમાંથી ઉતરી રમજુમ કરતા સાવળીંગા પાસે ગયા ત્યાં
બાયડીઓ ગાય છે ને હસાહસ થઈ રહી છે. તજે પેસવા જાય છે તો
બાયડીઓ જાદા મારી બહાર કાઢે છે ને રાજા ધકાપાટુ ખાતા થાક્યા
પછી નીરાશ થઈ કહે છે રાંડ મારી મરકરી કરવાને સહ તેડાવ્યો.
એમ બણી પોતે મહેલની સામે જઈ નીરાશ થઈને બેઠા તે આંખમાંથી,

ઝરઝર આસુ ઝરવા માડ્યા. સાવળીંગા રાજને જોવા સ'રે ઝરખે આવી
જુવે છે તો રાજ વેગળે બેઠો છે ને આંખમાં ઝળઝળીયાં આવ્યા છે
પછી ત્યાં રહી કહ્યું.

ચોપાદ—હિતારાની એકાંત રહેમાં જાણીએ

છેલ છ'મીલા શામ આવેને મોજ માણીએ,

ઓ અલભેલા રાજ બહે તમે આવીઆ,

ગોપાયું કેરા વેશ બલા તમે સળવીઆ.

આવું સાંભળતાં સદેવ તે હિયુ જોયું એટલે સાવળીંગાએ ધશારત
કરી કે પાછળ બારીએ થઈ આવો. સદેવ ત ત્યાં થઈ સાવળીંગાના
મહેલમાં ગયો ત્યાં પદ્મ ગ ખુરસી ક્રોચ અને પાટથો દાળો મુક્યું છે
તેના ઉપર મખમલનાં એશીર્વા વીંગેર તરેહ તરેહનાં ઉપર બીજાના
પાથરી દીવાં છે અને રાજને મારે ખાવાનાં દૂધ, સાકર, બદામ, પીસ્તા,
ચારોલી દ્રાક્ષ અખોડ કીચમીસ અંજીર અને નારંગી વીંગેરે નાના
પ્રકારનો મેવો મુખ આગળ લાવીને મુક્યો છે અને મુખવાસ
સાફ પાન સોપારી એલાવ્યાં જયફળ જવંત્રી તજ લરીંગ અને
કરતુરી એવા અનેક પ્રકારના ખુશબેદાર તેજના લાવી મુક્યા,
અને તમામ રંગ મહેલમાં અત્તરની ખુશબો ઉડી રહી છે તે જોઈ
સદેવ ત ધણો ખુશ થયો કે આવું સુખ મેં મારી રાણી સાથે નથી
બોગલ્યું, પછી સદેવ ત સાવળીંગાને કહે છે.

હે સાવળીંગા ! કાલે તો તું પરણીને ઘેર જઈશ મારે તું મારી
રાણીની રીત પછી આપ એટલે હું મારે ઘેર જાઉં. તે સાંભળી
સાવળીંગા બોલી :

હોહરો—આ જીભેથી જાઓ નહીં કહું ને વળી રહેને આજની રાત,
આવી એકાંતો નહીં મળે, ને રાજ વાણેસરી વાત.

સારાં સારાં સુંદરીરે, આપ્યાં બેસવા બીછાવણાં,
જાજમ ને ગલેય પાથરણાં પાથર્યાં.

હે રાજા ! હું તો આ જીભથી જાઓ નહીં કહું ને આવી તમને
એકાંત નહીં મળે માટે બેસાં પછી જાને પલંગ પર બેઠાં. હવે સદેવંત
કહે છે.

દોય કરજોડી કાચ કામની તને કરગર,
આપુ માલ અપાર કાસરવાસા હું કરું.
સમજી થાજો નાર, પુરી તમારી પ્રીતડી,
હેતને પ્રીતે આલ, મુને વાણીજીની રીતડી.

હે સ્ત્રી ! હજી સુધી તારે ને મારે કંઈ છે નહીં માટે મને મુકા
દે, તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

નહીં આલુ રાણીજીની રીત, સાંભળો વાતડી,
નથી ગમતી જરાય, માઝનીઆની નાતડી;
કડવા લાગે છે કામ વેપારી મને વાણીયા,
પહેરાવો પાટમદેના શણગાર કરી લેજો રાણીયા.

હે મહારાજ ! હું તો તમારી રાણી થઈ ચુકી છું.

હે સ્ત્રી ! તું પરાણે પ્રીત કરે એમાં શું તે સાંભળી સાવળીંગા
પોતે રૂદન કરે છે ને કહે છે.

હે રાજા ! તમે જ્યારે એમ કહેશો ત્યારે હું મારા પ્રાણ મુકીશ.
આ સાંભળી સદેવંતે કહ્યું.

રાજા દયા લાવી સાવળીંગાનો આગ્રહ જોઈ મહા કામાતુર
થઈ રહ્યા ને સાવળીંગાની ફાટમાં હાથ નાખી પલંગ પર જઈ બેઠા
પછી રાજા થઈ સદેવંત કહે છે.

જ્યાં ધંધા પ્રેમમાં એક એકના ગળામાં હાથ નાખી બેઠા છે એટલામાં લીલાવતી નણુંદ તેની ખીજ સાહેલીઓ અને દેવજી વ્યાસ આવ્યા તેણે હાંક મારી તે સાંભળી સાવળોંગા કહે છે કે કેમ કરીશું ? રાજા કહે ભોગ તારા, મેં તો તને કહ્યું હતું કે તું મને અહીંથી જવા દે પણ તને વાતનો રસ ધણો રહી ગયો હતો. હવે તારી નજરમાં આવે તેમ કર, તે સાંભળી કહે છે.

જમતાં એકજ થાળ, સુતા એકજ સેજડી,

નણુંદ સાચુ માન, એ સરખી સાહેલડી.

હે લીલાવતી ! રાજાની કુંવરીને ને મારે બાલપણનાં બેનપણાં છે, તે મળવા આવી હતી એટલામાં ગોર ચુડા લઈને પેરાવવા આવ્યા. સાવળોંગા કહે છે હું તો ચુડા પાનેતર પેરવાની નથી ને એને પરણવાની પણ નથી માટે તમે મને કાંઈ ઉપાય બતાવો. વળી તેણે ગોરને રાજી કરવાની લાલચ બતાવી. એટલે ગોરે જાણ્યું કે આ રાંડ જે ધાણું હશે તે અતે હરશે ને હું મેલીશ એટલું મારું જશે માટે વર મરો કે કન્યા મરો એમાં મારે શું.

આવું સાંભળી સાવળોંગા ખુશી થઈને ગોરને હજાર રૂપીયાની વોટી પેરાવી દીધી ને ગોરને કહ્યું કે હું મારી લવાગીયા દાસીને મારો શણગાર પેરાવીને બેસાડું છું તેને પરણાવી બુધરો તણાવી જાનીવાસે લઈ જાએ. આવું સાંભળી ગોરે પહેલા તો લપકારા લીધા પણ વોટી ભણી નજર કરી એટલે દોંમત આવી ને બેલ્યો, બેન કશી શીકર નહી. હું કાંઈ જાણો ચતુર નથી. એમ તો મારી ખુદ્દિ મેલામ જેવી છે. આવું સાંભળી સાવળોંગા દાસીને લણાવીને પોતાના શણગાર પેરાવી દીધા, ગોરે પણ લાલચને મારે લાકડે માંકડુ જડી દીધું ને વીધી પ્રમાણે પરણાવ્યા.

હવે સાવળીંગા દાસીના શગુમાર પહેરીને જનનીવાસે ગમ ને
 પેશાખતું નામ દઇ ઓરડામાં એકાંત ખુલ્લે દાસીને લઇ ગમ ને
 પોતાનો પોપાક અદલ જદલ કરી દાવો ને દાસીને કહાડી મુકીને
 પોતે શેઠના પાસે ગમ જતાં જ શેઠ ॥ આંખો આંખમ ગમ ને તેજ
 સ્તાંભ ત્યાંથી પ્રગટયા. દાવમે વીજલી તો હોય જ નહિ એમ ધારી
 સયબીન થયા પછી ધીરે ધીરે જોયું તો સાવળીંગા ઓગખામ.
 એટલે રાત્રે અશ્વર્યા પોતાના પલ્લગમાં બેસાડી વાતચીત કરતાં
 શેઠનું મન વિહવળ થઇ ગયું તેથી કહે કે હે સ્ત્રી. હવે આપણે સુષ
 જમએ મારણુ રાત વધારે ગમ. તે વખતે સાવળીંગા બોલી.

દોહરો—મેં માનીતી માનતા, મને મળશે રૂપાળા કંથ,

પ્રથમ પુરુષ મહાદેવને, વળી આવી રથગ એકાંત.

અવું સાવળી રૂપાળા શેઠ તો બહુ પુરુષ થયા ને બોલ્યા કે
 તેં બહુ માથાકુટ કરી દેખાય છે પણ ખજ્યું આવી તે બાધા રાખતા
 હઇશું. આટલી રાતે એકલા કેમ જવાય, બીક ન લાગે ! છતાં સાવળીંગા
 મહાદેવના મંદીરમાં જઈને બિમી. રાત અધારી ધોર છે. નાના વીધવીધનાં
 પ્રાણીઓથી ચોપામ ભય ઉત્પન્ન થાય છે, જાણે આમથી આવશે કે
 આમથી તેમાં વળી દેરાનાં મગાડ વાસેલાં છે જેથી સાવળીંગા કહે છે:

હે રાજા ! આ ઝાડનાં પાંદડાં ખડખડાટ થાય છે ને મને બીક
 લાગે છે હમણે મારું કાળજી ફારી જશે માટે ઝડપટ કમાડ ઉધાડો
 તોય સદેવન્ટ બોલતો નથી તે વખતે ફરી બેલી:

ચાર દીશાએ હું જોઇ વળી, ને થાકી કરી શોરખકાર

કા તો સદેવન્ટ સુષ ગયો ને કાં તો મારી ગયા ચોર.

સાવળીંગાએ જાણ્યું કે રાજા જો હોય તો મારો સાદ સાંભળી
 બોલ્યા તીના રહેજ નહિ તેમ રાજા વચન આપીને આવ્યા સિવાય
 પણ રહે નહિ જેથી કછોટો વાળી દેરા ઉપર ચઢી શીખર ઉતારી

માંલ પેડી ને જુવે છે તો દીવા બળે છે. રાજા ભરહિંધમાં સુતા છે ને પોપટ પણ પાંજરામાં છે સાવળીંગાએ ધણા સાદ દીધા તથા બાઝી બાઝીને તેને ધણો હલવ્યો. પણ કોઈ જોલતું નથી ત્યારે માથુ કુટીને કહપાંત કરતી હાથ વડે માથાના વાળ ઉખાડે છે ને છેવટે મરવાનો વિચાર કર્યો. અટલું જોયું ત્યારે પોપટની ખતરી થઈ કે એનો પ્યાર સંપૂર્ણ છે. તે વખતે પોપટ તેને કહેવા લાગ્યો:

હે સાવળીંગા! તું શીદ મરે છે. સદેવંતને કદ ચડી છે તથા જોલતો નથી. તે સાંભળી સાવળીંગાએ કહ્યું.

સુણ સલામી પેપટા, તું તો પરભવતો મારો વીર,
સુતા સદેવંત જાગશે તે વખતે કહજે સવળું તું ધીર.
એ પોપટ! સદેવંત જાગે તો કહેજે કે એ તો આવીને ગઈ ત્યારે
પોપટે કહ્યું કે તું સદેવંતને હાથે ધાવ લખી જા એટલે તેને પાકી
પ્રતીત થઈ. પછી સાવળીંગાએ સદેવંતના હાથમાં ધાવ લખરા માંડ્યા.

ધરડો બગડો ને સાંઠીઓ ને વળી ટપલાકુટ કુંભાર,
એની સમજણ હો! સદેવંતારે તો પગ ન દેશો બાર.
કુમ્ભ ધડા ને કાજરારે, વળી આશા બાધી નાર,
એની સમજણ હો! સદેવંત તો પગ ન ભરજો પદાર,
વાંકડી મુછો ને માંજરો ને જોને દહડે ન મળે વાળ,
એવે શુકતે રાજા આવશે તો રાજા નિશ્ચે ખુટે કાળ.
ડાખા જમણી તેતર બેલ ને વળી આડી ઉતરે મંજાર,
એવા શુકતે શુભ આવજો રાજા પગ ધરજો બહાર.
છણે પાણે ને ટેકરે ને, વળી શુભ રાજા દરબાર,
સુકે લાકડે મરેવરે, તમને ધતક લોહ તીરધાર.

હે રાજા! એવો શુકત જોઈને ન આવજો. પછી પોપટે કહ્યું એ
કરતાં સારા શુકત લખ કે તે જોઈને આવે. પછી સારા શુકત લખે છે.

કારા ઘડે કુંવારકા, જોને જોળે અખીયણું જવ જર,
એવા શુકને તમે આશી તો મળે સારણીગા નાર,
તરવર ઉપર તેતર લળે વળી તરણુ શબ્દ કરે,
રેવત ઘડે હાંકળે, તો સમુદ્ર પાર ઉતારે.
સારા સારા એ શુકન જોઇ, વાલમ વેલા આવળે,
નાના મોગ સંગાય, જોળા નવ લાવળે

મહારાજ ! આવે તો એકલા આવળે. પોપટે પુછયુ. લખી રહી !
સાવળીગાએ કહું હજુ લખવું છે, ને હથેલી તો અરાધ ગણ હવે ક્યાં
લખું. પોપટે કહું, આ કમાડ લખ પછી કમાડે લખે છે.

સોહનો—આખે આંમુડાની ધાર અલખેલી ઉડીઆં,
સુણો સદેવંતરાય, મધવન લુટીયા,
હું છું બાળ કુમાર જાઉં છું સાસરે.

હે મહારાજ ! તમે જોલતા નથી તે હવે હું કુંવારીને કુંવારી
સાસરે જાઉં છું આવી તરેહથી સાવળીગા જોલી એટલે મહારની
બત્રીસ પુતળીઓએ હાંત કહાડ્યા. સાવળીગાએ પુતળીઓને કહ્યું.

સોહનો—સુણ થાંભને સુણ થાંભલી સુણ બત્રીસ પુતલીયાં,
સદેવંત જાગે શાખ પુરજે, મારી સગી બેનડીયાં.

પુતલીયો કહે તારી બેન થઇ ને સદેવંતની સાગી થઇ, શાખ
પુરે. તે વખતે સાવળીગાએ ગરજથી મારી કહ્યું.

સુણ થાંભા ને સુણ થાંભલી ને સુણ બત્રીસ પુતળીયાં,
સદેવંત જાગે શાખ પુરજે, મારી સગી નણહલીયાં.

સાવળીગા ધાવ લખી રહી ને જતી વખત મનને કહ્યું,
સુતો મેલીને અમે ચાલીયાં, મને ઘડી ન લાગી વર,

કારા શુકન જોઇને આવળે, નીકર પગ ન ધરવો બહાર.

એવી રીતના ધાવ લખીને પેતે ઘેર આવીને સુષ રહી. સવા-
રમાં જન વિદાય થયા માંડી તે વખતે સાવળોગા વિચાર કરે છે કે હું
મારી સહયરને મળું તે ખરી એમ કરતાં વાર થાય તો રાજા આવી
પહેંચે એમ ધારી સાંદેલીઓને મળવા જન છે એટલે તેના લીલાવતી
નળુંદ બેલી કે હવે સાંદેલીઓની માયા મુરી દો. ને હવે ઘેર જઇને
મારા ભાઇ તમારી બધી હેશ પુરી કરશે. રાજા તો હજુએ આવ્યા
નહિ જેથી સાવળોગા રથમાં બેસતી વખતે પેતાનો મેતીનો હાર
હતો તે તેડી તાંપીને વિચુવા બેઠી તો પણ રાજા આવ્યા નહિ. પછી
નીરાશ થઇને જોને રથમાં બેઠી એટલે ચાલતે ચાલતે પાંચ ગાંઠે આવીને
ભ તુ ખાવા બેઠા એટલામાં એક ગોવાલિઓ ત્યાં થઇને જતો હતો તેને
સાવળોગાએ જાનામાંનો એક દગીનો આપાને કહ્યું કે તું અહિં બેસજે
ને સદેવંત રાજા આવે તો મહેજે કે સાવળોગા તો ગઇ પણ તમને ધડી
વિસરતી નથી માટે તમે તેને મળી આવો. પછી સર્વે ખામતે ચાલતા
થયા ને ધડી દહાડો રહ્યો તે વખતે જન પારાનગરમાં વાજતે ગાજતે
આવી. આ વખતે મલજુ સાવળોગાને પૂછ આપણા ગઇ ત્યાં
સાવળોગાને ઉદાસ બેઠ પૂછવા માંડ્યું કે તમે ઉદાસ કેમ થયા છો ?
જે વાત જનેલ હોય તે મને કહેશો. હું તમારી વેચણ છું. મારી સાથે
પડદો રાખશો નહિ. સાવળોગાએ કહ્યું મને વચન આપ એટલે હું
તને બધી વાત કહું, એવું સાંભળી માલજી સોગત ખાધા.

હે માલજી, સદેવંત રાજાને મળવા મેં ધણી કળા કરી પણ તે
મળ્યા નથી. તેના વિના આ જગતમાં ખીજનું મારે કામ નથી એવું
સાંભળીને માલજી કહ્યું બાપ તું કાંઈ એ વિષે રીતર રાખીશ નહિ.
હું તને મેળવી અર્પણ એમ કહી ઘેર ગઇ હવે સદેવંત સુતો છે તે
ઉઠ્યો ને જુએ તો કાંઈ મલમ પડ્યું નહિ.

એવી રીતે ક્રોધ કરીને બોલ્યો તેવામાં પોપટ કહે છે કે હે રાજા, તમને કંઈ ખબર છે કે નહિ ? ખાલી ક્રોધ શીદ કરો છો ! એ તો તમારી પાસે આવીને તમને જગાડવા માંડ્યા પણ તમે જાગ્યા નહિ તે વખતે ધાવ લખીને ગઈ. ત્યારે રાજા પોપટને કહે કે તે મને કેમ ન જગાડ્યો ? માટે તને મારી નાખીશ. એવું સાંભળી પોપટ કહે છે કે હે રાજા, નાહક શીદ મારો છો ? મને છુટો મુકો. હું મારે ગમે ત્યાં જઈશ. એમ કહેવાયા પોપટને રાજાએ છુટો મુક્યો તેથી તે ઉડીને જતો રહ્યો પક્ષી હિંદસ થઈને પોતાને ઘેર આવીને એક ઘોડા લેવા માફ ઘોડારમાં ગયા તે વખતે રાણીએ દીકા એટલે તે કહેવા લાગી કે હે રાજા, સાવળીંગાએ તમને ગાંડાતુર બનાવી દીધા છે તે હું જાણું છું પણ વિચાર તો કરો કે મારા જેવી રાણી હોવા છતાં તમેએ એક વાંઝિયાની છોદરીમાં શું વંચારે દીધું ! તે બુન જેવા બની ગયા છો ! તે વખતે રાજા કહે છે.

એ સ્ત્રી સાવળીંગા બરાબર બીજા ક્રોધ દુનિયામાં નથી ને હું તો એક એની દાસી બરાબર છે એવું સાંભળીને રાણીને રીસ ગઈ ને કહે છે કે સાવળીંગા ઉપર આટલો બધો મોહ છે તો કેમ પંચા વાણીયાને લઈ જવા દીધી.

હે રાજા ! ધિક્કાર છે કે તમારી સાવળીંગા ઘણી વહાલી હતી તેમ સ્ત્રી તેને લઈ જવા દીધી માટે તમને નાનમ છે. એવી રીતના રાણીનાં મર્મના બોલ સાંભળીને સદેવંતને ઘણો ક્રોધ ચડ્યો તેથી રાણીને કહ્યું કે તું શું કરવા બડબડાટ કરે છે ? જો તો ખરી એને લાવીને પટ-રાણી મરે તોજ મારું નામ સદેવંત એટલુંજ કહીને પોતે તેજ વખતે એકલો ઘોડાપર સ્વાર થઈને ચાલી નીકળ્યો ને દરવાજે આવ્યો એટલે બારોટ સાવળીંગાને વળાવી પાછો આવતો હતો તે સામે મળ્યો. તેને સદેવંતે કહ્યું કે સાવળીંગાની શી ખબર છે ? બારોટ કહે કે તેણે તેજ

તમને મળવાની ધણી વાર હરી પણ તમે આવ્યા નહીં તે હવે તો દશ
ગાઉ પહોંચી હશે એવું સાંભળીને તેણે ઘેડો તાકીદથી ચલાવ્યો અને
પાંચ ગાઉ ગયા એટલે ત્યાં ગોવાળીઓ રાગને દેખી કહે છે.

દોહડો—સાજ સોનેરી ઘેડો જરૂરી ને વળી અલખેલા રે અરવર,

ઉભા રહેા મારા દાકરા તો કહું સાવલીંગાના સમાચર,
હે રાગ ! ઘેડો ઉભો રાખો. હું તમને સાવલીંગાના સમાચર
આપું તે અહીં મને બેસાડીને ગમ છે ને કહું છે કે રાગ આવે તો
કહેજે કે સાવળીંગા તમારી વાટ જોઈ હમણાજ ગમ એવું સાંભળીને
રાગ ચાલતો થયો એવામાં રાત પડી તેથી રાતમાં એક દેવળમાં
જઈને ઘેડો બાંધીને બુખ્યો તરર્યો સુમ્મ રહ્યો. હવે સાવળ ગા પાસેથી
માલજી ગમ ને સાવળીંગા એકલી બેઠી છે એવામાં શેઠ દુકાનેથી
આવ્યા ને કહે છે કે ચાલો રંગમહેલમાં સુમ્મ રહીએ. સાવળીંગા કહે
હાલ મારે નામ છે. મેં પીયરથી આવતાં માનતા મંત્રી છે કે ખેમકુશલ
આસરે પહોંચીશ તો સાત દીવસ સુધી એઠાંત સ્થિત રહીશ એવું સાંભ-
ળીને શેઠ તો ખુશ થયા કે મારી સ્ત્રી મહા ચતુર છે એમ પીયારીને
પોતે ઓરડાની બહાર છુટા હેલમાં બોંચ પર સુતી છે એવામાં
મધરાતે સાવળીંગા ઉઘાસ થઈ કહે છે.

રાત અંધરી ઘેર, નથી કેમ જોડીયાં;

કંથ તમારે માજ, તજ છું દોલીયાં.

એવી રીતે શોચ કરતાં સવાર થયું એટલે સાવલીંગાની દાસી
અને ગામના રાગની કુંવરીની દાસી બંનેને દોસ્તી હતી તેથી તે રાજ
નહીએ નહાવા જાય છે. હવે એક દીવસે નહાવા ગમ છે, અહીંયા
સદેવંત પ્રજા તેજ નદી ઉપર આવી પાણી પીવા બેઠો પણ પેતાની
પાસે વાસજી નથી અને બેબેથી પીએ તો હથેળીના લખેલા ધાવ
ધાવાઈ જાય માટે તેણે જનાવરની પેઠે મોહોડેથી પાણી પીયું. તે જોઈને

સાવલોગાની દાસી કનકાવતી કુંવરીની દાસીને કહે કે બહેન ! આ કાક
 મોહોડેથી પાણી ખીંચે છે તે ગાંડા જેવો હશે કે શું ! તે સાંભળીને
 કુંવરીની દાસી હોશીયાર છે તે કહે કે એ કામ કામી પુરૂષ છે. એના
 હાથે ધાત્ર લખેલો છે અને કામ મોટો મળ્યું છે, જેવો તેવો નથી.
 એમ કહીને બે જણીઓ ધર ભણી ચાલી ને કનકાવતીની દાસી તે
 ઘેર જઈ બાંધને કહ્યું કે તમે ઇચ્છાવર વરવા ધારો છો માટે મનખો
 સફળ કરવો હોય તો તમારા વર નદી કીનારે આવ્યા છે. હવે
 સાવલોગાની દાસીએ પણ નવી વાત સાવલોગાને કહી તે સાંભળીને
 સાવલોગા વીચાર કરવા લાગી કે નહીં સદેવંત કુંવર આવ્યા હશે માટે
 માલખુ આવે તો બપોર કઢાવું એવો વીચાર કરે છે અને કનકાવતીજ
 પોતાની દાસીને તથા કટલીક સખીઓને લેઈને તે નદી ઉપર ગઈ ત્યાં
 સદેવંતને બોલાવીને ખુબ ચાળા કરે છે પણ સદેવંત તેના તરફ કંઈ
 ધ્યાન રાખતો નથી તોપણ કનકાવતીએ બોલાવવા સાફ પોતાને
 મોતીના હાર તોડીને મોતી લઈને કાગડા ઉડાડવા લાગી ને ચીરમાં
 કાંકરા ભરીને પછાડે છે. વળી નખવતે ટીપે ટીપે ધડા ભરવા લાગી
 પણ સદેવંત તેના સામું જોતો નથી ત્યારે કનકાવતી બોલી:

દોહરો—નખવતી ધડા મેં ભર્યો, ને મોતીએ ઉડાડ્યા જોને કાગ;

કાંકરે ચીર કુટી પટકાયું, ને વળી તોય ન બોલે ઠગ.

એ રીતનું તેનું બોલવું સાંભળીને કુંવરે વિચાર્યું કે મને હમ
 કહ્યો માટે હું ઉત્તર આપું.

નથીરે શહેર ગોરી માહરું ને કંઈ નથીરે બોલ્યાનો લાગ;

એવી વીમાસખ ના કરું તો, કદી નાવે વિજગનો ત્યાગ.

એ રીતનું સદેવંતનું બોલવું સાંભળીને કનકાવતી મોહીત થઈને
 ખુબ કામાતુર થઈ તે વખતે નીમ લીધી કે વરું તો આવે બીજા બાંધ બાપ.
 સદેવંત કહે કે હે સ્ત્રી ! એ વાત કરીશ નહીં કેમકે તું રાજની કુંવરી

છે તે તને કાંઈ નહીં કહે પણ મારું તો મધું જાય, એવું સદેવંતનું વચન સાંભળી કનકાવતી કહે તમારા સામી કાંઈ આંખ ઉઘી કરે તો તેની આંખ ફોડાવું ને તમને મારે તો હું પણ જોડે મરું. તેવારે કુંવર કહે છે કે તું કાણુ ને હું કાણુ ને તારી સાથે મારે કાંઈ કામ નથી ત્યારે કનકાવતી કહે રાજા મારા જેવી નહીં મળે માટે હાથમાં આવેલો હીરો ખેંચી નહીં, એવું સાંભળી સદેવંત કહે છે, તારા જેવી તો મારે ઘેર લુંડીઓ છે, પણ કનકાવતી વારે છે કે એ તો ગમે તેમ બોલે પણ મારે તો મારું લગાડવું જોઈએ એમ ધારીને કહે છે.

હું છું કુમારી નારીયાં ને, તમે પ્રીતમ મારા સુખણ,
વરવું તો તમને વરવું, નીકર મુકીશ મારા પ્રાણ.

રાજા નમારી સ્ત્રી થઈ ચુકી તે માટે તમે વરશે તો હીક છે નીકર હું મરીશ. એ રીતે કહીને કનકાવતી પોતે પોતાના મહેલમાં ગઈ. હવે સાવલોંગા માલણની વાટ જુએ છે એવામાં માલણ આવી. તેને સાવલોંગા કહે કે મારા પ્રાણપ્રીય સદેવંત રાજા નદી ઉપર આવ્યા છે માટે તેમની પાસે ઘોડા છે તે તારે ઘેર ઉતારજો પછી બાવાનો વેશ બેસાડી મારા મહેલે મોકલજો. જ્યારે હું તેમને જોઈશ ત્યારે અન્ન પાણી લેઈશ. તે વારે માલણ પણ રખત જોઈને બોલી તો ખરી પણ મને ખરચ પાણી ! તે સાંભળી સાવલોંગાએ શેઠની પેટીમાંથી પચામ મોહરો કઢાડીને આપી તે લઈ ખુશ થઈને માલણ કનકાવતીને મહેલે ટૂલ આપવા ગઈ, તેને કનકાવતી કહે છે, મારા લાયક જેવો જોઈએ તેવો વર નદીને કિનારે આવ્યો છે તેને તેડી લાવીને મારી સાથે પરણાવીશ તો ગુણ નહિ લુણ એમ કહીને એક હજાર રૂપિયાનો ફગીનો માલણને આપ્યો. તે લેઈ કહે કે બાપ કાંઈ શીકર રાખશે નહીં. એમ કહી માલણ ઘેર આવી, ને માળીને પેત્રો અવેજ દેખાડ્યો. એટલે મળીલાઈ તો રાજા થઈ કહે છે કે કાંઈ હયાનો ખુટ્યો અને ખીસ્સાનો તર હોય તેની દોસ્તી કરીને આપણે ઘેર તેડી

લાવજે, તેને ખાંચેરી ખેંચું કરીશું. માળીની રાજ મળી તેથી માલણ તે
તેજ વખત બેઠું લઈને નદી ઉપર આવી ને સદેવતને જોઈ આજા
કરવા લાગી સદેવંત વીચારે છે કે આ બધું ગામજ આવી છે કે શું પણ
જેના સારું આપણે અહીંયા આવ્યા છીએ તેના મેળાપ કેમ થાય ? જે
ધોડા ના હોત તો હું એકલો ગામમાં ગમે ત્યાં ફરીને ખજર કહાડત. એવી
રીતનો વીચાર કરે છે, એટલામાં માલણ પાસે આવીને પુછે છે :

કીયારે દેશના તમે રાજવી ને, વળી કીયારે તમારાં ગામ :

શા કારણ તમે આવીયારે, વળી શું છે તમારે કામ.

હે મહારાજ ! તમે કયા દેશના રાજા છો ને અહીંયાં શા કામે
આવતું પડ્યું છે ? માલણના વચન સાંભળી સદેવંત કહે છે.

નથીરે અમે રાજવી ને વળી છો અમારાં ને ગામ ;

આવ્યા છીએ પરદેશમાં ને ભુંડી ચાકર રહ્યાનું કામ

હે સ્ત્રી ! અમે રાજા નથી પણ પરદેશમાં ચાકરી કરવા આવ્યા
છીએ. તે સાંભળી માલણ કહે છે.

ચાકર જોગ નહીં સાહેબાને, વળી સો સો નોકર તમ ધર હો ;

આવ્યા છો ફળારંતીને કારણે, વળી અસત્ય વચન શું કહો.

હે મહારાજ ! તમે જે કારણ આવ્યા છો તે હું જાણું છું.
આખી સદેવંતને ખાતી થઈ કે નહીં એણે મોકલેલી પણ એવું નમ
એની માસે કહેરાવું.

સોહણો—કાણ નગરમાં રાજ કરે, અતે કાની કાની દવાઈ કરે ;

તારા શહેરમાં સુખીયા કાણ કાણ છે, તે વાત મુજ આગળ કહે.

હે સ્ત્રી ! આ નગરમાં કાણ રાજા રાજ્ય કરે છે ને કાની દવા-
ઈએ કરે છે. તારા શહેરમાં સુખીયા દુખીયા કાણ છે તે મને કહે.
માલણ સદેવંતનું કહેવું સાંભળીને કહે છે.

રાજા વીરમદે રાજ કરે, પૃથુરાજની દવાઈ કરે ;

એક દુખીયારી રૂપાશાની નાર, તેના તમે લાગો શણગાર.

હે મહારાજ ! આ ગામમાં વીરમદે રાજા રાજ્ય કરે છે ને પૃથુ-
રાજની દુવાઈ કરે છે. દુખીઆરીમાં એક રૂપાશા શેઠની સ્ત્રી સાવલોંગા
છે, તેના તમે પરમ પ્રિય છો. આનાં માલણનાં વચન સાંભળી સદે-
વત હસી પડ્યો ને કહે છે કે પ્રથમ તો મારા મનમાં એનું આખું
કે હમણાં એક આવી હતી તેવી જ તું હજી, પણ હવેથી તને
મારી બેન ગણીશ

તુને આજથી મારી બેન ગણું ને તારા સાસરીયામાં વડાઈજ કરું;
નવું પહેરાવું દખણનું ચાર, કરી લે મને વાલેસરી વાર.

માલણ સદેવંતને કહે છે, મારે તો ચાર જોઈતું નથી પણ એક
વચન આપો. ત્યારે સદેવંતે વચન આપ્યું. માલણ કહે કે હમણાં
સ્ત્રી આવી હતી તેને તમારે પરણવી પડશે સદેવત કહે એ વાત
કરવી નહી, માલણ કહે ત્યારે તમે સાચાબોલા નથી. સદેવંત કહે
એક વખત મને આવળીંગા મળે તે પછી એને પરણીશ. માલણ કહે
તમે ગમે ત્યારે પરણજો પણ એને પરણશો તો તમારું કામ થશે.
કેમકે રાજાની કુંવરી છે ને તમે તેની સાથે જશો તોજ સાવલોંગા
મળશે. પછી માલણ સદેવંતને લેખ પેટે અગાડી ને રાજા પાછાડી
એવા રીતે ઘેર જાય છે ત્યારે પોળના લોકો સદેવંતને પુછે છે, બાઈ !
તમે કાણ છો ? ત્યારે સદેવંત તેમને જવાબ દે છે.

અમે જાતના સેદાગર છીએ, આ બાઈના પીયરમાં રહીએ છીએ
મારે એને ફળીઆ ઢાળજ છે, ને તે માટે મને બાઈ બાઈ કહે છે

માલણે સદેવંતને નાહવા સાડ ઉનું પાણી કરી નવરાવ્યો ને
રસોઈ તથાવાર કરાવી કહ્યું કે મહારાજ ! જમવા ચાલો ત્યારે સદેવંત
કહે કે હું તો તેને નજરે જોઈશ ત્યારે અન્ન પાણી લઈશ. નહી
તો લેનાર નથી. માલણ કહે કે મહારાજ ! તમે જમો તે ખરા, અને
તમે જોગી થશો ત્યારે દેખશો. પછી સદેવંત કહે જોગી થઈ એને
જોઈ પછી જગીશ. માલણ કહે બલે એમ કરો. પછી સદેવંત પોતાના

શરીર ઉપર ભલુન ચડાવી દીધી ને માથાના વાળ છુટા મુકી હાથમાં ઝેળી ઝડો લેઈ અબધુત બની તપ્પ્યાર થયા પછી માલણ કહે છે કે તમે તેના મહેલ આગળ બેસીપરથી જાજો, કેમકે તમને રોકશે નહીં કેમકે તમારે સાડ તો સદાવત આપવાનું માંડી બેસી છે. માલણનું વચન સાંભળી પોતે શહેર ભણી ચાલ્યા.

જ્યારે સદેવંતે જોગીના વેપ ડાળથી સાવલોંગાના મહેલ આગળ સોતેરીયા ચોકમાં જઈ અત્રેજ જગાવ્યો ત્યારે સદેવંતનો અવાજ સાંભળી સાવલોંગા ઝડપે આવી જુએ છે તો સદેવંત દીઠો. પછી ખુશી થઈ રાખતે કહે છે.

પગરે પ્રમાણે પહેરી ચાખડી ને, રાખ છુગરે મેલ્યા જોતે કેશ,
સૂણુ રાય સદેવંતરે, તેં તો ભલો ભજવ્યો વેશ.

હે મદારાજ ! માગ રહ્યા પ્રમાણે ખરોખર જોગીનો વેપ ભજવ્યો છે. પછી સદેવંત સાવલોંગાને શણગાર સજેલા જોઈ કહે છે.

ચોપાઈ—મજ્યા છે સોળ શણગાર, વળી પાડ્યા છે પટીયાં,
જોયાં પ્રીતોનાં પરિવાણ, છુટી હોય લટીયાં.

હે સ્ત્રી ! તેં તો મારા બેખતે એમ લગાડી, કેમકે જો મેં જોગીનો વેશ લીધો તો તારે મારી માફ દીલગીરીમાં રહેવું જોઈતું હતું પણ તેં તો શણગાર સજીતે વળી પટીયાં પાડ્યાં છે માટે જો સત્તી પ્રીત હોય તો છુટાં રાખવાં જોઈએ. આવાં સદેવંતના વચન સાંભળીને સાવલોંગા કહે છે :—

હે મદારાજ ! મેં તો ઉપરથી લોકોને દેખાડવા સાડ શણગાર સજીયો છે ને પટીયાં પાડ્યાં છે પણ મારા હૃદયમાં તો છુટેલા જ છે. એવી વાત કરે છે એટલામાં એની નજુદ લીલાવતી આવીને કહે છે કે જમવાની વખત થઈ છે ને તમે કેમ બેસી રહ્યાં છો ? સાવલોંગા લીલાવતીને જોઈ (મનમાં-વળી આ પાપ ક્યાંથી આવ્યું) હવે રાખ સાથે વાત થશે નહીં ને વરસાદ આવવા માંડ્યો માટે તેને લોટ આપવાનું કહી નીચે જઈ વાત કરી આવું એમ ધારી નજુદને કહે છે.

હે બાપ ! આ જોગી બહાર પલળે છે તેને કહો તો બીક્ષા આપી
અવું આ લીલાવતી જોગીનું નામ સાંભળી ઝરખે જીવે છે, તો કોઈ
મહા તેજસ્વી રાજ્યહંસ જોવો દીડો.

પછી લીલાવતીએ મનમાં ઓળખ્યો કે મને એના પીયરમાં ધક્કો
માર્યો હતો એવો છે એવું ધારી રાશ કરી સાવળીંગાને કહે છે.

સોહલો-બાવો નથી એ છે બાવનવીર, ને ઉતારે વહુ તમાનાં ચીર,
જોતે બન્યો છે દીવે લાઠ, ને એવા લંગોટા કરે સો ને સાઠ.

એ ભભી ! તમે તો જાણતા હશે કે કોક જોગી છે પણ એ તો

કોક ઠગ છે. સાવળીંગા કહે આપણે શું ગમે તે હેય, આપણે તો તેને
અબ્યાગત જાણીને આપવું છે અવું સાભળી લીલાવતીને રીસ ચઢી ને
સીપાઇને બોલાવીને કહ્યું કે આ જોગીને મારી કહાડો ને હવેથી કાંઈ
પણ બીજારાંને અહર આવવા દેશો નહીં પછી સીપાઇએ સદેવંતને
ધક્કો મારીને કહાડ્યો. હવે સદેવંત સાવળીંગા ઉપર ક્રોધ કરીને કહે છે
કે રાંડે મને ધક્કો મગવ્યા પછી માલણની પાસે જઈ બધી હકીકત
કહી. માલણ કહે ભાઈ ! તું જમી લે ને હું એની પાસે જઈ તને મળે
એવો બંદોબસ્ત કરી આપીશ. પછી સદેવંતે બાધું હવે માલણ પુલ
લેઈ, સાવળીંગાના મહેલે ગમ. સાવળીંગાએ માલણને જોઈ એટલે તેના
એળામાં મથું મુઝી ધુમકે ધુસકે ગેવા બેઠી અને કહ્યું કે મારી નણ દે
એમને કાઠી મુકાવ્યા અને સીપાઇને હુકમ કર્યો કે હવેથી કોઈ
બીજારાંને પેસવા દેશો નહીં. માલણ કહે તું શીદ ચીંતા કરે છે !
એવા તો સો ઉપાય કરી તરા મેહંલે મોકલીશ સાવળીંગા કહે
એ વાત ખરી પણ મે શેઠને સાત દીવસનો વાયદો કર્યો હતો તે
સાત દીવસ આજ પુરા થશે માટે કેમ કરવું. હવે તો કાંઈ ઉપાય
ઓળ, નહીં તો મરવું પડશે તે સાંભળી માલણ કહે. શેઠ તારી પાસે
આવે તે વારે કહેજો કે મેં સાત દીવસનો નીયમ લીધો હતો પણ
હવે મારી આટલી હાંશ પુરી કરો કે આપણે બાગમાં ઉજાણી
જઈએ. ત્યાં સોગટા બાજુ રમી જમીને ઘેર આવ્યા પછી તમે કહેશો
તેમ કરીશું. પછી શેઠને કંઈ ખવરાવીને બાગમાં સુતો મુકીને હું અને

સદેવંત બાગની પાછળ બેસીશું, તે પછી તું મારી પાસે આવજો
એટલે સરવે ઉપાય કરીશ. હવે માલણના કહ્યા પ્રમાણે સાવલીંગાએ
શેઠને કહ્યું પછી શેઠે પણ મેલેને વશ થઈ હા કીધી બીજો દીવસે
એક બે ચાકર અને સાવલીંગાને સાથે લેખને શેઠ બાગમાં ગયા ને
બાજી બેસે છે. તેમાં સાવલીંગા દોડરો બેલતી જાય છે, ને સદેવંત
બાગની પાછળ બેઠો છે તે સાંભળે છે.

દોડરો—સાવલીંગા થઈને વળી, બેઠા બેઠા જોને બહાર
તમ કારણુ અમે આશ્ચર્ય ને વળી પડ પાસા પેબાર.

ચોપાલ—સાંભળ માફ વેળુ તુ મનમાં સંચું ધાર,
જેમ જાને તેમ જલદી કરો, પડ પાસા પેબાર.
તે સાંભળી સાવલીંગા કહે છે.

દોડરો—હવે ઉતાવળ મત કરે ને વળી ઝઝી નથી કંઈ વાર;
દેવ જોગે મેળો થશે ને વળી પડ પાસા પેબાર.
તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

દેહરું દીકું જોને દેવનું ને વળી દરશન કરવાને જાય,
દરશન તો પરસન નહી ને વળી પડ પાસા પેબાર.
હંસ ગયો સરોવર તીર ને વળી અમરત દીકું સાર;
દીકું પણ આખ્યું નહી, ને વળી પડ પાસા પેબાર.

એવી રીતનું જાનેનું મામસામું બેલવું માંમગાને શેઠ કહે છે એ
કાણુ બોલે છે! એટલે સાવલીંગા કહે છે કે આ બાગનો દેવ છે તે
અદ્રશ્ય થઈને બોલે છે, આપણને નિંદા કરશે પણ તમે કંઈ કરશો
નહી. હવે આ ગોળી મારી પાસે છે તે ખાઓ એટલે કંઈ બીક
લાગશે નહી. આ ગોળી મારા બાપને ઘેર એક રિઘના બજવાન
પાસેથી મંગાળીને લાવી છું તે ખાય તો કોઈ ભુત પલીતથી બાએ
નહી એમ કહીને માલણના આપેલી કેકની ગોળી આપી તે શેઠે
ખાધી એટલે થોડી વારમાં શેઠ બેભાન થઈ ઉંઘવા લાગ્યા. પછી
સાવલીંગા સદેવંત પાસે ગઈ તે તે જોને માલણુ ત્યાંના રાખની

કુંવરી કનકાવતી પાસે તેડી ગઈ. રાજાને આવતા જોઈ સાવલીંગા અને રાજાને પલંગ ઉપર બેસાડ્યા. પછી ત્રણે જણ વાતો કરવા લાગ્યા.

કનકાવતી રાજાના વચન સાંભળી ખુશ થઈ અને, સવાર થયું એટલે પોતાના પીતા પાસે જઈ કહ્યું કે હું પીતા ! હું જળદેવતાની ઇચ્છાવર વરવાને રાજા ગાગરબેડીયાં પુજતી હતી તેથી મને મારી મળે પ્રમાણે વર મળ્યો છે. વીરમહે રાજા કહે કે કાણ ! કનકાવતી કહે રાજા શાલીવાહનનો કુંવર સદેવંત આપણા નગરમાં આવ્યા છે. રાજા કહે અહીંયા તેને એકલા આવવાનું શું કામ ? તેના શહેરના નગરશેઠની કુંવરી સાવળીંગા કરીને આપણા ગામમાં રૂપાશા શેઠ પરણીને લાગ્યા કહે છે પણ તે પરણી નથી કેમકે તે કુંવરી હતી તે વખતથી સદેવંતને વરી ચુકી હતી તેથી કપટથી એક દરજી સાથે પરણ્યો હતો. ત્યાર પછી સદેવંતને તે તેને મેળાપ થયો ત્યારે તે રૂપાશા સાથે અહીં આવી હતી પણ દાસમાં તે સદેવંત પાસે આવી છે તે આપણા મહેલમાં તેમને બેસાડ્યા છે માટે મને તેમની મથે પરણાવો. હું પણ મનની સાથે સદેવંતને વરી ચુકી છું. પછી રાજાએ તે વાત કમૃદ્ધ કરી પણ સાવળીંગા પરણી નથી તે વાતની ખાતરી કરવાને રૂપાશા શેઠ બેલાની પુછ્યું ત્યારે તે કહે કે હું પરણ્યો છું. સાવળીંગા કહે-દારીને ના પરણ્યો હોય તો દેવજી ગોરનં બેલાવા, તે પુછે તે બધું કહેશે. પછી રાજાએ શેઠને કહ્યું કે કેમ કરવું ? શેઠે વિચાર્યું કે જેનું દીલ મારા ઉપર ખીલકુલ નથી તે ઘેર આવવાની નથી તે જળરજરતીથી તેડી જઈશ તો આખર મોતની નશાની છે એક વાર તો કેક ખવરાવીને ગઈ તે ખીજે દહાડે માલુમ પડી માટે જવાહોઃ વળી ખીજ પરણીશું. એમ ધારી શેઠ કહે એના ખુશીમાં આવે તેમ કરે તેમાં મને કંઈ અડચણ નથી. એમ કહેવાથી રાજાએ જાણ્યું કે આ કુંવારી જ છે. પછી રાજાએ પોતાની કનકાવતી કુંવરીને તથા સાવલીંગા બંનેને મોટા મહેલમાં વસ કરીને પરણાવી પછી રાજાએ એક મહેલ તેમને રહેવા

સાફ જુદો આપ્યો તેમાં એ બંને સ્ત્રીઓની સાથે સદેવંતને ખુબ રંગ
ભોગ કરતાં દેવદાસ્યેક દીવસ થયા પછી સાવળીંગા કહે હે સ્વામી
હવે આપણે આપણા શહેરમાં જઈએ તો ઠીક, એવું સાંભળી સદેવંત
રણએ વીરમદેની પાસે રણ માગી કે હવે અમને અમારે દેશ
વીતાય કરો. પછી રાણએ તેમને ઘોડા, હાથી, ગાડીઓ વગેરે આપ્ય
ને જન્યક લોકો દાન લેવાને સદેવંતની પાસે આવ્યા.

એમી જાપ જપે નિરંતર, થાકી કાર કહે જગમેં મોટી;
શોકા હે ઉમ દાસ નિરંતર, રેડી ખીના સખ જાત હે ખોટી.
હવે જન્યક તથા ભાટ વગેરે જે લોકો દાન લેવા આવ્યા
હતા તે લોકોએ ઉપર પ્રમાણે દોહરા, કવિત વગેરે ગાઈ સંભળાવી
સદેવંતને ખુશી થઈ તેથી સદેવંતે તેમને પુજ્જણ દાન આપ્યું પછી
પોતાને ઘેર જવાને તેણે રથ ચાલતો કર્યો તેમાં બે સ્ત્રીઓ કનકાવતી
ને સાવળીંગા તથા સદેવંત એ ત્રણે એક રથમાં બેઠાં અને બીજા
સ્વારો હાથી તથા ઘોડા પર બેસીને ત્રીજે દિવસે સદેવંત પોતાના
બાપના ગામની ભાગેળે આવીને પોતાના બાપને સરવે હકીકત સાથે
અખર કહાવી એટલે પોતે વિચાર કર્યો કે મારે એક જ કુંવર છે
તેની મન્દ્ર સાચવવી એમ ધારી પોતે સદેવંતના સામા ગયા
પોતાના મહેનમાં તેડી લાવ્યા ત્યાં સદેવંતની માતાએ બે સ્ત્રીઓ
તથા સદેવંતને હરખબેર પોખી લીધા.

ચોપાઈ—ધીધી વાગ્યા દોલ, શહેર પોતાને આવીયા,
આવ્યા માંડવાની માંડ, મોતીડે વધાવીયાં;
સરવે રાણી શીર મોડ, સાવળીંગા પટોધર થાપીયા,
આવ્યા ગરબાનાં કામ, દુઃખ સરવેનાં કાપીયા.

દોહરો

અષ્ટ જન્મની વાત આ. વાંચો સ્નેહ સહીત;
પણ સુનીતિને વશ રહે, તે પુરો પંડિત.

સમાપ્ત.

